یەکەم بەرگ

شێخ
مەحموودی حەفید زادە
لە بەڵگەنامەی فرانسیدا
١٩١٩-١٩٣٤

لە فرانسییەوە وەرگێڕانی بۆ کوردی،

تێبینی و پەراوێز

د.نەجاتی عەبدوڵڵا

بنکەی ژین

سلێمانی ٢٠٠٦

٩٢٣,٢
ن ٩٥٢ نەجاتی عەبدوڵڵا
شێخ مەحموودی حەفیدزادە لە بەڵگەنامەی فرانسیدا ١٩١٩-١٩٣٤/
لە فرانسییەوە وەرگێڕانی نەجاتی عەبدوڵڵا. - سلێمانی: بنکەی
ژین، ٢٠٠٦.
١٩٠ل: بەڵگەنامە، پاشکۆ، ١٤,٥×٢١ سم.
١-حەفیدزادە، شێخ مەحموود- بەڵگەنامە ٢-کوردستان-مێژوو
ئ-ناونیشان ب-زنجیرە: ٤٩
کتێبخانەی گشتیی سلێمانی زانیاریی سەرەتاییی پۆلێن و پێرستی ئامادە کردووە

سەرپەرشتی لەچاپدراوەکانی بنکە: سدیق ساڵح

زنجیرە: ٤٩
کتێب: شێخ مەحموودی حەفیدزادە لە بەڵگەنامەی فرانسیدا ١٩١٩-١٩٣٤
بابەت: بەڵگەنامەی مێژوویی
لەفرانسییەوە وەرگێڕانی: د. نەجاتی عەبدوڵڵا
بەرگ: یەکەم
تایپ و مۆنتاج: وەرگێڕ
بەرگسازی: قادر میرخان
خەتی بەرگ: ئەحمەد سەعید
تیراژی چاپ: ١٠٠٠
ژمارەی سپاردن: (٩٢٥) ی ساڵی ٢٠٠٦
شوێنی چاپ: سلێمانی، چاپخانەی شڤان

بنکەی ژین
بۆ بووژاندنەوەی کەلەپووری بەڵگەنامەیی و ڕۆژنامەوانیی کوردی
هەرێمی کوردستان: سلێمانی، سەرچنار، گەڕەکی ١١٩، شەقامی ٧٥ سەگرمە، خانووی ٧٣
نۆرماڵ: ٣١٨٣٦٣١ ئاسیا: ٠٧٧٠١٥٦٥٨٦٤ یا ٠٧٧٠١٤٦٤٨٣٣ سانا: ١١٢٨٣٠٩
سنووقی پۆست: ١٤ E. Mail: bnkaizhin@yahoo.com

بۆ گیانی پیرۆزی

یەکەمین پاشای کوردستانی جنووبی

شێخ مەحموودی حەفیدزادە،

دیاری و پێشکەشە

وەرگێر

پێشگوتار

I

لە دوادواییەکەی جەنگی یەکەمی جیهانییەوە، شێخ مەحموود یەکێك لە کەسایەتییە یەکەمینەکانی بزووتنەوەی نەتەوایەتی کورد و لە هەمان کاتیشدا سومبلی نەتەوایەتی نەتەوەیەکیشە دژ بە گەورەترین و پڕچەکترین دەوڵەتی کۆلۆنیالیستی جیهانی. مرۆڤ کاتێك تەماشای ئەوە دەکات چۆن ئەم سەرکردەیە بەو ڕۆحە کوردانەیە لەبەرامبەر گەورەترین دەوڵەتی جیهان شەڕی کردووە و تەنانەت لە ناو زیندان و لە ژووری دادگا و تا ڕۆژی مردنیش ڕقی زۆری خۆی بەرامبەر ئینگلیز نەشاردۆتەوە، تێدەگا ئەم سەرکردەیە بەراستی هەر بە کوردی ژیا و هەر بە کوردیش مرد. بەڵام ئەمە نابێ هەرگیز بەو مانایە بێ کە شێخ مەحموود –وەك هەر سەرکردەیەکی دیکە – لە ژیانی سیاسیی خۆیدا هەڵەی نەکردبێ و تێز و خوێندنەوەی هەڵەی نەبووبێ بۆ ڕووداوەکان.

مێژووی شێخ مەحوود و مێژووی دروستکردنی دەوڵەتی (عێراق) و سیاسەتی کۆلۆنیالیزمی بریتانی لە ناوچەکە ڕەنگە لە یەك جیاناکرێنەوە. بێسوود نییە ئەگەر ئەوە بڵێین کە ئینگلیز هەر لە دوا دواییەکەی نیوەی یەکەمی سەدەی نۆزدەهەمەوە زۆر بە گەرمی دژایەتی هەموو هەوڵێکی نەتەوایەتی کوردیان کردووە و ڕەنگە تا سەروبەندی

کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهانی ئینگلیز زۆر لە ئیمپراتۆریای عوسمانی و قاجاری زیاتر دژایەتی پرسی کوردیان کردبێ و دوای جەنگی یەکەمی جیهانیش راستەوخۆ ڕەنگە لە هەموو گەلێك زیاتر گوللە تۆپ و فرۆکەی جەنگی و چەکی هەموجۆریان لە دژی کورد بەکارهێنابێ.

II

لە سەروبەندی دوای هەڵگیرسانی شۆڕشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ ی ڕووسیا و دواتر خۆی کێشانەوەی سوپای ڕووسیا لە هەموو بەرەکانی جەنگ، بە ناوچە کوردەوارییەکانی دەوروبەری سلێمانی و ڕەواندوزیشەوە، تەواوی ئەم دەرو ناوچانە بۆشاییەکی سەربازیی گەورەیان تێکەوت. شێخ مەحموود کە هەمیشە خەونی بە (کوردستانێکی سەربەخۆ) ەوە دەبینی لەو ناوچەیە لە هەمووان بەر نفوزتر بوو. شێخ دەمێك بوو دەیەویست پێوەندی بە ئینگلیزەوە بکات، بەڵام چونکو تا داگیرکردنی بەغدا لە ١١ی ئاداری ١٩١٧ پێوەندی کردن بە ئینگلیز کارێکی وا ئاسان نەبوو بۆیە ئەم پێوەندی گرتنە نەکرا بێ. بەڵام جێگیربوونی ئینگلیز لە بەغدا و شۆڕشی ئۆکتۆبەر ڕێگەخۆشکەر بوون بۆ ئەوەی شێخ ڕاستەوخۆ پێوەندی بە ئینگلیزەوە بکات. ئینگلیز بە زوویی وەڵامی شێخ مەحموودیان دایەوە و ڕازی بوون لەسەر ئەوەی شێخ بە ناوی ئینگلیزەوە (کۆنترۆلی) ناوچەکە بکات. شێخ و ئینگلیز بۆ دوو ئامانجی جیاواز لە یەك نزیك بوونەوە: شێخ بۆ دامەزراندنی کوردستانێکی سەربەخۆ و ئینگلیزیش بۆ ئەوەی هێڵی پشتەوەی

هێزەکانی خۆیان لەو ناوچە شاخاویانە دابین بکەن و زیاتر لەوەش کورد لە پرۆپاگەندەی عوسمانی بەدووربخەنەوە. ئارنۆلد ویلسن لە هەموو کەس جوانتر جەرگی ڕاستی پێکاوە کاتێك لەمبارەیەوە دەنووسێ: " *مەبەستی سەرەکی لەمە بە تایبەت ڕاکێشانی هاوسۆزی و پشتیوانی هۆزە کوردەکان بوو، نەك بۆ ئۆپێراسیۆنی جەنگیی دژ بە تورکەکان بەڵکو زیاتر بۆ پاراستنی هێلی پشتەوەمان و یارمەتیدانی گەیاندنی ئازووقەی وەك گۆشت بوو کە تاکە بەرهەمی ناوەخۆیی ناوچەکە بوو*"[1]. دواتریش دوای ئەوەی لە دوای ئاگربەسی مودرۆس[*] ناچاربوون بۆ ماوەیەکی زۆر کورت شێخ مەحموود وەك حاکمی بەشێکی کوردستانی جنووبی بناسن (بە تایبەت ناوچەی سلێمانی و دەوروبەری). ئەمە زیاتر لەبەر ئەوە بوو کە ئینگلیز پێیان وابوو کە لەکاتی پشێوی لەگەڵ تورکیا یان لەگەڵ شێخە عەرەبەکان دکرێ شێخ مەحموود ببێتە هاوپشتێکی سەرەکی[2] ئینگلیز و دواتر ڕاگرتنی هاوسەنگی ئیتنیکی لەناوچەکە دەستەبەر دەکات.

دەکرێ بگوترێ کە تا داگیرکردنی بەغدا لە ئەژێندای سیاسیی ئینگلیز پرسێك بە ناوی پرسی کوردەوە بوونی نەبوو. وەختایەکیش لە گێژەنی ڕووداوەکانی دوای ئەوە بەرەو ڕووی مەسەلەی کورد بوونەوە بە پلەی

---

[1] Arnold T. Wilson, *Mesopotamia 1917-1920*, Ed. Oxford University Press, London, 1931, p. 86

[*] Moudros

[2] Farideh Koohi-Kamali, *The Political Development of the Kurds in Iran: pastoral nationalism,* Ed. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2003, p. 30

یەکەم لە پەراوێزی چارەسەرکردنی مەسەلەی ئەرمەن بوو. ئینگلیز نەیاندەزانی چۆن رەفتار لەگەڵ چارەنووسی سیاسیی کوردستان بکەن. چەمکی (کوردستان) لای ئینگلیز زیاتر دەربڕینێکی نا سەقامگیر و بە گشتی خاوەن واتایەکی جوگرافی قەبووڵکراو نەبوو[٣].

ڕاستیەکەی بزووتنەوەی کورد بۆ خۆیشی جگە لەوەی زۆر بە درەنگەوە لە دایکبوو، سەرباری ئەوەش بزووتنەوەیەکی لۆکال و پارچە پارچە و بێ سەرو بەر و بێ بەرنامە بوو. لە سەروبەندی دوای جەنگی یەکەمی جیهانی لە کوردستان سێ ناوەندی سەرەکی ناوچەیی بزووتنەوەی کوردایەتی هەبوون. یەکەم: ناوەندی ئەستەموول، دووەم ناوەندی ورمێ و سێیەمیشیان ناوەندی سلێمانی کە ئەمەی دوایی لە هەردوو ناوەندەکەی دیکە بەهێزتر و باسک ئەستوورتر بوو.

سیاسەتی دژە کوردی بریتانیا هەرگیز لەگەڵ خواستەکانی کورد یەکیان نەدەگرتەوە و دواجار شێخ مەحموودیان ناچار کرد کە پەنا بباتە بەر کەمالیستەکان کە ئەمە یەکێك لە هەڵە سیاسییە گەورەکانی شێخ مەحموود بوو کە دواتر باجەکەی گەلێك قورس بوو. باڵی تورکخوازی ناو ناوەندی سلێمانی توانیان هێندەی تر زیاتر پێوەندی درودۆنگی نێوان شێخ و ئینگلیز خراپتر بکەن و شێخ مەحموود بکەنە کارتی فشار لە دژی

---

3 Arnold T. Wilson, *Mesopotamia 1917-1920*, Ed. Oxford University Press, London, 1931, p. 126

حکومـــەتی بریتانیـــا و دواتـــریش دوای مـــساوەمەی نێـــوان تورکیـــا و ئینگلیزیش دۆڕاوی لە هەمووان گەورەتر هەر کورد بوو.

III

هاوزمانە خۆشەویستەکانم،

ئەم چەپکە بەڵگەنامەیەی ئێرە تەواوکەری ئەو پرۆژە زۆر گەورەیە کە دەمێکە کاریان لەسەر دەکەین. ڕاستییەکەی بەڵگەنامە بە فرانسی لەسەر شێخ مەحموود زۆرە و ڕەنگە هێشتا بایی یەك دوو بەرگی دیکە و ڕەنگە زیاتریش بەڵگەنامە و دەستاویژی تایبەت بە شێخ مەحموود مابن. ئێمە پێمان وابوو کە جارێ دەکرێ ئەوەندەی دەستکەوتووە و لەبەر دەستە لەبەرگێکدا بڵاوبکرێنەوە و بەڵگەنامەکانی دیکە بۆ بەرگەکانی دیکە دابنرێن. من هەمیشە لام وابووە کە ئەم جۆرە کارانە تا زوو بڵاوبکرێنەوە هێشتا هەر درەنگە. لەم ڕوانگەیە بوو کە ئەم بەرگی یەکەمە بڵاوکرایەوە و کە هیوادارم بەرگی دووەمیشی هێندە نەبات و ئەوهێندە کاتمان ببێ تەوایان بکەین. ئەم بەڵگەنامانە بۆ یەکەمجار ڕوناکییەکی زۆر دەخەنە سەر مێژوونووسیی بزووتنەوەکەی شێخ مەحموود و گەلێك زانیاری تازە و نوێیان تێدایە کە پێشتر لە هیچ جێگەیەکدا باسیان نەکراوە بە تایبەت مەزبەتەکانی وەفدی حکومەتی شێخ مەحموود بۆ کۆنفرەنسی ئاشتی ١٩١٩ کە ئەوە بۆ یەکەمجارە بڵاودەکرێنەوە. حەزدەکەم ئەوە بۆ خوێندەواران دووبارە بکەمەوە کە ئێمە دەکۆمێنتەکانمان وەکوو خۆی بە بێ زیاد و کەم کردووە بە کوردی و هەوڵمانداوە بە موو لە ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکان دوورنەکەوینەوە. لەم ڕووەوە هیچ ئازادییەکمان بە خۆمان

نەداوە تەنانەت دەستکاری یەك تاقە وشەش بکەین بۆیە ئەگەر لە بەڵگەنامەیەك بە پێشمەرگەکانی شێخ مەحموود گوترابێ (باند) ئەوا ناچاربووین لەبەر ئەمانەتی مێژوویی دەکۆمێنتەکە وەکوو خۆیمان نووسیوەتەوە و تەنانەت ئەو جێگایانەی یا ئەو وشانەش کە هێلیان لەژێر بووە، ئەوانە هی خودی دەکۆمێنتەکەن و هیچی لە ئێمەوە نییە. ئێمە ئەوەندە پابەندی ناوەڕۆك و دەربڕینی زمانی دەکۆمێنتەکان بووین نەمانوویستووە بکەوینە دوای ئەوەی شتێك بە کوردی دابڕێژینەوە کە خاوەنەکەی مەبەستی نەبووە وابڵێ. ئامانجی هەوەڵ و دوایی ئێمە لەم وەرگێڕانە کردنە کوردی دەقاو دەقی بەڵگەنامەکان و خستنە بەردەستی توێژەرەوە و مێژوونووسانی کوردە بە بێ هیچ دەستکاری کردنێك.

ئێستە کە ئێمە ئەم بەڵگەنامانە بە کوردی و هاوکات کۆپی ئۆریژینالە ئەسلەکانیشی بەسەر یەکەوە بڵاودەکەینەوە زۆر جێگەی خۆیەتی سوپاس و پێزانینی زۆری خۆمان ئاڕاستەی مامۆستا ڕەفیق ساڵح، مامۆستا فازیل کەریم ئەحمەد (مامۆستا جەعفەر) و برای خۆشەویستم کاك سدیق ساڵح بکەم کە زۆر بەگەرمی هاندەر و پشتگیری ئەم کارەمان بوون. هەروا سوپاسی زۆری هاوسەری خۆشەویستم فاتیمە ئەحمەد موراد دەکەم کە لە کاری سکانی بەڵگەنامەکان کۆمەگی پێکردم.

نەجاتی عەبدوڵڵا

پاریس، ٢٣ ی ئۆکتۆبەری ٢٠٠٦

یەکەم بەش

بەڵگەنامە مام

بەڵگەنامەی ژمارە* : ١

وەزارەتی کاروباری هەندەران

شیفرە خوێندنەوە

بەغدا، ٤ی نیسانی ١٩١٩ لە ١٢ و ٢٠ دەقیقە.

(٥ ی نیسان لە کاتژمێر١٠ و ٥٠ دەقیقە گەیشتووە)

ژمارە ٢١١.

ئاغا پەترۆس لە ٢ ی ئەم مانگە نامەیەکی بۆ بەرێوەبەرانی ئینگلیز لە بەغدا نووسیووە و بە نهێنی ئەم زانیاریانەی خوارەوەی پێ ی ڕاگەیاندم کە لە کوردستانەوە بە دەستی گەیشتوون:

" تورکەکان کۆمیتەیەکیان (دروست کردووە) کە ئەندامەکانی لە کوردستانەوە هاتوون بۆ پرۆپاگەندەکردن بۆ بەرژەوەندی تورکەکان. هەروەها کوردەکانیش کۆمیتەیەکی نەتەوەییان دروستکردووە کە سەرۆکەکەیان شێخ عەبدولقادری نەهری یە کە ئێستەکە لە کۆنستانتینۆپلە. ئەندامەکانی ئەم کۆمیتەیە مانگانەیەکی ٥ لیرەی تورکی و سەرووتر وەردەگرن.

* **هەموو ئەم ژمارانەی ئێرە کە دەکەونە سەرووی بەڵگەنامەکانەوە لە دانانی ئێمەن و هیچ پێوەندییەکیان بە بەڵگەنامە ئۆریژینالەکانەوە نییە، وەرگێر.**

بنکەی ژین
www.zheen.org

" شێخی کوردەکانی سلێمانی دوو نومایندەی بۆ کۆنفرەنسی ئاشتی** هەناردووە لەگەڵ مەزبەتەیەك کە لە لایەن کوردەکانی ئەم وڵاتەوە مۆرکراوە، وێرای ئەوەی کە ئەم داوایە لە ڕوکەشدا پێشنیاریەکانی بە قازانجی حکومەتی بریتانییە بەڵام ئامانجی ڕاستەقینە بە زار لە لایەن نومایندەی تایین پێشکەش دەکرێ و تەواو لەگەڵ ناوەڕۆکی مەزبەتەکە* جیاواز دەبێت.

شارل رۆ

کونسلی فرانسا

Charles Roux

بنکەی ژین
www.zheen.org

** Conférence de la paix

* *mazbata*

بەڵگەنامەی ژمارە : ٢

وەزارەتی کاروباری هەندەران

شیفرە خوێندنەوە

بەغدا، ٢٦ ی ئایاری ١٩١٩ کاتژمێر١٧ و ٥٠ دەقیقە.

(١ ی حوزەیران، کاتژمێر ١٦ و ٤٥ دەقیقە گەیشتووە)

بە بێ ژمارە.

کۆمیسێری سیڤیل ئەم بەیانیە پێی وتم کەوا ڕووداوێکی زۆر ترسناک ئێستە لە سلێمانی ڕوویداوە. مەلیك مەحموود (بڕوانە تێلێگرامی ژمارە ٢٥٧ م) کە لە لایەن ئینگلیزەکانەوە کرابووە حاکم ڕاپەڕیووە و هەموو پیاوەکانی خۆی چەکدار کردووە و تەواوی ئەفسەرە سیاسییە بریتانییەکانی لەم وڵاتەدا بە دیل گرتوون: دووانیان دەشێ کوژرابن. لە گەشتێکی فرۆکەوانیدا کە پێرێ کۆمیسێری سیڤیل کردوویە توانیوویە لە ڕەوشەکە بگات و زیندانییەکان ببینێ. ئەم جولانەوەیە هەڕەشەی ئەوە دەکات تا ڕواندوزیش بتەنێتەوە.، کۆلۆنێل ویلسن پێ ی ووتم ئەمەش ئەنجامەکەیەتی: ١٤ خاڵەکەی سەرۆك ویلسن، کەوا کوردەکان دەیانەوێ یەکێتی کوردەکانی ئێران و تورکیا بە دەستبهێنن بۆ دروستکردنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ. یەك (لەشکری) بە هێز کە پێکهاتووە لە لیوایەك بۆ ناوچەکە هەناردراوە بۆ گەڕاندنەوەی یاسا و ڕێگە گرتن لە کوشتاری مەسیحیەکان.

بنکەی ژین
www.zheen.org

شارل رۆ
Charles Roux
کونسلی فرەنسی

بەڵگەنامەی ژمارە : ٣

بەسرە، ٣٠ ی ئایاری ١٩١٩

کۆنسولگەری فرانسا
لە میزۆپۆتامیا

ئیدارەی کاروبارە
سیاسی و بازرگانییەکان
ئاسیا-ئۆقیانووس
ژمارە ١٨٤

فەخامەتی بەڕێز ڕۆ، موعتەمیدی کونسلی فرانسا لە میزۆپۆتامیا بۆ جەنابی بەڕێز ستیفێن پیشۆن، وەزیری کاروباری دەرەوە

-پاریس-

پشێوییەکانی کوردستان

شەرەفی ئەوەم هەیە هاوپێچ لەگەڵ ئەم نووسراوە، ڕاگەیەندراوێکی ڕۆژی ٢٦ ی ئەم مانگەتان بۆ بنێرم کە لە چاپەمەنییەکانی ناوەخۆدا لەبارەی پشێوییە تازەکانی کوردستان نووسیوویانە.

لە سلێمانی (ناوچەی دەسەڵاتی ئینگلیز) شێخ مەحموود ناوێك کە ڕاگرتنی ئاسایشی ناوچەکەی پێسپێردرابوو، دەستی بەسەر حکومەتدا

www.zheen.org

گرتوه و خەزێنەی بەتاڵان بردووە و ئەفسەر سیاسییەکانی ئینگلیزی لەم شارەدا بە دیل گرتووە.

مۆر

لە بریتی کونسلی فرانسا*

بنکەی ژین
www.zheen.org

* بە داخەوە ناوەکە نەخوێندرایەوە، وەرگێڕ.

بەڵگەنامەی ژمارە : ٤

وەزارەتی کاروباری هەندەران

شیفرە خوێندنەوە

بەغدا، ١٢ ی حوزەیرانی ١٩١٩ کاتژمێر١٢ و ٤٠ دەقیقە.

(١٣ ی مانگ، کاتژمێر ٩ و٤٥ گەیشتووە)

ژمارە *٣٧١* .

سەبارەت بە کوردەکان

درێژەی تێلگرامی ژمارە ٣٦٨ م.

لە ناو خەڵکدا دەڵێن کەوا کوردەکان زیندانییە ئینگلیزەکانییان لە سەربانی ماڵەکانیان لە ناو تەڵبەندی داخراو داخستووە تا ڕێگە لەهێرشی بۆمبابارانی فڕۆکەکانی بریتانی بگرن.

شارل ڕۆ

Charles Roux

کونسلی فرەنسی

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٥

وەزارەتی کاروباری هەندەران

شیفرە خوێندنەوە

بەغدا، ١٨ ی حوزەیرانی ١٩١٩ کاتژمێر ١٨ و ٤٥ دەقیقە.

(٢٣ ی مانگ، کاتژمێر ٧ و ٥ گەیشتووە)

ژمارە ٣٨٠ .

درێژەی تێلگرامی ژمارە ٣٧١ م.

ڕاگەیندراوێك لە کوردستانی جنووبی بە مێژووی ١٥ ی حوزەیران ڕایدەگەیەنێ کەوا ڕوداوی زۆر کەم لەم هەفتەی دواییدا ڕویانداوە. زۆر لە لایەنگیرەکانی شێخ مەحموود ئەویان جێهێشتووە، بەڵام هێشتا سوارچاك و پیادەی خۆی لە ناوچە هاوسێیەکانی دەربەندی بازیان هەر لەگەڵە. لە برێك لەم گوندانەی کە دەستیان لە دوژمنایەتی دژ بە ئینگلیزەکان هەیە هێزەکانی ئەمانەی دوایی چوونەتە ناو ئەم گوندانەوە. مولك و حاڵی حکومەتی بریتانی بەردەستخراوەتەوە و چەند بارمتەیەکیش وەکوو گەرەنتی بۆ دوارۆژ گلدراونەتەوە. ئازووقە بە ئازادی گەیەندراون بۆ ناو زونی کەرکووك-چەمچەماڵ.

ڕەوشەکە بە شێوەیێکی گشتی لە بارە.

شارل رۆ
Charles Roux
کونسلی فرەنسی

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٦

وەزارەتی کاروباری هەندەران

شیفرە خوێندنەوە

بەغدا، ٢٠ ی حوزەیرانی ١٩١٩ کاتژمێر ١٥ و ٣٠ دەقیقە.

(٢٤ ی مانگ کاتژمێر ٢٢ گەیشتووە)

ژمارە ٣٨٢ .

درێژەی تێلگرامی ژمارە ٣٨٠ م.

ڕۆژی ١٨ ی حوزەیران، کاتژمێر ٤ ی بەیانی، بریتانییەکان ڕایانگەیاند کەوا بە بێ ئاستەنگ دەربەندی بازیانیان گرتووە. زیانی سەرجەمی دوژمن هێشتا نەژمێردراوە، بەڵام لە نێوان دیلەکاندا شێخ غەریب و شێخ مەحموود ئەمین دەبینرێن.

دەستکەوتی ئینگلیزەکان ژمارەیەکی زۆر چەك و چۆڵ، ئەسپ و مێترالیۆزە. سوارەی ئینگلیز بەردەوامبوون لە پێشڕەوی و شەو چوونەتە ناو شاری سلێمانییەوە. هەموو ئەو بریتانیانەی کە لە ناو شاردا بوون ساغ و سەلامەت بوون.

شارل رۆ

Charles Roux

کونسلی فرەنسی

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٧

وەزارەتی کاروباری هەندەران

شیفرە خوێندنەوە

بەغدا، ٢٣ ی حوزەیرانی ١٩١٩ کاتژمێر ٦ و ٣٠ دەقیقە.

(٢٧ ی مانگ کاتژمێر ٤ و ١٥ گەیشتووە)

ژمارە ٣٨٥ .

درێژەی تێلێگرامی ژمارە ٣٨٢ م.

شێخ لەلایەن ئینگلیزەکانەوە لە (وشەی نهێنی) ی نزیک سلێمانی بە دیلگیراوە. گوایە برینداره. ژەنەراڵی سەرکردایەتی گشتی دەبێ بە بێ وەستان خۆی بگەیەنێتە سلێمانی.

شارل رۆ
Charles Roux
کونسلی فرەنسی

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە : ٨

کۆمیسێریای بەرزی کۆماری فرانسا
لە سوریا و ئەرمێنیا
ئیدارەی کاروبارە
سیاسی و بازرگانییەکان
ئاسیا-ئۆقیانووس

ژمارە ٣٠٥

٢٣ ی تەمموزی ١٩١٩

داخوازییەکانی خەڵکی کوردستان

بۆ جەنابی بەڕێز ستیفێن پیشۆن*، وەزیری کاروباری دەرەوە-پاریس،

وەزیری بەڕێز،

دوو وەفدی کوردستان، سەید ئەحمەد ئەفەندی، ئەندامی بنەماڵەی شێخ مەحموودی کاندیدی حکومەتی کوردستان و ڕەشید زەکی وەفدی سلێمانیی کوردستانی جنووبی بەمزوانە دوای گەشتێکی درێژ لە ڕێگەی

بنکەی ژین
www.zheen.org

* Stephen Pichon

بەغدا– حەلەب گەیشتنە بەیرووت و داوایان لێکردم بۆ سەفەری فرانسا ئاسانکاریان بۆ بکەم.

فەرمانی توند لە سەرکردەی گشتی لەبارەی ئەم دوو کەسەوە هاتووە کە هەموو ئیمکانیەتێکیان لەمبارەیەوە بوەستێنرێ و ئەوە پیشانبدرێ کە هاوپەیمانەکانمان پابەندی ئەوەن کە دەنگی خەڵکی کوردستان نەگاتە ئەورووپا.

ئەم دوو وەفدە نامەیەکیان ئاراستە کردم کە هاوپێچ لەگەڵ ئەم نامەیەدا وەرگێراوەکەی بۆ بەڕێزتان دەنێرم کە بریتین لە داخوازینامەی گشتی و ئارەزوویانە بیخەنە بەردەمی حکومەتی کۆمار.

وێنەیەکی دەقا ودەقی ئەم بەڵگەنامانە دروانەتە وەفدی ئەمریکی کە هاتبوونە بەیرووت و گوێ بیستی ڕەشید زەکی بوون. بەڵام ئەم ڕەوتارە ناتەواوە و مایەی داخە کە ئەم کۆمیسیێرانە سەردانی ناوچەکانی مووسڵ و عێراق یان نەکرد وەك لە تێلێگرامی ژمارە ٩٣٩ ئیشارەم پێدابوو بۆ جەنابتان. وادیارە کە لەوێش ڕای گشتی تەواو لایەنگیری داگیرکەرەکان نییە.

وەزیری بەڕێز ڕێزلێنانی بێپایانم قەبووڵ بفەرموون.

ئیمزا

ف. جۆرج پیکۆ*

بنکەی ژین
www.zheen.org

---

* Georges-Picot Francois

بەڵگەنامەی ژمارە: ٩

<u>نهێنی</u>

بەیروت (هۆتێلی ئەمریکا)
٦ ی تەمموزی ١٩١٩

بۆ بەڕێز کۆمیسێری پایەبەرزی

حکومەتی فرانسا لە بەیرووت

مـن وەفـدی کوردسـتانی خـواروم، ئەمانـەی خـوارەوە ڕادەگەیـەنم: حکومەتی کورد کە لە سلێمانی پێکهاتووە ئەم (ناوچانە) دەگرێتـەوە: لـە ماردین تا سنە بەرەو باکور بە (سنە) شـەوە، لـە ورمـێ وە تـا بـاش قـەڵا. لەکاتی ڕووخانی کەرکووك، پێش ئاگربەس هەموو دانیشتوانی کـەرکووك بـە تێکرایـی شـێخ مەحموود۔ ئەنـدامی بنەماڵـەی پـیرۆزی شـێخەکانی بـەرزەنجییان بـە پاشـای خۆیـان هەڵبـژارد، شـێخ مـەحموودیش لـە لای خۆیەوە لەسەر ڕەزامەندی گـەورەی هـەموو دانیـشتوان ڕازی بوو. لەبەر نـەبوونی هێڵـی تـەلگراف نـەمانتوانی هاوپەیمانـەکان ئاگـادار بکەینـەوە. دوای ئاگر بەس، پەلەمان کرد لەوەی حاکمی گشتیی سەربازی لە عێراقی هاوسـێمان ئاگاداربکەینـەوە. دوای ئـەم پێوەنـدی گرتنـە، ئـەم کارمەنـدە بـەرزە، سـێ ئەفـسەری لـە بەغـداوە هـەنارد و پاشـامان بـە خۆشـییەوە پێـشوازی لێکـردن و وەکـوو کارمەنـد لای پاشـا مانـەوە. کـەمێك دواتـر حاکمی عێراق، بەڕێز ویلسن* بەخۆی هاتە سلێمانی و ڕایگەیاند کە لە

www.zheen.org

---

* Lt-colonel Wilson

ماوەیەکی کەمدا سەربەخۆیی (کوردستان) بە ڕەسمی ڕادەگەیەنرێ و ڕازی بوو لەسەر ئەوەی کە چەند نوێنەرێك هەڵبژێردرێن و بنێردرێن بۆ پاریس بۆ ئەوەی داکۆکی لە بەرژەوەندییەکانی نەتەوەی کورد بکەن. ئێمە دوو نوێنەرین، هاوکارەکەم سەید ئەحمەد ئەفەندی، ئەندامی بنەماڵەی پاشای دوارۆژمان چووەتە دیمەشق بۆ بە ڕەسمی ناسینی ئەرکی ئێمە و ئامادەکردنی پاسپۆرتی پێویست بۆ گەشتەکەمان. ٢٠ ی ئاداری ڕابووردوو ئێمە سلێمانیمان جێهێشتبوو، ٦ ڕۆژ دواتر گەیشتینە بەغدا، بەڵام *بەو پێیەی کە گەشت بەشێوەیەکی ڕەسمی لە ڕێگەی بۆمبای زۆر پڕ ئاستەم و دوورودرێژبوو، بە ڕێککەوتن لەگەڵ بەڕێوەبەری حاکمی عێراق، هاول* ڕێگەی زەویمان گرتەبەر، لە ماوەی ١٠ ڕۆژدا گەیشتینە حەلەب. ئەو پاسەپۆرتەی کە لە بەغدا بۆمان ئامادەکرابوو هەر تا حەلەب دیاریکرابوو و بۆ بەردەوامی ڕێگە دەبوایە پەنا بۆ ماژۆر براێن** ببەین، کە ئەویش یەکەمجار بەغدای ئاگادارکردەوە و بۆ وەڵام وەگیرخستن چەند ڕۆژێك چاوەڕێمان کرد، وەك دواتر ماژۆر خۆی پێی ڕاگەیاندین کە وەڵامی بەغدا ئەوەیە کە ئەوان ڕازین بەڵام دەبێ پرسەکە بخرێتە بەردەم سەرکردایەتی گشتی لە میسر و دیمەشق، چەند ڕۆژێك دواتر ئاگاداریان کردینەوە کە وەڵامی سەفەرەکەمان هاتۆتەوە، ژێنرال*

بنکەی ژین
www.zheen.org

Hawel *
Major Brayen **

ئـــەللینبی[***] *هـــات ئاگاداریکردینـــەوە کـــە وەفـــدی کـــوردی بـــۆ نوێنەرایەتیکردنی نەتەوەی کورد لە لایەن لەندەنەوە ڕێگەی پێدراوە و ئەوان ڕۆیشتوون و چیتر پێویست بە چوونی کەسانی دیکە ناکات.* بۆچی ئەم هەموو ماوە درێژە ئێمەیان ڕاگرت بۆ ئەوەی ئەووەڵامەمان پێ بڵێن؟ ڕۆژێکیان لە گەرمەی قسە و باس لەگەڵ سەرکردەی گشتی، فاولی[*]، لەبارەی پرسی کوردەوە، پرسی سەرۆکایەتی خستە ڕوو، بۆ ئەوەی بزانێ من لەمبارەیەوە چۆن بیردەکەمەوە. من تێڕوانینی خۆم نەشاردەوە. سێ کەسایەتی بۆ پاشایەتی کورد بریتین لە :

یەکەم: حاکمی ئێستەی سلێمانی، شێخ مەحموود،

دووەم: مەحمودی بەهیم پاشا، کۆنە سەرکردەی سوارەی حەمیدییە کە لە قەراخ شاری دیاربەکر دەژی،

سێیەم: عەبدولرەزاق، ئەندامی بنەماڵەی بەدرخان. من ستایشی تایبەتی شێخ مەحموود و ئەو ڕێز و حورمەتەم کرد کە لای خەڵکی هەیەتی کە سیفاتی ویستراوی هەیە و پەسند و لە هەموان بەرچاوترە و کورد تەنها هەر ئەویان دەوێ.، موخاتیبەکەم هەموو ئەو شتانەی کە من دەمگوتن تێبینی لەسەر دەنووسینەوە. بەڵام من لام وابوو کاروبارەکان بە ئاقارێکی دیکەدا دەڕۆن، ئەگەر کارێکی وەك ئەمە لە ئارادبێت ئەوە دژبە ئارەزووی نەتەوەی کوردە و

[***] لە وەرگێراوە فرەنسییەکە نووسراوە Général Allemby، بەڵام ڕاستییەکەی Général Allenby و هیچ گومان لەوەدا نییە کە ئەمە دەبێ هەڵەی چاپ بووبێ، وەرگێڕ.

[*] Folly

www.zheen.org

یا چاوەڕێکردنمان چوار مانگ لێرە دوایی ئەوەمان پێی بڵێن کە ئەوانەی دیکە نێردراون بۆ ئەوەی جێگەی ئەوانی دیکە بگرنەوە.

دوای چاوەڕوانییەکی ٤٠ ڕۆژەی بێسوود لە حەلەب بێ ئەوەی بتوانین هیچ وەڵامێکمان وەچنگ بکەوێ هاتمە ئێرە، هەر ئەو دەمەی لە بەیروت بە بوونی منیان زانی، ناچاریان کردم بگەڕێمەوە حەلەب و بە تەلگراف هەموو لایەکیان لە من ئاگادارکردەوە. کۆمیسێری سیاسیی نیشتەجێی بەیرووت، بەڕێز مارگار** بایەخی بە ڕەوشی من دەدا و وادەی پێدام ئاسانکاری سەفەرم بۆ بکات، بەڵام هێندەی نەبرد ئەو تێلگرامەی کە بۆ ژێنرال ئەللینبی هاتبوو بۆی دووپاتکردمەوە، کە لەبەر ئەم هۆیانەی خوارەوە ناردنی ڕەشید زەکی و سەید ئەحمەد شتێکی زیادە. بەو بیانووەی کە ئاو و هەوای بەیرووت شێدارە فەرمانی بۆ دەرکردم بچمەوە حەلەب. لەولای دیکەوە هاوخەباتکارەکەم سەید ئەحمەد کە لە دیمەشق بوو فەرمانی بۆ هاتووە ڕاستەوخۆ بگەڕێتەوە حەلەب و ئەوە چەند ڕۆژێکە هیچ دەنگ و باسێکی نازانم. لەسەر داوای خۆم و بۆ درێژکردنەوەی ماوەی مانەوەم لێرەدا بۆ کاری تەواو تایبەتیی خۆم ڕوخسەتی یەك هەفتەیان بۆ درێژکردمەوە لەگەڵ فەرمانی ئەوەی کە ڕۆژی ٨ ی تەمووز دەبێ بڕۆم.

ئامانج لەم عەریزەیە ئەوەیە کە بەڕێزتان لەکاروبارەکان و بێهیوایی خۆم ئاگاداربکەمەوە، کە بێهیوایی نەتەوەیەکە کە بەمشێوەیە مامەڵە لەگەڵ وەفدەکانی کرا و ئاستەنگ و کۆسپیان هێنرایە پێش بەو

www.zheen.org

** Margar

ئامانجەی ڕێگەی سەفەری پاریسم لێبگرن، ئەوان دەزانن کە هەرکات گەیشتمە پاریس هەموو شتەکان دەخەمە ڕوو، ئەوەی کە ئینگلیزەکان نایانەوێ. هەربۆیە من سرنجی کۆمیسێری بەرزی فرانسا بۆ ئەوە ڕادەکێشم کە کۆنفرەنسی ئاشتی لەو وردەکاریانە ئاگاداربکاتەوە تا بتوانن بەگوێرەی تێرمەکانی ئاخاوتنی سەرۆك ویلسن کە هەموو دونیا پشتیوانی لێکرد، فەرمانی ئازادبوونم دەربکەن. دەبێ ئەوە لەبەرچاو بگیرێ کە کورد نەتەوەیەکی ئەو هێندە گەورەیە کە بەشێکی لە ئێران و بەشێکی دیکەشی لە تورکیایە و لە چەند ملیۆنێك پێکهاتووە. نەتەوەیەکی کۆن و خاوەن مێژوویێکی خۆراگر، ڕاست و ڕەوان، بەوەفایە و شایانی ئەوەیە بەتەك ئەندامە فرانسییەکانەوە شوێنێکی لە کۆنفرەنسی ئاشتی هەبێ.

لەوەتای چوار مانگە وەك سەرگەردانێك لێرە و لەوێ دەسووڕێمەوە، دەتوانم گەواهی ئەوەتان بۆ بدەم کە کوردەکانی جنووبی، ئەو چاکەیە لەبیرناکەن کە لەگەڵیان کراوە، لەبەرانبەر بەرژەوەندییەکانی دۆستەکانیان خۆیان دەکەنە قوربانی و خۆیان سەربەرز دەبین چاکە بکەن، زیاد لەوەش زۆر هەستیارن لەبەرامبەر ئاستەمیەکاندا و وزە و بەرگری نیشان دەدەن. کوردستان زەوی و زارەکەی ئێجگار بەر بڵاو و نەکێلراوە و چەندین (کان)ی لێیە، هەموو چەشنە میوە و ئاژەڵێك، هەڵبەت نابێ ئەوەش لە بیربکەین کە خەڵکەکەی زۆر لە نەتەوەکانی دیکە زیاتر پێویستیان بە یارمەتی هەیە. من منەتبارتان دەبم بە ناوی مرۆڤایەتییەوە ئەم داخوازینامانەی خوارەوە کە خواستی هەموو کوردەکانن بگەیەننە بەردەست حکومەتی فرانسا.

www.zheen.org

١- سەربەخۆییەكی تەواو، بەبێ قەید و شەرت بدرێتە حكومەتی كوردستانی جنووبی لە ژێر حاكمیەتی شێخ مەحموود كە نشینگەكەی لە سلێمانی دەبێ،

٢- فەرمانی سەفەر كردنم بە ئەمان بۆ فرانسا دەربكرێ،

٣- هەموو جۆرە چەوساندنەوەیەك كە لە دەرەوە دێن دژ بە كوردەكانی دانیشتوانی جنووبی ڕابگیرێ.

٤- من هانا وەبەر بەخشندەیی میهرەبانانەی حكومەتی فرانسا دەبەم بەو جۆرەی كە بە پێویستی دەزانێ بێت بە هانای كۆمەگی دانیشتوانانی سلێمانی كە بە قۆناغێكی زۆر سەخت دا تێپەڕدەبن.

٥- من ڕاگەیاندنی زۆر گرینگتر و زۆر ڕاشكاوانە ترم پێیە ئەگەر ئێوە حەزبكەن چاوپێكەوتنێكم لەگەڵدا ڕێكبخەن.

٦- ڕێگەدان بە ئەمان و ئازادی بۆ كەسیی خۆم بۆ ئەوەی بتوانم پێوەندی بگرم.

٧- وێنەیەكی ئەم نامەیە دراوە بە كۆمسیۆنی ئەمریكی.

٨- ئەوە لەیاد مەكەن كە مەلیكی كوردستانی جنووبی و بندەستەكانی هاوسۆزیی ڕاستەقینەتان بۆ ڕەوانە دەكەن و داوای پشتگیریتان لێدەكەن.

٩- منیش لە لایەن خۆمەوە ڕێزی تایبەتی خۆمتان پێشكەش دەكەم و لێتان دەپاڕێمەوە داخوازییەكانم بگەیەننە شوێنی مەبەست.

ڕەشید زەكی

وەفدی سلێمانیی كوردستانی جنووبی

بنكەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ١٠

کۆمیسێریای
بەرزی
کۆماری فرانسا
لە سوریا و ئەرمێنیا
ئیدارەی کاروبارە
سیاسی و بازرگانییەکان

ئاسیا–ئۆقیانووس
ژمارە :٤٥٣

بەیرووت، ٢٥ ی ئابی ١٩١٩
لە بەڕێز دو لە فۆرساد*، سەرکاری کۆمیسێریای بەرزی فرانسی لە سووریا و ئەرمێنیا بۆ
بۆ بەڕێز جەنابی ستیفێن پیشۆن، وەزیری کاروباری دەرەوە

پاریس

لەبارەی کوردستانی جنووبییەوە

شەرەفی ئەوم هەیە هاوپێچ لەگەڵ ئەم نووسراوە، سێ نامە بۆ جەنابتان ڕەوانە بکەم کە یەك لە دوای یەك بۆ سەرۆکی کۆنفرەنسی ئاشتی، سەرۆکی کۆمەڵەی گەلان و دواجار بۆ شەریف پاشا، وەك

www.zheen.org

* De La Forcade

بالیۆزی تورکیا لە ستۆکهۆلم و نوێنەری داخوازییەکانی کوردەکان لە پاریس نێردراون.

ئەم نامانە هاوکات لەگەڵ ئەم مەزبەتەیەی خوارەوە (پاشکۆی ژمارە یەك)[٤] دا کە لەلایەن سەید ئەحمەد، وەفدی کوردستانی جنوبی دراونەتە ئەفسەری پێوەندی لە دیمەشق، کە بە گوێرەی نامەیەکی ڕەسمی مۆرکراوی کۆلۆنێل ویلسن[٥]، کۆمیسییێری ئۆفیسی سیاسی لە مێزۆپۆتامیا کە هاوڕێ لەگەڵ ئەم نامەیە کۆپییەکی بۆ دیپارتومان دەنێرین (پاشکۆی دووەم) کە لە لایەن ئینگلیزەکانەوە لە مانگی ئاداری ڕابووردووەوە ڕێگەی پێدراوە بۆ چوونی بۆ کۆنفرەنسی ئاشتی.

لەوساتەوە وادیارە هەل ومەرجەکان گۆڕدراون، چونکو هەموو ئاستەنگێکی شیاو لە ڕێگەیدا بۆ سەید ئەحمەد دروستکران تا ئەوکاتەی سەفەرەکەی بەتەواوەتی قەدەغەکرا.

ئیمزا

دو لا فۆرساد

بنکەی ژین
www.zheen.org

---

[4] بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (١١) ی ناو ئەم کتێبە، وەرگێڕ.

[5] بۆ نامەکەی کۆلۆنێل ویلسن، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (١٢) ی ناو ئەم کتێبە، وەرگێڕ.

بەڵگەنامەی ژمارە: ١١

ژمارە ١ **(کۆپی)**

دیمەشق، ١٨ ی ئابی ١٩١٩

بۆ بەڕێز

کۆلۆنێل کووس*، ئەفسەری پێوەندی

حکومەتی فرانسا لە دیمەشق

ئەو نوسراوە ڕەسمیانەی کە من پێمە و لەلایەن حاکمی گشتیی سەربازی عێراق، کۆلۆنێل ویلسن پشتگیری کراوە، گەواهی ئەوە دەدەن کە حکومەتەکەی من، حکومەتی کوردستانی جنووبی منی بە وەفد ناردووە تا نوێنەرایەتی بکەم لە کۆنفرەنسی ئاشتی، تا سەربەخۆیی سیاسیەکەی بۆ بگێردرێتەوە و بەرژەوەندییەکانی پارێزراو بن. بەهەمان شێوە هەر بەو سیفەتەوە ڕێگەم بەخۆم داوە ئەم نامەیەتان بخەمە بەردەست.

کوردستانی جنووبی کەوتۆتە نێوان عێراق و ئێران لەوەتای ٦٢ ساڵ دەبێ سەربەخۆیی خۆی لە دەستداوە ئەوە بەمزوانە دەبێتە نۆ**

---

* Cousse

** **نەمانزانی بۆچی لە مەزبەتەکەدا نووسراوە لەوەتای ٦٢ ساڵەوەیە، ئەگەر وابێ ١٩١٩-٦٢= دەکاتە ساڵی ١٨٥٧، کە لەم ساڵەدا دەمێك بوو کوردستانی**

بنکەی ژین
www.zheen.org

مانگ بەگوێرەی هەلومەرجی گرێدراوی نێوان ئەم وڵاتە و حکومەتی ئینگلیز کە ئێستە بە ناوی هێزەی هاوپەیمانەکانەوە عێراقی داگیرکردووە، سەربەخۆیی خۆی وەچنگ خستۆتەوە. لەوساکەوە حکومەتێکی هاوشاری پێکهێناوە و ئۆتۆنۆمییەکەی لە لایەن ئەنگلستانەوە ناسراوە.

ئەرکێك کە خرابووە سەرشانم، دەبووایە بڕۆیشتمایە پاریس، کەچی بە بیانووی ئەوەی گوایە ئەفسەرانی پێوەندیی ئینگلیز چاوەڕوانی زانیارین لە بارەی پرسی منەوە، لە دیمەشق گلدرامەوە. لە کاتی چاوەڕوانیدا بیستم فەوجی ئینگلیز بەمەبەستی شەڕکردن لەگەڵ بۆلشەویکەکانی ڕووس و ئیتحادییەکانی تورك لە ناو وڵاتەکەم، هەڵیانکوتاوەتە سەر هاوخەباتکارەکانم و زۆر دڵرەقانە کەوتوونەتە خوێن ڕشتنی خەڵکی بێگوناه، لەکاتێکدا ئەمە زۆر ڕوون و لەبەرچاوە کە داب و نەریت و ترادسیۆنی کورد لەگەڵ پرەنسیپی بۆلشەویکەکان ناگونجێ. من ئەوەتان بۆ دووپات دەکەمەوە کە ئەو ڕابوونە میللییانەی[6] لە وڵاتەکەم بەرپابوون لە سۆنگەی ئەم مۆتیڤانەی خوارەوە سەریانهەڵداوە:

١- چەوساندنەوە و زولم زۆر دژ بە گەلی کورد.

جنوبی سەربەخۆیی (نیسبی) خۆی لەدەستدابوو. ڕاستییەکەی دەبوایە بنووسرابوایە لەوەتای ٧٢ ساڵەوە، وەرگێر.

[6] لە تێکستە فرانسییەکە نووسراوە les émeutes کە بە بێ هیچ گومانێك لێرەدا واتەی (ڕابوون) هەڵستانەوە میللییەکان دەگەیەنێ، وەك چۆن وشەکە بە واتەی ئاشووب، هەرای میللی-یش دێ، وەرگێر.

www.zheen.org

٢- دەستێوەردانی دەسەڵاتکارانی سەربازی (ئینگلیز) لە کاروباری ناوەخۆی حکومەتەکەم.

کورد کە نەیتوانی بەرگەی ئەم حاڵەتانە بگرێ، پەنای بردە بەر چەك و پێی وابوو تاکە ڕێگەیە بۆ بەرگری لە خۆ کردن. بێگومان ئەو دەستێوەردانە سەربازیەی ئینگلیز کە لە وڵاتەکەم دەکران تەنها یەك ئامانجیان لەبەرچاو بوو کە ئاژاوەی تێدا بنێنەوە و لەوێشەوە بەدوای ئەوەدا بگەڕێن بێ توانایی حکومەتەکەم بسەلمێنن.

ئەفسەری بەڕێز، ئەمە ئەوەبوو کە من بە ئەرکی سەرشانی خۆم زانی بۆتان بگێرمەوە تا بەڕێزتان هیمەتی ئەوە بکەن ناوەڕۆکەکەی بگەیەننە حکومەتی فرانسا کە بە بێ وەستان داکۆکی لە ئازادی گەلانی چەوساوە دەکات. ئێمە لێتان دەپاڕێننەوە کۆتاییێك بۆ ئەم جۆرە کارانە دابنێن لە وڵاتەکەم.

ئەفسەری بەڕێز، دەربڕین و هەستی تەواو دڵسۆزانەم قەبووڵ بفەرمووە.

سەید ئەحمەد

وەفدی کوردستانی جنووبی*

بەڵگەنامەی ژمارە: ١٢

---

* بە داخەوە زۆر گەڕاین دەستخەتی ئەم نامەیەی سەید ئەحمەدمان نەدۆزییەوە و ئێمە تەنها کۆپییەکی زۆر کاڵی فرانسەوی ئەم نامەیەمان چنگ کەوت کە بە حاڵ دەخوێنرایەوە. بەو هیوایەی ڕۆژێك ئەم دەکۆمێنتە و زۆر دەکۆمێنتی دیکە کە ونن مابن و لە لایەکەوە سەردەربهێنن، وەرگێڕ.

بنکەی ژین www.zheen.org

ژماره ٢ **(کۆپی)***
123/5

ئۆفیسی کۆمیسێری سیڤیل

بەغدا

٢٧ ی ئاداری ١٩١٩

هەڵگری ئەم نامەیە سەید ئەحمەد، لە خزمانی شێخ مەحموودی دەسەڵاتداری کوردستانی جنووبییە کە ئێستە سەرکردەی ئێستەی ئەم بەشەی نەتەوەی کوردە. سەید ئەحمەد بە ڕەزامەندی کۆمیسێری سیڤیل لە میزۆپۆتامیا لە ڕێگەی مووسڵ، نەسیبین و حەلەب بۆ سەروکاری کاروباری ئێستەی نەتەوەی کورد دەچێتە پاریس بۆ بەردەم کۆنفرەنسی ئاشتی.

بڕی پارەی ٥٥٠ لیرەی تورکی لە لایەن شێخ مەحموود بە ناوی مەسرووفاتی سەید ئەحمەد بۆ خەرجیی سەفەرەکەی دانراوە. داواکراوە کە سەید ئەحمەد ئاسانکاری بۆ بکرێ بۆ ڕاکێشانی ئەو بڕە پارەیەی کە پێویستی دەبێ. هەموو ئەوە بڕە پارەیەی کە ڕادەکێشرێ دەبێ لە پشت ئەم نامەیە بنووسرێت و تەلگرافی تایبەتی بۆ ئەم نووسینگەیە بنێردرێت.

---

* ئەم نامەیە لە بنەڕەتدا هەر بە ئینگلیزی نووسراوە و ئێمە ئەم دەکۆمێنتەمان لە ئینگلیزییەوە کردووە بە کوردی و لەبەر ئەوەش کە کۆپی ئەم دەکۆمێنتە هێندە کاڵ بوو کە هەر لە کاغەزێکی سپی دەچوو، ناچار بووین لە دووەم بەشی ئەم کتێبەدا بەڵگەنامەکەمان وەکوو خۆی دەقاو دەق بە ئینگلیزی بنووسینەوە، وەرگێڕ.

www.zheen.org

ڕەشید ئەفەندی هاوەڵی سەید ئەحمەد دەکات و پێشبینی دەکرێ کە وەرگێڕێکیش لە حەلەب بەگەڵ گروپەکە بکەوێ.

سەرهەنگی دووەم

ئۆفیسی کۆمیسێری سیڤیل

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ١٣
حوەیدەر، ٣ ی سێپتامبەری ١٩١٩

ئیدارەی کاروبارە
سیاسی و بازرگانییەکان
ئاسیا-ئۆقیانووس
ژمارە ١٤٥

فەخامەنی بەڕێز ڕۆ، موعتەمیدی کونسلی فرانسا لە میزۆپۆتامیا
بۆ جەنابی بەڕێز ستیفێن پیشۆن، وەزیری کاروباری دەرەوە

-پاریس-
کوردستانی جنووبی

لەبارەی شێخ مەحموود

بە تێلێگرامی ژمارە ٤٦٦ ی دوێنێم، جەنابتانم لەو هەنگاوە بەخشندەییە ئاگادارکردەوە کە دەسەڵاتکارانی باڵای بریتانی گەیشتنە ئەو قەناعەتەی کە لەبەرامبەر شێخ مەحموودی یاخیبوو پیادەی بکەن کە لە ئایاری ڕابووردوو کوردستانی جنووبی لە دژی ئینگلیزەکان راستکردەوە.

شەرەفی ئەوەم هەیە پارچەی بڕاوی ڕۆژنامەی (بەغدا تایمس)[*] بۆ دیپارتومان بنێرم کە ئەم هەواڵەی بڵاوکردۆتەوە. ئەو لێکدانەوانەی کە

---

[*] بەغدا تایمس: *Bagdad Times*

www.zheen.org

هاوكات لەگەڵ ئەم ڕاگەیاندراوە چاپەمەنییە بڵاوکرانەوە بە شێوەیەکی سووك و منداڵانە بوون.

ئیمزا

ڕۆ Roux

بنكەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ١٤

بەغدا، ٣ی سێپتامبەری ١٩١٩

ڕۆژنامەی

*Bagdad Times[*]

هەواڵی سووککردنی سزای لە سێدارەدانی شێخ مەحموود بڵاودەکاتەوە

پشێوییەکانی سلێمانی

لە ستوونەکانی پێشووتری ڕۆژنامەکەماندا ڕامانگەیاندبوو کە سەرهەڵدانی پشێوییەکانی سلێمانی کە لە لایەن شێخ مەحموودەوە دنەدرابوو هەر کەمێك دوای تێکشکانی یەکجاری و بە دیل گیرانی شێخ بەردەوام بوو و دواتر گەڕانەوەی ئاسایش و نیزام لە ماوەی چەند ڕۆژ دواتر گەڕایەوە.

بە گوێرەی یاسای عەسکەری، سزای ڕاپەڕینی چەکدارانە دژ بەو هێزە سوپاییانەی وا دەستیان بەسەر وڵاتدا گرتووە، لەسێدارەدانە و ئەو دادگایەی وا لەم دواییەدا شێخ مەحموودی موحاکەمە کرد، دوای گوێ بیس بوونی شایەتی زۆر کەسی خەڵکی سلێمانی، هیچ هەڵبژاردنێکی دیکەی نەبوو جگە لە سەپاندنی حوکمی لە سێدارەدان بە گوێرەی یاسا.

بنکەی ژین
www.zheen.org

[*] ژمارەی ڕۆژی ٢ سێپتامبەری ١٩١٩

ئەفسەری فەرماندەیی گشتی، بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاستییەی کە شێخ مەحموود بە ڕێزەوە مامەڵەی لەگەڵ ئەو ئەفسەرانە کردووە کە کەوتوونەتە بندەستی، بۆیە سزای لەسێدارەدانەکەی سووککرد بۆ ماوەی ١٠ ساڵ دوورخستنەوە بە بێ کاری سەخت. یەکێکی دیکە لە بنەماڵەکەی شێخ، شێخ غەریبی سیتەك بە زیندانی پێنج ساڵ و هەرا سزای ١٠,٠٠٠ ڕوپییە سزا درا. ئەم سزا یە لە لایەن سەرۆکی سکرتێری سەرکردایەتی گشتی پشتراستکراوەتەوە. باش وایە خەڵك لەوە تێبگەن کە ئامانجی شێخ مەحموود لەو ڕابوونە یاخیبوونەدا گەڕان بووە بە دوای بەرژەندییە کەسییەکانی خۆیدا. خەڵکی کوردستان دەزانن و کەیفساز دەبن بزانن کەوا شێخ ناتوانێ چیدیکە زیانیان پێبگەیەنێ. تەنیا لە ڕێگەی دوورخستنەوەی ئەم پیاوانە و جێگیرکردنی حکومەتێکی ڕێکخراو، سلێمانی دەتوانێ وەك تەواوی ناوچە داگیرکراوەکانی دیکە پێش بکەوێ*.

بنکەی ژین
www.zheen.org

* ئەم بەڵگەنامەیە لە ئینگلیزییەوە کراوە بە کوردی، وەرگێر.

بەڵگەنامەی ژمارە: ١٥

کۆنستانتینۆپل، ٣ ی ئۆکتۆبەری ١٩١٩ بەشی زانیاری زەریاوانی

تورکیا

ژمارە: ١١٤٤

-نهێنی-

ئینگلیز و کورد

لە سەرچاوەیەکی ئاسایی چاك:

شێخ مەحموود، سەرۆکی هۆزە کوردیەکان، کە ژمارەیەکی زۆر لەشکری لەبەردەستە، ماوەیەك بەر لە ئێستە لە ناوچەی موسل، لە سلێمانی پەلاماری شوێنەکانی ئینگلیزی داوە. ئینگلیزەکان دوای ئەوەی زیانێکی بێشوومارییان بەرکەوتووە واپێدەچێ ناچاربوو بن لە هەموو هێلەکان خۆیان بکێشنەوە. ئەوە دووپات دەکەنەوە کە ژمارەیەك تانکی ئینگلیز لە لایەن کوردەکان تێکشکێنراون و بڕێکی ئێجگاری زۆری ئازووقە و تەقەمەنیش بە هەموو شێوەکانییەوە دەستیان بەسەردا گیراوە.

شێخ مەحموود وادیارە سەرقاڵی کۆکردنەوەی لەشکر و پێکەوەنانی کادیرە بۆ سوپاکەی، کە ئێستە دەگاتە ٢٥ هەزارکەس.

بنکەی ژین www.zheen.org

ئەم هەواڵە هەروا لەو بروسکەیەش دا هاتووە کە کۆمیتەی نیشتمانی سیواس لە ٢٦ ی سێپتامبەری رابوردوو بلاویکردۆتەوە و لە ٢٨ ی مانگ لە کۆناکی * زۆنگولداغ هەڵواسراوە. ئەمەیان چەند وەرگیراوێکیەتی:

" ئینگلیز زیانێکی زۆریان لە نزیك سلێمانی و کەرکووك پێگەیشتووە، نزیکەی ٢٥٠٠ کوژراو، ٤٠٠٠٠ ڕۆبل، ٣٧ کیسە پارە، ٥٠٠ ئەسپ، ١٢ مەتریۆلۆز، ١٥٠ تفەنگ، لە دوای ئەم ڕووبەرووبوونەوە شێخ مەحموود کە سەرداری ئەم ناوچەیە، چۆتە پێش بەو نیازەی کەرکووك-یش بگرێ.

هەڵبەت، بە گوێرەی بڕێك دەمگۆ، شێخ مەحموود لەوانەیە خۆی لەم نەبەردەدا بریندار بووبێ.

بەگوێرەی بڕێك زانیاری کە گەیشتوونەتە وەزارەتی جەنگ، فەرماندەی وەحدەیەکی ئینگلیزی کە لە میزۆپۆتامیا لە ناوچەی بەغدا خەریکی ئۆپیراسیۆن بووە، بە خۆیی و هێزەکانی لەوانەیە لەلایەن هۆزە عەرەبەکان و بەدەوەکان دەورەیان گیرابێ. تا ئێستە ئەو هەوڵانەی بۆ ئازادکردنیان دراون بێهودە ماونەوتەوە و قەول وقەرار لەمبارەیەوە هێشتا بەردەوامە.

ئیمزا

بۆلان ** ، مولازیمی کەشتیەوانی

سەرۆکی سێرڤیسی زانیاریی زەریاوانیی

بنکەی ژین
www.zheen.org

---

* کۆناك: واتەی ڤیلا یاوەکوو چەشنە ماڵی گەورە دەگەیەنێ، وەرگێر.

** Bollin

بەڵگەنامەی ژمارە: ١٦

(کۆپی)   پاریس ٢٥ ی ئۆکتۆبەری ١٩١٩

20, Avenue de Messin VIIIe
T: Wigram 93-21

بۆ بەڕێز جەنابی ستیفێن پیشۆن، وەزیری کاروباری دەرەوە

وەزیری بەڕێز،

شەرەفی ئەوەم بەرکەوت بەوەی ئەو نامەیەم وەرگرت کە ئێوە لە ١٠ ی ئەم مانگە بۆتان نووسیبووم.، نامەکەی سەید ئەحمەد، وەفدی شێخ مەحموود ئەفەندی سلێمانی تان بۆ ڕەوانە کردم[7]. من سوپاسگوزاری جەنابتانم بۆ ئەم بەخشندەییەی نامە ئالوێرییە. ڕێگە بەخۆم دەدەم لێتان بپارێمەوە کە لە ڕێگەی کۆمیسێری بەرزی کۆماریی لە سوریا، وەڵامەکەی منیش بگەیەننە دەست خاوەنەکەی.

وەزیری بەڕێز لەگەڵ سوپاسی گەرمی پێشدەستیانەم، ڕێزلێنانی زۆر بێ پایانم قەبووڵ بفەرموون.

ئیمزا

شەریف

بنکەی ژین
www.zheen.org

[7] بەداخەوە ئەم نامەیە هیچ شوێنەوارێکی دیار نییە و بۆمان نەدۆزرایەوە، وەرگێر.

بەڵگەنامەی ژمارە: ١٧

کۆماری فرانسا

وەزارەتی کاروباری دەرەرە

ئیدارەی کاروبارە

سیاسی و بازرگانییەکان

ئاسیا-ئۆقیانووس

ژمارە ٥٥٥

١٣ ی نۆڤەمبەری[8] ١٩١٩

لە وەزیری کاروباری دەرەرە بۆ کۆمیسێری

بەرزی کۆماری فرانسا لە سووریا

شەرەفی ئەوەم هەیە ئەمەی خوارە، نامەیەکتان بۆ ڕەوانە بکەم کە لەلایەن شەریف پاشای نوێنەری داخوازییەکانی کورد لە پاریس گەیشتۆتە دەست من و بۆ سەید ئەحمەد ئەفەندی، وەفدی کوردستان لە دیمەشق ڕەوانەکراوە[9].

---

[8] بەداخەوە مێژووی نووسینی ئەم نامەیە هێندە کاڵ بووبۆوە کە بۆمان نەخوێنرایەوە، ئەم مێژووەش بە حاڵ لەناو مۆری وەزارەت کە بەسەر بەڵگەنامەکەوە بوو وەرمانگرتووە، کە بێگومان دەبێ مێژووی بەڵگەنامەکە کەمێك پێش ئەم مێژووە بێت، وەرگێڕ.

[9] بە داخەوە ئەم نامەیەی شەریف پاشا کە دەبوو هاوپێچ لەگەڵ ئەم نامە بووایە، نە ئەسلی نامەکە و نە وەرگێڕانە فرەنسییەکشی لەگەڵدا نییە، وەرگێڕ.

www.zheen.org

بەڕێزتان ناچاردەکەم، ئەم نامەیە بە ئەمانەتەوە بگەیەننە دەست خاوەنەکەی، ئەمە ئەگەر ئێوە تەگەرەی فەرمانێکی کەسیی یا سیاسی تێدا نەبیننەوە

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:١٨

وەزارەتی کاروباری هەندەران

شیفرە خوێندنەوە

ژمارە: ١٦٠٧

بەیرووت:١٧ ی ئابی ١٩٢٠ لە ١٠ و ٣٠ دەقیقە.

(لە ١٨ی ئابی ١٩٢٠ لە کاتژمێر ٣ گەیشتووە)

بەغدا، ١٤ ی ئابی ١٩٢٠

بۆ پاریس، ژمارە ٢٩٨

نهێنی

تێبنی مۆرکراوی ٧ N

کلایتۆن* کۆمیسێری سیڤیلی ئاگادارکردۆتەوە کە سەید ئەحمەد، یەکێك لە وەفدە کوردەکانی شێخ مەحموود لە گەڕانەوەی لە بەیرووت هاتبوو ئەو سیناتێرە* ببینێ کە لە دیمەشق لە چوون و هاتنەوەیدا چاوی پێکەوتبوو.

بنکەی ژین
www.zheen.org

---

* Clayton

** **سیناتێر**Signataire : **واتە ئەو کەسەی کە مۆری پەیماننامەیەك یا کارێك دەکات، وەرگێر.**

سەید ئەحمەد پیێ ی لەسەر (دووبارە گەڕاندنەوەی) کۆنترۆلی کورد داگرتووە بۆ سەر سلێمانی لەژێرچاوەدێری شێخ (وشەیەکی نەناسراوە). گوتوویە کە هۆزەکان تەواو مەیلیان بۆ ئینگلیزەکان هەیە بەلاّم سیستمی ئێستایان بەدڵ نییە(.). هۆزەکان داوای ئەمنستیەك دەکەن بۆ سەرۆکە بەدیلگیراوەکانیان.

سیناتێرەکە پێی وایە کە بەشێوەیەکی ئاسایی (وشەیەکی نەناسراوە) هەڕەشەی لە ئینگلیزەکان کردووە، بەلاّم لەوانەیە بتوانین بەکاریبهێنین بۆ رێگە گرتن لەوەی کوردەکان (خۆیان) لەم ئاشووبانەی ئێستەوە بگلێنن.

کۆمیسێری سیڤیل بۆ زانیاری بە نیشاندانی بڕێك (گومان) ئەم تێبینییەی گەیاندۆتە ئەفسەری (وشەیەکی نەناسراوە) شاری خاوەن مەسەلەکە.

Chauvet
شوڤێ

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:١٩

وەزارەتی کاروباری هەندەران

شیفرە خوێندنەوە

بەیرووت: ٥ ی سێپتامبەری ١٩٢٢، کاتژمێر ١٦

(لە *٥ ی سێپتامبەری ١٩٢٢، کاتژمێر* ١٩ و ٥٥ دەقیقە گەیشتووە)

ژمارە:٧٠٨

بەغدا، *٣ ی سێپتامبەر، ژمارە ٨٩*

دەگەڕێمەوە سەر تێلیگرامەکانم ژمارە ٨٣ و ٨٤.

لە ژێر گوشاری (تورکی) کوردی، ڕانیە و دەربەند لە لایەن ئینگلیزەکانەوە چۆڵکراوە و بەرەو کۆیسنجەق پێچاویانەتەوە، بەڵام فرۆکەکان تا ڕەواندوز بۆمباردومان دەکەن. لەبەرامبەر ئەم ڕەوشەدا، کۆمیسێری بالا بە پەلە شێخ مەحمودی لە کوێت ڕا هێناوەتەوە لە هەوڵێك بۆ ئەوەی بیکەنە دەسکەلای خۆیان لە کوردستان. ڕاستییەکەی (ئینگلیزەکان) ناتوانن چیتر پشت بە سەید تەها ببەستن کە لەگەڵ سمکۆ گرفتار بووە، بەجۆرێك کە (تێکشکانی) سمکۆ گومانی تێدا نییە، چونکو

www.zheen.org

هێزەکانی (ئێران) دیلمان، ورمێ و سابلاغ یان داگیرکردۆتەوە. سمکۆ و سەید تەها (هەردووکان) لە قەلات زێوە *-ن.

ئیمزا
گۆرۆ

بنکەی ژین
www.zheen.org

---

* **لە تێکستە فرانسییەکە نووسراوە** Kalat-ziva

بەڵگەنامەی ژمارە:٢٠

وەزارەتی کاروباری هەندەران
شیفرە خوێندنەوە

ژمارە:٧٢٢

بەیرووت: ١٦ ی سێپتامبەری ١٩٢٢، ١٩ و ١٠ دەقیقە
(ڕۆژی ١٧ ی سێپتامبەری ١٩٢٢، کاتژمێر ١٨ و ٤٠ دەقیقە گەیشتووە)

بەغدا، ژمارە ٩٢
دەگەڕێمەوە سەر تێلیگرامی ژمارە (٩٠)م.

بەشێك لەو هێزە ئاسمانییەی کە ناردراوە بۆ سەر سنوورەکانی کوردستان، بۆ چۆڵکردنی کەسایەتییە ئینگلیزەکان لە سلێمانی بەکارهێنراوە. ئەم چۆڵکردنە ئەو هێندە بە خێرایی بووە کە ناچاربوون ٤ لەك* و نیو ڕوپییە لەناو شاردا (لەژێر) چاوەدێری حکومەتی لۆکال کە بەشێوەیەکی کاتی لەژێر چاوەدێری براکەی شێخ مەحموودا دروست بووە بەجێبهێڵن. ئەمەی دوایی (واتە براکەی شێخ مەحموود) هەر ئێستە گەیشتۆتە بەغدا و بە فرۆکەش دەگەڕێتەوە سلێمانی.

www.zheen.org

* لەك lakh واتە سەد هەزار ڕووپییە، وەرگێڕ.

٧٥٠ سەربازی پەنجایەمین هێزی چەکدرێژیی بەسرە بۆ کەرکووك بەرێکەوتوون. دەسەڵاتکارانی ئینگلیز (بڕیاریان) داوە کویسنجەق بگرنەوە.

کەشتیگەلی جەنگیی" Southampton " گەیشتۆتە بەسرە.

بنكەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٢١

لەسەر سنووری کوردان

ژمارەی ١٥ ی تەمموزی ١٩٢٣ ی ڕۆژنامەی
" تنیکاس" ی تاران.

بەگوێرەی ئەو هەواڵانەی لە تارانەوە گەیشتوون، شێخ مەحموود لە کوردستان خۆی ئامادە دەکات. – پێشتر سوارەی تورکی ناردۆتەوە سەر سنووری ئێران.
سەید تەها بە خۆیی و ٢٠٠ سوارەوە گەیشتۆتە لای شێخ.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٢٢

ناڕەزایی کوردستانی ئێران
دژ بە سیاسەتی ئینگلیز

تێلێگرامی کوردستان، ڕۆژی ١٠ ی حوزەیرانی ١٩٢٣ و ڕۆژی ١٣ ی حوزەیران گەیشتووە و لە چاپەمەنییەکانی سۆڤیەتیی قەفقاز دا بڵاوکراوەتەوە.

بۆ سەرەك وەزیرانی ئێران،
کۆپییەك بۆ مسیۆنی ئەمریکی، تورکی، ئیتالی، ڕووسی و فرانسی.

لەوەتای جەنگ (یەکەمی) جیهانییەوە، ئێمەی دانیشتووی کوردستانی جنووبی، هەمیشە داوامان لە ئینگلیز کردووە ڕێز لە مافە نەتەوەییەکانی ئێمە بگرێ. سوپا و فرۆکەکانی ئینگلیز وڵاتیان کردە وێرانە و خەڵکیان کوشت. ئینگلیزەکان ڕێگەمان نادەن دەنگمان هەڵبڕین بۆ ناڕەزایی دەربڕین و سکالی خۆمان دەربڕین. لەوەتای ١٩٢٢-ەوە دەسەڵاتکارانی ئینگلیز، بە یاریدە و کۆمەگی هێزی سەربازی، هەموو هەوڵێکیانە بۆ بەزۆر گرێدانی کوردستانی جنووبی بە عەرەبستان (شیفرەکە ناخوێندرێتەوە.......)

www.zheen.org

" بە ناوی مرۆڤایەتییەوە داوا دەکەین وەفدێکی بێلایەن بنێرن تا بەچاوی خۆی تێبینی دەسەڵاتی ئینگلیز و وێرانییەکانی بکات.

ئیمزاکەرەکان:

پاشای کوردستانی جنووبی، مەحموود، پارێزگاری سلێمانی، سەید کەریم، لە جیاتی بەگزادەکانی بابان- بەگباش ڕەزا، سەرۆکی هۆزی خۆشناو[10]، عەبدولکەریم، سەرۆکی سەیدەکانی قەرەداغ، سەرۆکی هۆزەکانی پژدەر: حاجی رەسووڵ، عەلی ئاغا زادە، کاخود ئاغا، ڕەسووڵ ئاغا زادە، ئەحمەد ئەمین بەنزادە، ئەحمەد زادە، ئەحمەد نۆکەیە نوێنەری کوردستانی جنوبی، ئەحمەد پۆست نیشتی، وەفدی ڕەواندوز، حسام ئەلدین، ئەحمەد مەدحەت، ئاریستۆکرات و بەگزادەکانی سلێمانی ئەحمەد پاشا زادە، عەبدولڕەحیم موفتی زادە، موحەمەد راپیس سادات بەرزەندە، سەید حوسێن، ڕەسووڵ زادە، هتد*.

---

[10] لە تێکستە فرانسییەکە نووسراوە Khechoune و ئێمە بە خۆشناو مان خوێندەوە، وەرگێر.

* لە دووبارە نووسینەوەی ئەم ناوانە کێشەمان زۆر بوو بۆیە ئەگەر لە ناوێکدا سەرچیخ چووبین زۆر داوای لێبوردن دەکەین، وەرگێر.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٢٣

شێخ مەحموود دەداتە پاڵ تورکەکان

ژمارە ٦٠ ی رۆژی ١٧ ی ئاداری ١٩٢٣
ی رۆژنامەی " زاریا ڤۆستکا" ی تفلیس

تاران، ١٣-٣-١٩٢٣

بەشێوەیەکی ڕەسمی ئەوە دوپاتکرایەوە کەوا شێخ مەحموود، کە بەم دواییە لە لایەن ئینگلیزەکان کرابوە پاشای کوردستان، لە جەنگێکدا کە لە نزیك سلێمانی کردوویە دژ بە ئینگلیزەکان، داویەتە پاڵ تورکەکان.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٢٤

١٥ ی حوزەیرانی ١٩٢٣

A -٧٠٦

لە ژێنرال دو لە پانووز[*]، ئەتاشەی سەربازی کونسلخانەی فرانسا بۆ بەڕێز وەزیری جەنگ، سەرکردەی گشتی سوپا، بیرۆی دووەم پاریس.

ڕەوشی کوردستان

بەو جۆرەی کە من لە نامەی ژمارە (٦٥٩) ی ڕۆژی ٥ ی حوزەیران نووسیبووم، سەید تەها وەکو ئەفسەری دەڤەری ڕەواندوز دامەزراوە. لەوکاتەوە هیچ ڕووداوێك ڕووی نەداوە. لە سلێمانی لەوەتای شێخ مەحموود ڕایکردووە بۆ ئێران، بەڕێوەبردنی شار لە لایەن ئەندامانی ئەنجومەن بەڕێوەدەبرێ کە لەو کاتەوە دامەزراوە کە شێخ مەحموود لە بەغدا گەڕایەوە. ئەم ئەنجوومەنە لەچەند بەگزادەیەکی وڵات پێکهاتووە، ئەمانە هاتوون داوایان لە کۆمیسێری بەرزی بریتانی کردووە تا یارمەتیان بدات لەبەڕێوەبردنی ناوچەکەدا. واپێدەچێ وەڵامی دڵنیاکەرەوەیان پێدابن.

www.zheen.org

---

[*] De la Panouse

ئیمزا

دو له پانووز

بەڵگەنامەی ژمارە: ٢٥

١٠ ی تەمموزی ١٩٢٣

A -٨٢٠

لە ژێنرال دو لە پانووز، ئەتاشەی سەربازی کونسلخانەی فرانسا

بۆ بەڕێز وەزیری جەنگ، سەرکردەی گشتی سوپا، بیرۆی دووەم.

پاریس.

ڕەوشی کوردستانی جنووبی

لەوەتای ڕاکردنی شێخ مەحموود، بەڕێوەبردنی کوردستانی جنووبی بە شێخ قادری برای شێخ مەحموود سپێردراوە کە لە سلێمانی دادەنیشێ و پەنجا پیاوێکی لیڤی وەك هێزی پۆلیس لەبەردەستە.

هیچ هێزێکی نیزامی لە سلێمانی نەماوە و هەموو ئەو مەفرەزانەی وڵاتیان تەی دەکرد و ڕاوی شێخ مەحموودیان نا ئێستە گەڕاونەتەوە کەرکووك.

ئێستە لەم کاتەدا پشێوی نابینرێ و دەسەڵاتکارانی بریتانی چاوەڕوانی ئەوە دەکەن هەوڵبدەن بەڕێوەبەرایەتیەکی تۆکمەتر و درێژ خایەنتر دابمەزرێنن کاتێك پەیماننامەی ئاشتی لەلایەن تورکیاوە قەبووڵ دەکرێ.

بنكەی ژین
www.zheen.org

ئیمزا

دو لە پانووز

بەڵگەنامەی ژمارە: ٢٦

٢٩ ی ئابی ١٩٢٣

A -٩٨٥

لە ژێنرال دو لە پانووز، ئەتاشەی سەربازی کونسلخانەی فرانسا بۆ بەڕێز وەزیری جەنگ، سەرکردەی گشتی سوپا، بیرۆی دووەم.
پاریس.

ڕەوشی کوردستان

لە کوردستانی جنووبی، شێخ مەحموود گەڕاوەتەوە سلێمانی و جارنامەیەکی بڵاوکردۆتەوە و داوا لە لایەنگیرەکانی دەکات ئاستەنگ بۆ حکومەتی فەیسەل و دەسەڵاتکارانی بریتانی دروست نەکەن، دەکرێ بۆ ئەوە بچین کە حەز دەکات لە لایەن بەغداوە ببەخشن.

لە کوردستانی باکوور، سێر. هی. دۆبس * ***ڕای دەگەیەنێ کە زۆر لەو کارەی سەید تەها ڕازییە کە ئاسایش ناوچەکەی پاراستووە.***

www.zheen.org

---

* *سێر. هی. دۆبس*: Sir H. Dobbs

ئەو زانیاریانەی کە لەلایەن سێرڤیسی هەواڵگری بریتانی لە بەغداوە کۆکراونەتەوە، ئەو وەسپەی لەبارەی ڕەوشی هێزەکانی تورك کە لە نێوان وان و سنووری کوردستان دەکەن مایەی خەفەتهێنە، ئەفسەرەکان چەکەکانیان خراپە و پارەیەکی زۆر کەم وەردەگرن و ژمارەیەکیان ڕایانکردووە. لە ناوچەی نەهری و وان هەمووی ٣٠٠ پیاوی زێتر لێ نییە کە تەنها ١٠٠ یان لە نەهری-ین.

ئیمزا

دو لە پانووز

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٢٧

بەغدا، ٢٣ ی نیسانی ١٩٢٤

کۆنسولگەری فرانسا
له میزۆپۆتامیا

ئیدارەی کاروبارە
سیاسی و بازرگانییەکان
ئاسیا-ئۆقیانووس
ژمارە ٦ ھ

له کونسلی فرانسا له میزۆپۆتامیا وە
بۆ جەنابی وەزیری کاروباری دەرەوە

لەبارەی ڕەوشی شێخ مەحموود

شەرەفی ئەوەم هەیە هاوڕێ لەگەڵ ئەم نامەیە، کۆپی نامەیەکی بەڕێز عەزیز، سەرکاری کۆنسلخانەکەمان لە مووسڵ بگەیەنمە بەردەست جەنابتان کە بەگوێرەی ئەم نامەیە شێخ مەحموود لەوانەیە لە کوردستان زۆر لە نفووزی خۆی لەدەست دابێ.

لە لایەکی دیکەوە بەگوێرەی هەواڵە هەرە تازەکان ڕەوشی شێخ مەحموود سەقامگیرە.

مۆر
میگرێ

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٢٨
موسل، ٨ نیسانی ١٩٢٤

کونسلخانەی فرانسا
لە مووسل
ژمارە ٢٨

(کۆپی)

لە سەرکاری کونسلخانەی فرانسا لە مووسل-ەوە
بۆ بەڕێز میگرێ* کونسلی فرانسا لە میزۆپۆتامیا

شەرەفی ئەوەم هەیە بۆ زانیاری ئێوە ئەوەتان بخەمە بەردست کەوا بۆ تێکشکانی نفوزی شێخ مەحموود، کۆنە پاشای کوردستان و دانیشتووی سلێمانی، دەسەڵاتکارانی عێراقی کەمە کەمە سەرۆکهۆزە کوردەکان بۆ لای خۆیان ڕادەکێشن و بە تایبەتیش سەرۆکهۆزەکانی جاف، هۆزگەلی لە هەمووان بەهێزتر و لە هەموانیش گرینگتر لە ناوچەکە. بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانیان، دەسەڵاتکاران پەنایان بردۆتە بەر خاتوونە[11]، ژنی عوسمان پاشا، ئەو ژنەی کە لە ناو هۆزەکانی ناوبراو زۆر بەنفوزە و دەسەڵاتی لە گوڵعەنبەر تا سنووری ئێران دەڕوات، هەروا بۆ کوڕەکەی مەحموود پاشا: کەیخوسرەو بردوە کە هۆزەکانی لە

بنکەی ژین
www.zheen.org

---

* Maigret
[11] مەبەست لە خاتوونە، عادیلە خانمە، وەرگێڕ.

صەلاحییە تا خانەقی دەڕوا و هەروا دواجار پەنایان بۆ شێخ عەلی حسام ئەلددینی هەورامان بردووە. بەقسەی کەسێکی جێگەی متمانە کە چەند ڕۆژێك لەمەوبەر لە خانەقی گەڕاوەتەوە ئەم سەرۆکهۆزە کوردانە کۆبوونەوەیەکیان کردووە و لە کۆتاییدا وەفدێکیان ناردووە بۆ لای شێخ مەحموودی سلێمانی بۆ ئەوەی کۆتاییێك بۆ ئەم ڕەوشە دابنێن. سەرۆکەکان بە شێخ یان ڕاگەیاندووە کە ئەو بەرپرسیارە لە هەموو ئەو زەرەر و زیانانەی کە لەڕێگەی فرۆکەکانی ئینگلیزەکانەوە دەکەونەوە. شێخ مەحموود کە متمانەی هەموو کوردەکانی لەدەستداوە، وەڵامی داونەتەوە کە ئەو هەموو قوربانی دانێك قەبووڵ دەکات، بەڵام لە ترسی گیانی خۆی ناوێرێ خۆی بداتە دەست ئینگلیزەکانەوە. شێخ مەحموود تاوێك پشت بە تورکەکان دەبەستێ و تاوێکیش ڕوو لە بەغدا دەکات، وادەی داوە وەك کەسێکی ئاسایی لە سلێمانی بمێنێتەوە، بەڵام حکومەت چیتر باوەڕی بە وادەکانی نەماوە و ڕایگەیاندووە تا بچێ لە بەغدا نیشتەجێ بێت.

لەسەرێکی دیکەوە، دەسەڵاتکارانی سەربازی موسڵ، دە دوانزە ڕۆژێکە فەرمانیان بۆ بەتالیۆنی سێیەمی لیڤی دەرکردووە کە لە باتاس-ن (لە ٦ کاتژمێری شاری ڕەواندوز) تا بەرەو ڕەواندوز بڕۆن. دەسەڵاتکارانی سەربازی لە هەمان کاتدا داوای ٣٠٠ سەربازی لیڤیان کردووە تا لە ئاکرێ وە پێوەندی بە بەتالیۆنەکانیان بکەن لە ڕەواندوز. برێك لەو سەربازانەی کە سەر بەهەمان بەتالیۆنن و لە مووسڵ لە مەرەخەسی دابوون، هەفتەی ڕابووردوو بەرەو ڕواندوز بەرێکەوتون. ئەم سوپا جێپێگۆرکێکردنە مایەی چەند لێکدانەوەی زۆرە. خەڵکی موسڵ

www.lvsen.org

دەڵێن ئەمە بەهۆی هاتنە پێشەوەی هێزەکانی تورکیایە بۆ سەر سنووری ڕەواندوز. لە لای خۆیانەوە ئینگلیزەکان دەڵێن ئاو و هەوای ناجۆری باتاس ناچاریان دەکات لەم وەرزەدا ئەم جولانەوەیە بکەن.

ئیمزا

عەزیز

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٢٩

موسل، ١٤ ی حوزەیرانی ١٩٢٤

کونسلخانەی فرانسا
لە میزۆپۆتامیا
ژمارە ٤٤

(کۆپی)

لە سەرکاری کونسلخانەی فرانسا لە مووسل
بۆ بەڕێز میگرێ* کونسلی فرانسا لە میزۆپۆتامیا

شەرەفی ئەوەم بەرکەوت لە ڕێگەی نامەی ژمارە (٢٨) ی ڕۆژی ٨ ی نیسانی رابووردوو هەڵس وکەوتە خراپەکانی شێخ مەحموود، کۆنە پاشای کوردستان و ئاگەداریکردنەوانەی کە دووبارە لەلایەن دەسەڵاتکارانی بەغدا لێکراوە تا ناچاری بکەن بچێتە پایتەختی عێراق.، بە ئاگاداری بەڕێزتان ڕابگەیەنم.

شێخ کە تەواو درك بە مەترسییەکانی ئەم کردارانە دەکات، هەرگیز نایەوێ گوێ لەم ئاگادارکردنەوانە بگرێ. بۆمبابارانی زۆری سلێمانی کە شێخ مەحموود تاکە بەرپرسیاری ئەم بۆمبارانکردنەیە، هەموو خەڵکی، هەتاوەکو برایەکانی خۆیشی لێی ی بوونەتە دژ، بەڵام هیچ کەس جورئەتی ئەوە ناکات ناچاری بکات خۆی بەدەست دەسەڵاتکارانەوە بدات.

بنکەی ژین
www.zheen.org

* Maigret

بەهۆی هاوپشتی لێکردنی زۆری تورکەکان، شێخ وەکوو سەردارێکی ڕەها وازلە حوکمی سلێمانی ناهێنێ، هەمیشە برێك ژاندرمە و ئاژانی پۆلیسی لەژێر دەستە بۆ ئەوەی فرمانەکانی جێبەجێ بکەن. کۆنە پاشای کوردستان ئەم چەند ماوەیەی دوایی تەنها بووەتە دەسکەلایەك بە دەستی تورکەکان بۆ ئەوەی تەواوی ئەو زانیاریانەیان بۆ ببات کە بۆ ئەوان گرینگە و دەمگۆ و قاویش بە قازانجی ئەوان بڵاوبکاتەوە.

ئەم چەند ڕۆژانە لە موسل زۆر باسی بۆمبارانکردنی تەواو ترسناکی سلێمانی دەکرێ. بازرگانێکی مەسیحی کە لە بۆمباردوومانەکە رزگاریبووە و چەند ڕۆژێکە لە سلێمانی گەڕاوەتەوە ڕەوشەکەی بەمشێوەی دەگێڕایەوە :

" ڕۆژی ١٥ ی ئایاری[12] ڕابووردوو، چوار فرۆکە هاتن بەیاننامەیان بەسەر سلێمانی بەردایەوە، بەشێکی ئەم بەیاننامانە ئاراستەی شێخ

---

[12] به گوێرەی زانیارییەکانی ئەحمەد خواجە بێ، فرۆکەکانی ئینگلیز ڕۆژی ٢٢ ی ئایار بەیاننامەیان بەسەر شاردا بڵاوکردۆتەوە بڕوانە: ئەحمەد خواجە، *چیم دی*، بەرگی دووەم، لا: ٥٨ و دوایی هەر لای خواجە ڕۆژی بۆمباردومانەکە بە ٢٦ ی ئایار دەستنیشانکراوە، بڕوانە، ئەحمەد خواجە، هەمان سەرچاوەی پێشوو، لا: ٥٩. من لام وایە ئەم مێژووەی خواجە دەستنیشانی کردووە، واتە ڕۆژی ٢٢ هەڵەیە. ئەم بەڵگەنامەیە گومانێك دەخاتە سەر زانیارییەکانی خواجە، چونکە زانیاریانەی ناو ئەم بەڵگەنامەیە زۆر گەرماو گورتر لە چیم دی، واتە هەر چەند رۆژێك دوای بۆمباردومانەکە نووسراوە و بۆ کاری شۆفاریش نووسراوە، بۆیە من بۆ ئەوە دەچم ئەو زانیاریەی ناو ئەم بەڵگەنامەیە ڕاست و ورد بن، چونکە هەر ڕێشی تێناچێ، ئینگلیز تەنها مۆلەتی سێ ڕۆژیان دابێ بۆ چۆڵکردنی شارێك، وەرگێر.

www.zheen.org

مـەحموود کرابـوون و داوایـان لێـدەکرد خـۆی بگەیەنێتـە ئـەو ئۆتـۆ زرێپۆشـەی کـە لـە دوورایـیەکی سـلێمانی لەسـەر ڕێگـەی چەمـچەماڵ چاوەڕوانی دەکـات تـا بیگەیەنێتـە بەغـدا و ئاگاداریـشی دەکەنـەوە کـە ڕەفزکردنەوەی تەواوی وڵاتەکەی دەخاتە بەر تێك و پێکدان. کاغەزەکانی دیکە ئاراستەی خـەڵکی شارکرابوون و ئاگادارکرابوونـەوە کە لـە ماوەی ١٢ ڕۆژدا شـار بـەجێبهێڵن. لـە خوێندنـەوەی ئـەم کاغەزانـە بـەگزادەکانی شـار، هـەروا برایـەکانی شـێخ مـەحموود کۆبوونەوەوەیـەکیان بەسـت و هـەموویان ڕێککـەوتن داوا لـە شـێخی نـاوبراو بکـەن کۆتاییێـك بـۆ ئـەم سیاچارەییەی شـاردابنێ و ئامۆژگاریـان کـرد خـۆی بەدەسـت فـەرمانی دەسەڵاتکارانەوە بدات. ئەگەرنا ئەنجامەکان زۆر ڕەش دەبن هەم بۆ خۆیی و هەم بۆ خەڵکی شاریش پێکەوە. لەبەرامبەر نێردراوەکانی خەڵکدا شێخ مەحموود زۆر داوای لێبووردنی نیشاندا و بەداخەوە بوو بۆ ئەو ڕەوشە خەمگینەیەی کە بەرەبەرە بەرگە ناگیرێ، بەڵام وەك چۆن لە بەخشینەکەی دڵنیا نـەبوو، رەتیکـردەوە خـۆی بەدەسـت دەسـەڵاتکارانی بەغـدا بـدات و وای پێباشبوو بچێ لە ئێران دابنیشێ. هەر لەگەڵ سبەینێیەکەی بینیمان خـەڵك دەسـتیانکرد بـەوەی ڕێگـەی ئاواییـەکان بگرنـە بـەر، هۆزەکـانی هاوسێ دەرفەتیان قۆزتەوە بۆ چوونە ناو سلێمانی و تاڵانکردنی بازار و ماڵـەکان. ڕۆژی دیـاریکراوی سـەر کاغەزەکـە ٥٤ فرۆکـە بەدەوروبـەری سـلێمانی خولانـەوە و بەشـێوەیەکی دڵرەقانـە کەوتنـە بۆمبارد ومـان کردنـی شـار و سـبەینێیەکەی، ٢٨ ی ئایـار و ڕۆژی دواتـر ئـەو چـەند ماڵەشیان وێرانکرد کە هێشتا هەر بەپێوە مابوون. ئەم شارە لە چاوی

www.zheen.org

خەڵکە بەدبەختەکەی بوو بە وێرانە کە لە دوورایی چەند کیلۆمەترێکەوە بەچاوی خۆیان بۆماردومانی ماڵەکانی خۆیان دەبینی.

بۆ تۆڵەسەندنەوە لە دەسەڵاتکارانی بەغدا، شێخ مەحموود بڕیاری دا هەموو ڕەعایەی عێراق کە لە سلێمانی دەژیان بە بارمتە بگرن، بەڵام چونکوو شێخی ناوبراو لەبەرچاوی خەڵکەکە هەموو هەیبەتێکی لەدەستدا بوو، هیچ کەس ئامادە نەبوو ئەم فرمانەی جێبەجێ بکات. بەپێچەوانەوە خەڵك هەموو لایەنگیری دەسەڵاتکارانی بەغدا بوون، هەتا وەکو هەمەوەندەکانیش وەکو ئەنجامی ئەم دڵرەقییە ئەو هێمنی و ئاسایشەیە ڕەهایەیە کە ئەمرۆ باڵی بەسەر کەرکووکدا کێشاوە".

ئیمزا

عەزیز

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٣٠

ڕاپۆرتی زانیاری

ژمارە ٥٧

١٧ ی ژانڤیەی ١٩٢٥

عێراق ئۆپیراسیۆنە سەربازییەکان

بەرەی سلێمانی

لە یەک تا ٣٠ ی ئۆکتۆبەر، بیست ئۆپیراسۆنی سەربازی دژ بە یاخیبووەکانی کوردستان ئەنجام دراون. زۆربەی ئەم ئۆپیراسیۆنانە بە فرۆکە ئەنجام دراون.

شێخ مەحموود لە شەوی ١٥ بۆ ١٨ و لەشەوی ١٦ بۆ ١٨ هەوڵی دواوە سلێمانی بگرێتەوە. شێخ توانی ١٨ ی مانگ دوو گەرکی شار بگرێتەوە، بەڵام وەدەریان نا.

بە درێژەی مانگی نۆڤەمبەر و دیسامبەر ئۆپیراسیۆنەکان دژ بە پارتیزانەکانی شێخ کە هەر تەنها سەد کەسێک دەبن بەردەوامبوون. شێخ خۆی لە سیوەکۆلی نزیک سنووری ئێرانە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٣١
ڕاپۆرتی زانیاری
ژمارە ٦١
١٤ ی شوباتی ١٩٢٥

ناوچەی سلێمانی

(سەرچاوەیکی بڕواپێکراو)
١١٢

بۆ بەهار هێرشێکی دیکەی شێخ مەحموود دژی حکومەت رادەگەیەنرێ. بارەگەی سەرکردایەتی گشتی لە خانەسوورەیە*.

شێخ ئێستە پرۆپاگەندەیەکی چالاک دەکات لە ناوچەی کەرکووك و کفری. خەریکی کۆکردنەوەی چەکدارەکانە لە هەردوو دیوی سنووردا. هەر ئێستە دوو تۆپی چیایی لە دەسەلاتکارانی ئێرانی لە بانە کڕیووە.

شێخ مەحموود لە لایەن دەسەلاتکارانی ئێرانی لە کوردستانی ئێران دەستی لەپشتدەدرێت و چەك و چۆلی بۆ دێت.

ناوچەی هەڵەبجە بووەتە مەکۆی پرۆپاگەندەیەکی گەرمی شێخ.

بنکەی ژین
www.zheen.org

* Khanesura

بەڵگەنامەی ژمارە:٣٢

ڕاپۆرتی زانیاری

ژمارە ٦١

١٤ ی شوباتی ١٩٢٥

ڕەوشی ناوچەی جافایەتی

١١٣

هۆزەکانی ڕۆغزادە*، لە ناوچەی جافایەتی، چەندین جار بە توندی کەوتوونەتە بەر بۆمباباران. خەلیفە یونس، مولازیمی شێخ مەحموود، لەوانەیە نیازی ئەوەی هەبێ خۆی بدا بەدەست حکومەتەوە. ناوبرا لە مانگی ئابی رابووردوو خۆی دابووە دەست حکومەت و دواتر هاتەوە پێوەندی بە شێخ مەحموودەوە کرد.

بنکەی ژین
www.zheen.org

* Roghzadeh

بەڵگەنامەی ژمارە: ٣٣
ڕاپۆرتی زانیاری
ژمارە ٦٦
٢١ ی ئاداری ١٩٢٥
(عێراق)

ڕەوشی سلێمانی

(سەرچاوەیەکی ئینگلیز ٢ی ئادار) ١٩٢٥
٢٢٢

شێخ مەحموود هێشتا هەر لە خانسورە یا لە دەوروبەری ئەو ناوچەیەیە لەگەڵ یەکێك لە مولازیمەکانی، ماجید ئەفەندی و بیست لە پارتیزانەکانی. ٩ ی شوبات پێشوازی لە بەگزادەکانی بانە کردووە.
لە کۆتایی شوبات لەگەڵ دە دوانزە پیادە و ٨٠ سوارەیەك لە سلێمانی نزیك بۆتەوە. تا ٥ میلی شاری سلێمانی هاتووە بەلام بەهۆی کەمی ئازووقە ناچار بووە بکشێتەوە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٣٤

پاپۆرتی زانیاری

ژمارە ٦٧

٢٨ ی ئاداری ١٩٢٥

(سەرچاوەیەکی ئینگلیزی دڵنیا)

ڕەوشی سلێمانی

٢٦٤

شێخ مەحموود لە ٢٢ ی شوبات لە چەمەرەق لەم لای سنوری ئێران بووە. شێخ مەحموود ٦٠ پارتیزانی چەکداری لەگەڵدایە. سەرۆکە رێگرەکانی سابیر و سەمەد موحەمەد پاشای جەباری کەوتوونەتە باج سەندن لە دانیشتوانی هەرێمەکانی سەرچنار و تەنگەرە.، ئاو و هەوای ناجۆر جولانەوەکەیان تەواو هەراسان دەکات. سەرۆکەکانی دیکەی شێخ مەحموود وان لە پێنجوین.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٣٥

تاران، یەکی ئابی ١٩٢٥

مفەوەزیەی فرانسا

لە ئێران

ئەتاشەی سەربازی

هاوپەیمانێتی نێوان شێخ مەحموود، سالار ئەلدەولە و مەحموود خانی دزلی

(سەرچاوەی ئینگلیز)

تاران، ١٧ ی تەمووزی ١٩٢٥

واپێدەچێ کە ٣ سەرۆکی تایین بەمزوانە هاوپەیمانێتیەکیان لەسەر بنەمای دوو گردبوونەوە دامەزراندبێ: شێخ مەحموود و مەحموود خانی دزلی.، سالار ئەلدەولە و مەحموود خانی هەورامی لەسەر بنەمای هاریکاری هاوبەش مۆرکردبێ.

ئەو سەرمایەی کە ئەوانە هەیەتیان بە شێوەیەکی تایبەت لەسەر ڕاو و ڕووت دێت. وا پێناچێ کە ئەمە بە تەواوی ئەنجامی دەسیسەیەك بێ لە لایەن تورکەکانەوە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

شێخ مەحموود لە ناوچەی سلێمانی لە لایەن هێزی لیڤی یەوە تەواو تەنگەتاو بووە، بەم زوانە خێزانەکەی خۆی لەژێر چاوەدێری مەحموود

خانی دزلی لە ناوچەی دزلی داناوە و خۆشی چووە پێوەندی بە لایەنگیرەکانییەوە بکات.

لەولای دیکەوە سالار ئەلدەولە ناتوانێ جگە لە سەرکەوتنێکی هاوپەیمانی کەم گرینگ لە ناوچەی هەورامان هیچی دیکە بەدەستبهێنێ.

حکومەت خۆی ئامادە دەکات لە ناوچەی بەرمەبەستەکان لە ماوەی ٣ هەوتودا چەند ئۆپیراسیۆنی ئەکتیڤ ئەنجام بدات. فەوجەکانی.فیرقەی تۆرۆس چوونەنەتە کرماشان، دوای ئەوەی بەو فەوجانە جێگەیان گیراوەنتەوە کە لە برجورد لە(فیرقەی تاران) جێگۆرکێیان پێکراوە بەرەو سەقز و بەئاراستەی سنوور رۆیشتوون. فەوجی سنەش بە هاوبەشی لەگەڵ یەك فەوج و نیو کە لە سابلاغەوە بەرەو بانە رۆیشتوون.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٣٦

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

– نهێنی –

(٢٥ ی ئاداری ١٩٣١)

(سەرچاوە: ئاسایشی گشتی)

بزووتنەوەی کورد لە عێراق

ئا: ڕۆژی ٤ ی ئاداری ١٩٣١ ژمارەیەك کرێکاری وەزارەتی ئەشغالی گشتی لەژێر چاوەدێری ئەندازیارێك یا شوفێرێکی ئینگلیز بە ناوی هێرفۆرد* بە چەند ئۆتۆمۆبیلێك دەچنە خورماڵ بەو ئامانجەی مەخفەرێك دروست بکەن. سێ ئۆتۆمۆبیلی چەکدار، کە هەریەکەیان مەتریۆلۆزێکی تێدا بووە هاوەڵی کاروانەکەیان کردووە، بەڵام هەرکە دەگەنە ٣٠ کیلۆمەتری نزیك سلێمانی، کاروانەکە لە لایەن ژمارەیەکی**

بنکەی ژین
www.zheen.org

---

* Herford

** لە تێکستە فرانسییەکە نووسراوە Karmal کە ئێمە پێمان وابوو ئەمە هەڵەی نا شارەزایی ئەفسەرە فرانسییەکان بێ و ئێمە بە خورماڵ-مان خوێندەوە، وەرگێر.

زۆری لایەنگیرەکانی شێخ مەحموود کە لە بەرزایی پشت گاشەبەردەکان خۆیـان لـە بۆسـەدا دانـابوو، پـەلاماردەدرێن. لـەم وەزعـەدا کاروانەکـە دەکشێتە دواوە، بەڵام یەکێك لە ماشینەکان لە کاردەکەوێ و دەبێتە هۆی ڕێگـە گـرتن. سـەرباز و مەدەنییـەکان ماشـینەکان بەجێـدەهێڵن تـا خۆیـان هەڵدەنە پشت گاشـەبەردەکان، سـەرۆکی دەسـتە سـەربازیەکە دەکـوژرێ و کوردەکـان دەوریـان دەدەن. لەوکاتـەی ماشـینەکان بەجێـدەهێڵن شـەر لـە شـەودا تـا دەوروبـەری کاتـژمێر ٢١ ی ئێـوارە درێـژە دەکێـشێ. لەیەکـەم کاتـژمێری سـبەینەکەی فرۆکـەی سووسـەکار لـەکاتی خۆیـان دەگـەن بـۆ ئەوەی خۆکێشانەوەی کرێکار و سەربازەکان بپارێزن تا پۆستی ماوان.

شێخ مەحموود هەر کەمێك دوای ڕوداوەکە خۆی گەیاندۆتە شوێنەکە.

بـێ: ١٤ ی ئـاداری ١٩٣١، بانـدێکی کـورد پـەلاماری سـلێمانی دەدەن و نزیکـەی ٢٥ سـەربازی عێراقی دەکوژن و پاشـان کوردەکان دوای ئـەوەی قاسـەی دارییـان بـە تـالآن بردووە، وەك دەڵێن بڕی دوو یـا سـێ ملـوێنی تێدا بووە، خۆیان کێشاوەتەوە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٣٧

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

- نهێنی-

٦-٤-١٩٣١

بەیاننامەی شێخ مەحموود

(زانیاری ناوەناوەیی زۆر چاك)

شێخ مەحموود کە لە باکووری مووسڵەوەیە ڕایگەیاندووە کە بە هیچ شێوەیەك لەو هێزانە ناترسێ کە لە بەغداوە دژی ئەو ڕەوانە دەکرێن. ئەو ئەوەی دووپات کردۆتەوە کە لە حاڵێکدا کە ئەگەر تێکبشکێ و ناچار بێ بکشێتەوە، ئەوا هەموو دەم دەتوانێ پەنا بباتە ناو خاکی ئێران کە لەوێ دڵنیایە پێشوازیەکی گەرمی لێدەکەن.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٣٨

سەرکردایەتی گشتی سوپا
بیرۆی دووەم
بەشی زانیاری
- نهێنی-

بزووتنەوەی کورد لە عێراق

(سەرچاوەیەکی بە گشتی چاك)
(٦ ی نیسانی ١٩٣١)

١- بڕی قستێکی زێدەی یەك ملیۆن ڕۆپیە هەر ئێستە بۆ وەزارەتی جەنگیی عێراقی سەرفکراوە تاوەکوو بۆ ئەو مەسروفاتانەی کە بۆ ئۆپیراسیۆنە داپلۆسینەوانەی کە دژ بە شێخ مەحموود دەیکەن خەرجی بکات.

٢- ژمارەیەکی زۆری لەشکر ئێستە لە سلێمانی گردبوونەتەوە و ئۆپیراسیۆنێکی گەورەی بەرفراوان دژ بە ناوچەکانی سەرۆکی یاخیبووان بە بێ ڕاوەستان بەڕێوەیە.

٣- شێخ مەحموود ئێستە خەریکی بەرپاکردنی جەنگێکی پارتیزانانەیە (پەلاماردانی ئاواییەکان، کاروانەکان و گۆشەگیرکردنیان) کە ئەمە لەیەك کاتدا زەمانەتی دەستەبەرکردنی ئازووقەی بۆ دەکات و لەو جێگایانەی کە ئۆپیراسیۆنەکانی تێدا دەکات پیاوەکانی دەژیەنێ و خەڵکی گوندەکانیش بە خۆیەوە دەبەستێتەوە.

www.zheen.org

٤- لەوەتای دە دوانزە ڕۆژێکە هیچ فرۆکەیەکی بریتانی بەسەر ناوچەی ئۆپیراسیۆنەکان نەسووراوەتەوە. لە موسڵ و کەرکووک، ئەم بێ چالاکیەی هێزی ئاسمانیی پاشایەتی بووەتە مایەی لێکدانەوەی زۆر.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٣٩

سەرکردایەتی گشتی سوپا
بیرۆی دووەم
بەشی زانیاری
- نهێنی -
٢٠-٤-١٩٣١

چالاکی شێخ مەحموود

(سەرچاوەدەرێکی ناوەناوەیی)

شێخ مەحموود بەردەوامە لە پەلامارە پڕ چالاکیەکانی دژ بە سوپای عێراقی.

لە ماوەی مانگی ڕابووردوو، پیاوەکانی شێخ خۆیان گەیاندۆتە ناوچەی خانەقی و دەستیان بەسەر مێگەڵە مەڕێکی مەلیك فەیسەل دا گرتووە کە ٢٠٠٠ سەر ئاژەڵی تێدابووە.

چەند شەڕی خوێناوی لە ناوچەی سلێمانی ڕوویانداوە. بزووتنەوەی یاخیبوون لە عێراق هێزی زۆری خۆی وەرگرتۆوە.

کوردەکان دەبۆی چەك و چۆڵی حکومەتی عێراقیان لە ناوچەی باکوور تاڵان کردووە و ئێستا سەرداری ڕەوشەکەن. کوردەکان هەتاوەکو

www.zheen.org

چەند فرۆکەیەکیشیان بەرداوەتەوە و ژمارەیەك ڕانە مێگەڵی مەلیك فەیسەل-یشیان بە تالآن بردووە.

ڕەوشەکە تەواو جێگەی نیگەرانییە. لە حالێکدا ئەگەر حکومەت لە ئێستەوە هەنگاوی بڕیاردەرانە هەڵنەنێ، چیتر ناتوانرێ ڕێگە لەوە بگیرێ کە ڕووداوەکان ڕەوتی ترسناك بەخۆوە بگرن.

فرۆکەوانی یەکێك لەو فرۆکانەی کە یاخیبووەکان خستوویانەتە خوارەوە، هەروەها ئەفسەرێکی ئینگلیز کە لەناو فرۆکەکە بووە لە لایەن کوردەکانی سلێمانییەوە کوژراون.

مەراسیمی بە خاك سپاردنی قوربانییەکان بە شکۆیەکی گەورەوە لە دەستپێکی هەفتەدا بەڕێوەچوون.

بێجگە لەوە ئیشارە بۆ ئاشووبی هۆزە کوردەکانی ناوچەی تەرگەوەر و برادۆست دەکرێ.

ئەم ئاشووبانە بە شێوەیەکی تایبەت لەسەر شێوەی کردەی ڕێگری خۆیان نیشاندەدەن.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە: ٤٠

سەرکردایەتی گشتی سوپا
بیرۆی دووەم
بەشی زانیاری
- نهێنی -

شۆڕشی کورد لە عێراق

***

(سەرچاوەیەکی چاك)
(٢٧ ی نیسانی ١٩٣١)

لە ماوەی دوایەمین هەوتووی مانگی ئاداردا، چەندین هێزی پۆلیس لە بەغدا و ناوەوەی وڵات گواستراونەتەوە بەرەو باکوور بۆ دابینکردنی پاراستنی پێوەندییەکانی سوپای عێراق لە ئۆپیراسیۆنەکانی دژ بە کوردەکان.

لە ناوچەی سلێمانی ئێستە ٥ بەتالیۆن و نیوی لێیە (لە سەرجەمی ٧ بەتالیۆن کە سوپای عێراق هەیەتی). دوو فەوجی سوارە (سەرجەمی سوپای سوارە) و یەك تۆپخانە و نیو، ئەمە سەرباری ئەوەی هێزەکانی پۆلیس لە ناوچەکە دەگاتە ١٥٠٠ کەس. هێزێکی سەربازی غەیرە نیزامی لە ژێر سەرکردایەتی سەرهەنگی دووەم، حاجی ڕەمەزان دروستکراوە.

لە لایەنی کوردەکانیشەوە، ئەم هۆزانەی خوارەوە پێوەندیان بە بزووتنەوەکەی شێخ مەحموودەوە کردووە:

عوسمان بەگ، سەرۆکی شەرەف بەیانەکانی (قەزای خانەقی)، کەریم فەتاح بەگ، هۆزی جاف (کەرکووك)، هۆزی داندەی لیوای کەرکووك.

چاوەڕوانی ئەوە دەکرێ کە شۆڕشەکە بێ وەستان بپەڕێتەوە ناوچەی هەولێریش.

شێخ مەحموود لە ناوچەکانی شۆڕشدا باجی کودا (باجی مەرانە) بۆ خۆی دەسەنێ، بە بڕی ٤ عانە بۆ هەر سەرمەرێك لەجیاتی باجی ئاسایی ٨ عانە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٤١

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

- نهێنی-

ڕەوشی کوردستانی عێراق

(سەرچاوەیێکی زۆر چاک)

٢٨ ی نیسانی ١٩٣١

ڕەوشی کوردستانی عێراق بە تەواوی ئاڵۆز بووە. شێخ مەحموود چەندین شکستی سەرەواندۆتە سوپای عێراقی کە فرۆکانی بریتانی پاڵپشتی سوپای عێراقی دەکەن. فرۆکەکانی بریتانی لە ماوەی دوو مانگدا حەوت فرۆکە و دوو ئەفسەریان لەدەستداوە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٤٢

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

- نهێنی -

١-٥-١٩٣١

پێکداهەڵپرژانەکانی نێوان باندە کوردەکان و لەشکری عێراق

(سەرچاوە ناوناوەییەکان)

بەگوێرەی ئەو هەواڵانەی کە لە کەرکووك و موسڵەوە گەیشتوون پێدەچێ ژمارەیەك پێکداهەڵپرژانی خوێناوی لە نێوان باندەکانی شێخ مەحموود و هێزە سەربازییەکانی عێراق دا ڕوویاندابێ.

ئەم سەرهەڵدانەی شێخ مەحموود زۆر لەوە ترسناك ترە کە ئێمە سەرەتا بیرمان لێنەکردۆتەوە. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا نابێ ئەوەهێندە گرینگی پێبدرێ وەك ئەوەی چاپەمەنییەکانی تورك دەیانەوێ ئەو بایەخەی پێبدەن.

ناوەندە ئینگلیزەکانی تورکیا بایەخێکی ئاوا گەورە بەم هەواڵانە نادەن کە لایان وایە پیلانگێڕانەن.، تورکەکان کە بەرژەوەندیان لە سیاسەتی ناوەخۆدا هەیە دەیانەوێ ئەوە وەدیاربخەن کە لە سایەی ئەو

هەنگاوانەی کە ئەوان هەڵیانهێناوە لای ئەوان ئارامە، لە کاتێکدا ئاشووبی کوردان لە ئێران و عێراقدا هەر بەردەوامە.

بەڵگەنامەی ژمارە:٤٣

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

– نهێنی–

(١١ ی ئایاری ١٩٣١)

(سەرچاوە: ئاسایشی گشتی)

(بە تەحەفووزەوە)

لە کوردستانی عێراق

شێخ مەحموود بەردەوامە لە ئۆپیراسیۆنەکانی دژ بە هێزەکانی شەریف، لە سلێمانی لە ١٥ ی نیسان پێکدادانێك لە نێوان پیاوەکانی شێخ مەحموود و هێزەکانی شەریف روویانداوە، ژمارەیەك بریندار بۆ بەغدا گوێزراونەتەوە.

شێخی بارزان لە لایەن ئینگلیزەکانەوە دنە دراوە تا پەلاماری هێزەکانی شەریف بدات، ئازووقەی بۆچووە، لە کاتی مەوکیبێکی سوپاییدا ٤ ئەفسەری ئینگلیز کوژراون. چەند فرۆکەیەك نێردراون بۆ بەهاناوەچوون. هێزەکانی شەریف هەڵاتوون و ١٠ کوژرا و ١٦ برینداریان جێهێشتووە.

www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٤٤

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

– نهێنی –

لە عێراقەوە

***

(١٨ ی ئایاری ١٩٣١)

(سەرچاوە: ئاسایشی گشتی)

بەم دواییە لە دوای ئۆپێراسیۆنەکانی (سوپا)، یاخیبووە کوردەکانی لەژێر سەرکردایەتی شێخ مەحموود، واپێدەچێ شکستێکی زۆر ترسناکیان خواردبێ کە لە دوای ئەوە پێچاویانەتەوە سەر سنوورەکانی ئێران. لە دوای ئەم شکستانە شێخ مەحموود لەوانەیە پێشنیاری خۆبەدەستەوەدانی کردبێ بەم مەرجانەی خوارەوە: شێخ پەیمان دەدات کە چیتر دەست نەداتە چەك ئەگەر خۆیی و لایەنگیرەکانی گەرەنتی ئەوەیان بدرێتێ کە هەراسان نەکرێن و مولك و ماڵی هەمووشیان بدرێتەوە.

ئەو بۆشاییەی کە بە هۆی وازهێنانی برێك لە ئەندام پەرلەمانەکان دروستبووە، لەوانەیە لە ٦ ی ئایار چارەسەر بووبێ. لەنا و ئەندام

بنکەی ژین
www.zheen.org

پەرلەمان نوێیەکان موزاحم بەگ پاچەچی، وەزیری ناوەخۆ کە ماوەیەکی کەمە چووەتە ناو پارتی العهدی حکومەتەوە.

چاپەمەنییەکانی حکومەتی عێراقی ئەوە دووپات دەکەنەوە کە کاپیتانی پێشوو کوپ ماتییۆ* لە دوای دزی و چەك نووسینی بە بێ ڕەسید لە عێراق وەدەر نراوە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

* Coop Matthew

بەڵگەنامەی ژمارە:٤٥

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

- نهێنی-

بزووتنەوەی کورد لە عێراق

***

(٢٠ ی ئایاری ١٩٣١)

(سەرچاوە: ئاسایشی گشتی)

ڕۆژی ٥ ی ئەم مانگە، ٣ کامیونی پڕ لە چەك و ئازووقە لەلایەن هێزێکی نیزامی عێراقی لە نێوان سلێمانی و قەرەداغ دەستیان بەسەرداگیراوە. بەگوێرەی ئەوە زانیاریانەی کۆکراونەتەوە، ئەم چەك و چۆڵ و ئازووقانە، دەشێ لە لایەن ئینگلیزەکانەوە بۆ شێخ مەحموود ڕەوانە کراوبن.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٤٦

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

– نهێنی –

بزووتنەوەی کورد لە عێراق

(٢٨ ی ئایاری ١٩٣١)

(سەرچاوەی ئاسایشی گشتی)

ڕۆژی ١٠ ی ئایاری ١٩٣١، فراکسیۆنێکی کوردی شێخ مەحموود، پەلاماری ئاواییەکی داوە لە نزیك خانەقی کە واپێدەچێ مولکی کەسیی مەلیك فەیسەل بووبێ کە هەزار سەر مەری بە تالان بردووە.

حکومەتی عێراق هەر کە پێ ی زانی وەك دەڵێن، ڕێکەوتننامەیەك لە نێوان شێخ مەحموود و شێخ بارزان دا بووە، ڕۆژی ١٥ ی ئایار دوو بەتالیۆنی پیادەی ڕەوانەی ناوچەی ئاکرێ کردووە کە لەلایەن شێخی بارزانەوە داگیرکرابوو.

سەرکردایەتی ئەم لەشکرە داوای چاوپێکەوتنی لەگەڵ شێخی بارزان کردووە، لەوەڵامدا واپێدەچێ شێخ وەڵامی لێگێرابێتەوە کە ئەو تەنها مامەڵە لەگەڵ حکومەتی ئینگلیز دەکات.

www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٤٧

سەرکردایەتی گشتی سوپا
بیرۆی دووەم
بەشی زانیاری
– نهێنی–

شۆڕشی کورد

***

(١ ی حوزەیرانی ١٩٣١)

(سەرچاوە: سێرڤیسی ئاسایشی حەسێتشە)

شۆڕشی کورد لە ناوچەی سلێمانی هەروا درێژەی هەیە. دەوروبەری ١٩ ی ئایاری ١٩٣١، شێخ مەحموود لەگەڵ لایەنگیرەکانی تا خانەقی ڕۆیشتوون و لەوێدا کە مولکی مەلیك فەیسەلی لێیە و ٦٠٠٠ سەرمەڕیان ڕفاندووە و زیانیان بە مولکی مەلیك گەیاندووە.

لە دوای ئەم دەستدرێژییە، بەتالیۆنی پیادەی سێ و یەك دەستەی سوارە کراونەتە سەر باندەکانی شێخ مەحموود. ٢ بەتالیۆنی پیادە لە هەمان رۆژ چوونەتە سەر شێخی بارزان بەو ئامانجەی ڕێگە لە پێوەندیگرتنی لایەنگیرەکانی بگرن لەوەی پێوەندی بە باندەکانی شێخ مەحموودەوە بکەن.

www.zheen.org

شـێخ بـەگوێرەی داوانامەیـەك دەبـوو ڕۆژی ١٧ ی ئایـاری ١٩٣١ بـە فرۆكە بچێتە بەغدا.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٤٨

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

– نهێنی –

شێخ مەحموود لە بەغدا

(٤ ی حوزەیرانی ١٩٣١)

(سەرچاوە: ئاسایشی گشتی)

ئەوە دووپات دەکەنەوە کە شێخ مەحموود لە ١٥ ی ئایاری ڕابووردوو بە هاوەڵی دوو ئەفسەری ئینگلیز چووەتە بەغدا. هێشتا لە بەغدایە بیرورا گۆڕینەوەکان لەگەڵ حکومەتی عێراقی بەهیچ ئەنجامێك نەگەشتوون.

مەلیك فەیسەل پێی لەسەر ئەوە داگرتووە کە شێخ مەحموود داخوازییەکانی کوردی بەلاوە گرینگە : " کوردەکان و ئێمە، هەمووما‌ن هەر موسلمانین". بەمشێوەیە دواوە، لە ئەنجامدا دەتوانین بە ئاسانی ڕێکبکەوین.

حکومەتی عێراقی حەزدەکات وەك دەردەکەوێ پێش ٢٠ ی حوزەیرانی ١٩٣١، مێژووی گەیشتنی کۆمسیونی ئەرك پێسپێردراوی کۆمەڵەی گەلان، کە لە کاروباری عێراق دەکۆڵێتەوە، بگاتە چارەسەرییێك.

بەڵگەنامەی ژمارە:٤٩

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

- نهێنی-

شۆرشی کورد لە عێراق

(٢٩ ی حوزەیرانی ١٩٣١)

(سەرچاوە: ئاسایشی گشتی)

زانیاریدەرێکی جێی ی متمانە کە لە موسلەوە هاتووە ئەوەی پێراگەیاندین کە لە بڕێك ناوەندی عێراقی دا بەمشێوەیەی خوارەوە لە بارەی (چوونی شێخ مەحموود بۆ عێراق) دەدوێن.

" حکومەتی عێراق بەو پێیەی سەرزەنشتی ئینگلیزەکانی کردووە بەوەی کە هۆکاری ڕاپەرینی کوردەکانن، بە جۆرێك کۆمەگی دارایی پێدەکەن و بە چەك و چۆڵ و ئازووقە هاوپشتی لێدەکەن، دنەی شێخ مەحموود دەدەن هەڵوێستی خۆی لەبەرامبەر حکومەت نەگوڕێ. واپێدەچێ دەسەڵاتکارانی بریتانی داوای ئەم سەرۆکەیان کردبێ بۆ عێراق بەو ئامانجەی کە ئەوە نیشانبدەن کە ئەوان دەستێکیان لەم ڕاپەرینەدا نییە، بە بەرچاوخستنی ئەوەی کە وێرای ئامادەنەبوونی شێخ مەحموود، یاخیبووەکان لە ژێر سەرکردایەتی شێخی بارزان شەرەکانیان دژی حکومەت کەمتر نەبووە.

بەڵگەنامەی ژمارە: ٥٠

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

– نهێنی –

ڕەوشی کوردی عێراق

***

(٨ ی تەمووزی ١٩٣١)

(سەرچاوە: ئاسایشی گشتی)

زانیاریدەرێك کە لە عێراقەوە هاتووە ئەمانەی خوارەوەی ڕاگەیاند:

١– شێخ مەحموود هێشتا هەر لە ناسرییە یە کە لەوێدا چاوەڕوانی بڕیارێکی حکومەتی عێراقی دەکات. برێك دەڵێن دەیکەنە حاکمی کوردستان لە ژێر سەرپەرشتی عێراق.

٢– شێخ مەحموود لەوانەیە داوای لە شێخی بارزان کردبێ تا کۆتایی هاتنی وتوێژەکانی لەگەڵ حکومەتی عێراقی، شەڕەکانی بوەستێنێ. شێخی بارزان لەوانەیە ڕازی بووبێ بەڵام ئەگەر هەر ڕووداوێك هاتە پێشەوە ئامادەیە بۆ هەموو ڕووبەڕووبونەوەیەك.

٣– ژمارەیەکی زۆر لەشکری عێراق لە موسل، لە کەرکووك و لە سلێمانی کۆبوونەتەوە و ئامادەن هێرش ببەنە سەر کوردەکانی شێخی بارزان.

www.zheen.org

٤- لە کاتی دواین سەردانیدا بۆ سلێمانی، مەلیک فەیسەل چەند کەسانێکی سەرەکی لە لایەنگیرەکانی شێخ مەحموود وەکوو کارمەندی بەرز دامەزراندوون.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٥١

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

– نهێنی–

کورد و کۆمسیۆنی

کەمینە نەتەوەییەکان

***

(٢٠ ی تەمووزی ١٩٣١)

(سەرچاوە: ئاسایشی گشتی)

کوردەکانی ناوچەی جەزیرە بە پەلەن چاوەڕوانی گەیشتنی ئەو کۆمسیۆنە دەکەن بۆ عێراق کە لە چوار ئەندام پێکهاتووە و لە لایەن کۆمەڵەی گەلان دەستنیشانکراوە بۆ لێکۆڵینەوە لە پرسی کەمینە نەتەوەییەکان. ئەوان مەبەستیانە کە ئەم کۆمسیۆنە پشتگیری داخوازییەکانی شێخ مەحموود دەکات و کوردەکانی ئاگری داغیش ئۆتۆنۆمی وەدەست دەهێنن.

ئەوان زۆر لە نزیکەوە بە گرینگی پێدانەوە بەشوێن ئەم پرسە کەوتوون، وا پێدەچێ پێوەندییەکی بەرفراوانیان لەگەڵ کوردەکانی عێراق پاراستبێ لە ڕێگەی ژمارەیەک پەیامبەرەوە کە لە هەردوو لاوە ڕەوانە کراون.

له لایەکی دیکەوە چەندین سەرچاوەی بڕواپێکراو ئەوە دەگێڕنەوە کە لە حالێکدا ئەگەر کوردەکانی عێراق ئۆتۆنۆمی وەدەست بهێنن، برایەکانیان لە سووریا ئەوانیش نیازی ئەوەیان دەبێ داوای سەربەخۆیی خۆیا بکەن و جەزیرە بە دەوڵەتی نوێی تازە دروستبووی (کوردەوە) بلکێنن. زانیاریدەرێك ئەوە زیاد دەکات " ئەمانەی دوایی بە هەموو هێزیانەوە هیوای ئەوە دەخوازن ببینن ئەم پرۆژەیە جێبەجێ ببێ و هیواخوازن هەر لە ئێستەوە دەسەڵاتی ئەوەیان هەبێ بە یارمەتی ئەرمەنییەکان بگەنە ئەم ئامانجەیان، کە ئەوان دەڵێن ئەگەر هەر بزووتنەوەیەك بێ ئامادەن کۆمەگی پێبکەن".

هەتا ئەوەش دەڵێن کەوا حکومەتی تورك بۆ ئەوەی کۆتایی بە شۆرش بهێنێ لە تورکیا پشتیوانی لەم پرۆژەی پێوەلکانی جەزیرە دەکات بۆ ئەوەی لەگەڵ ئاگری داغ دەوڵەتێکی ئەرمەنی-کوردی لێوە دروست ببێ (بە تەحەفووزەوە).

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٥٢

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

– نهێنی–

عێراق

لەبارەی شێخ مەحموود

***

(سەرچاوە: ئاسایشی گشتی)

(٢٩ ی ژانڤیەی ١٩٣٢)

بە گوێرەی ئەو زانیاریانەی لە عێراقەوە گەیشتوون، شێخ مەحموود لەوانەیە بۆ بەسرە دوورخرابێتەوە.

حکومەتی عێراقی وایپێدەچێ ئەم هەنگاوەی دوای ئەو بەدواچوونەوە هەڵێنابێ کە وەك دەردەکەوێ ئەوە دەسەلمێنێ کە شێخ مەحموود بێ بەری نەبووە لەم جولانەوە شۆڕشگێرانەی دوایی.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٥٣

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

- نهێنی-

١٩٣٣-٩-٢٣

(سەرچاوەی ئاسایشی گشتی)

(١٥ ی سێپتامبەری ١٩٣٣)

پرسی کورد لە عێراق

شێخ مەحموود، سەرۆکی کوردی سلێمانی کە لە ماوەی سێ ساڵەی دوایی لە نشینگەی زۆرەکی لە ناسریە (عێراق) جێنشین کراوە، واپێدەچێ لە ٢٥ ی ئابی رابووردوو ئازاد کرابێ و وەك سەرۆکی هۆزە کوردییەکانی "جاف" و " پشدەر" لە ناوچەی سلێمانی بە موچەیەکی مانگانەی ٨٠٠ روپییە.

شێخی بارزان، کۆنە شۆڕشگێر، کە لە تەمووزی رابووردوو گەڕاوەتەوە عێراق، لەوانەیە پانزە رۆژێك دەبێ کراوەتە قایمقامی ڕەواندوز.

بە ئامانجی دەستەبەرکردنی ئاسایشی ئەم ناوچەیە، حکومەتی عێراق رێگەی پێداوە ٢٠٠ کەس لە لایەنگیرەکانی بڕی ٥٠ روپییە مانگانە بۆ هەریەکێکیان بڕێتەوە.

www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٥٤

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بەشی زانیاری

بیرۆی دووەم

– نهێنی –

(سەرچاوەییکی چاك)[١٣]

١٣ ی ئۆکتۆبەری ١٩٣٣

بزووتنەوی کورد لە عێراق

دەوروبەری ١٠ ی ئۆکتۆبەری ١٩٣٣، ئەمین زەکی بەگ، کوردی لە بەغداوە ڕا هاتوو گەیشتە بەیرووت، هاوپێچێکی بۆ جەلادەت بەدرخان پێبوو.

لەم بەڵگەنامەیەدا هاتووە کە شێخی بارزان لەکاتی ئیقامەی لە بەغدا، لە سەروبەندی کاروباری ئاسوورییەکان لەگەڵ شێخ مەحموود پێوەندی

---

[13] گومان بۆ ئەوە دەچێ کە ئەم زانیارییە شۆفاریانە لە لایەن خودی جەلادەت بەدرخان خۆی بە دەست بەشی زانیاری بیرۆی دووەم گەیشتبن. ئەو سەرچاوە چاکەی بەشی زانیاری باسی دەکات گومانێکمان لا دروست دەکات کەوا چۆن هەر هەمان ئەو ڕۆژەی جەلادەت وەڵامی بۆ شێخ مەحموود و شێخی بارزان ناردۆتەوە (واتە ١٣ ی ئۆکتۆبەر) هەر هەمان ڕۆژیش ئەم زانیاریانە نووسراون؟ ئەمانە سێبەری برێك گومان بە دوای خۆیاندا جێدەهێڵن، وەرگێر.

گرتـووە و هـەردوو سـەرۆك بڕیاڕیـان داوە ڕێکـەوتنێکی هاوبـەش ئیمـزا بکـەن بـۆ هەڵگیرسـانی شۆڕشـێکی کـوردی لـە عێـراق بـۆ بـەهاری دادێ. شـێخی بـارزان کـە زیـاتر ئـازادی جولانـەوەی هەیـە ئێـستە سـەرقاڵی کۆکردنەوەی لایەنگیرەکانیەتی.

ڕای جەلادەت ئەوە بووە بەشداری دەکات و بە ماموریکی نهێنی کە دیمەشقەوە چۆتە بەغدا لە ١٣ ی ئۆکتۆبەر ڕایگەیاندووە کە پێویستە بیر لە پرسەکە بکاتەوە و دیراسەی بکات.

پێوەندییەکانی شێخ مەحموود و شێخی بارزان پێشتر لە لایەن یەکێك لـە کوڕەکـانی شـێخ مـەحمود، کـە دەوروبـەری ٧ ی ئۆکتۆبـەر چـووەتە بەیروت تـا لـەوێوە بـۆ درێـژەی خوێنـدن بچێتـە ئـەمریکا بـە جـەلادەت ڕاگەیەنـدراون. ئـەم کـوڕە گەنجـە هـیچ نیـشانەیەکی ڕێبـەدیکاری لـەبارەی پرسـی ئـەم گفتوگۆیانـە بەکـەس ڕانەگەیانـدووە و وادیـارە شـێخی بـارزان وەکوو پیاوێکی بار هاوسەنگ تێکچوو دابنێ.

ئـەو پەیامبـەرەی کـە جـەلادەت پێـشوازی لێکـردووە وەك هـەواڵی دیکەی لە عێـراق راهـاتوو کـە دەمێکـە چاوەڕوانی دەکـرێ ئـەوەی زێـدە کـردووە کـە نـاکۆکی کەوتۆتـە نێـوان لایـەنگیرەکانی یاسـین ئـەلهاشمی و نووری سەعید پاشا.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەڵگەنامەی ژمارە:٥٥

سەرکردایەتی گشتی سوپا

بیرۆی دووەم

بەشی زانیاری

١٠-٠٣-١٩٣٤

(سەرچاوەییکی ناوەناوەی تەواو باوەڕپێکراو)

٢ی ئاداری ١٩٣٤

لەبارەی شێخ مەحموودەوە

شێخ مەحموود ئێستە لە بەغدا دەژی. هێشتا دیار نییە داخۆ مەلیک غازی خانوویێکی پێدەبەخشێ. ماڵ و موڵکی شێخ مەحموود لە لایەن حکومەتەوە دەستی بەسەردا گیراوە و لەبەرامبەر ئەوەدا حکومەت کۆمەگیەکی دارایی مانگانانەی ٩٠ لیرەی ئینگلیزی بۆ بڕیوەتەوە.

شێخ مەحموود تەواو ناچارکراوە کە بەغدا جێنەهێڵێ و لە پێوەندیێکی کەسیی تەواو دایە لەگەڵ غازی و لەگەڵ فەیسەل-یش لە پێوەندی دا یە.

لە دیسامبەری (ساڵی ڕابووردوو) بەشداری لە کۆنگرەیەکی ناسیۆنالیستە عێراقییەکان دەکات و لەکاتی کۆبوونەوەکەدا وادیارە ناڕەزایی دەربڕیبێ دژی قسەکانی یەکێك لە وتاربێژەکان کە وتوویە "پێغەمبەر عەرەبە" و ئەویش ئەوەی زیاد کردووە و گوتوویە " ئەگەر بەمشێوەیە بێ من موسلمان نیم".

www.zheen.org

شێخ ڕقی توندی لەبەرامبەر بریتانیای فەخیمە بەدیاردەخات، بەڵام پێوەندییەکی کەسیی هامشۆکراو و فراوانی لەگەڵ ماژۆر ئیدمۆندز* (ڕاوێژکاری وەزارەتی ناوەخۆ و دەرەوەی عێراق) و کاپیتان هۆلت** (سکرتێری خۆرهەڵاتیی کونسلخانە) هەیە و هەردووکیشیان پسپۆرن لە وەزعیەتی کورد و بە کوردی قسەدەکەن.

شێخ لە ناخی دڵییەوە ئارەزووی وەجێهێنانی ئۆتۆنۆمی کوردی هەڵگرتووە، بەڵام وای بۆ ناچێ کە دەرفەتی وەجێهێنانی ئەم پرۆژەیە هێندە نزیک بێ.

بنکەی ژین
www.zheen.org

---

* Edmonds, Major C.J

** *Holt*

دووەم بەش

کۆپی
کۆکۆنالی بەڵکی نک
کرانسکەکان

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

كۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 1

AFFAIRES ÉTRANGÈRES

DÉCHIFFREMENT

TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE

DUPLICATA bis

N° [illegible]

BAGDAD, le 4 avril [illegible] à [illegible]

Reçu le [illegible]

[illegible] a [illegible] le 2 de ce mois à l'administration anglaise de Bagdad et m'a communiqué confidentiellement les renseignements suivants qu'il a reçus du Kurdistan :

"Les Turcs ont (constitué) un comité dont les membres viennent au Kurdistan pour la protection des intérêts turcs. Les Kurdes [illegible], ont constitué un comité national dont le chef, Cheikh Abdul-[illegible] (le Kurde) est en ce moment à Constantinople. Les membres de ce comité reçoivent une (paye) mensuelle de 5 livres turques et au dessus.

"Le Cheikh des (Kurdes) de Suleimanieh envoie deux représentants à la Conférence de la Paix avec une Mazbata signée par les Kurdes du pays; bien que cette pétition contienne en apparence des propositions en faveur du Gouvernement britannique, le but réel sera communiqué verbalement par leurs représentants et il sera entièrement différent du contenu de leur Mazbata".

[illegible], CONSUL DE FRANCE.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 3

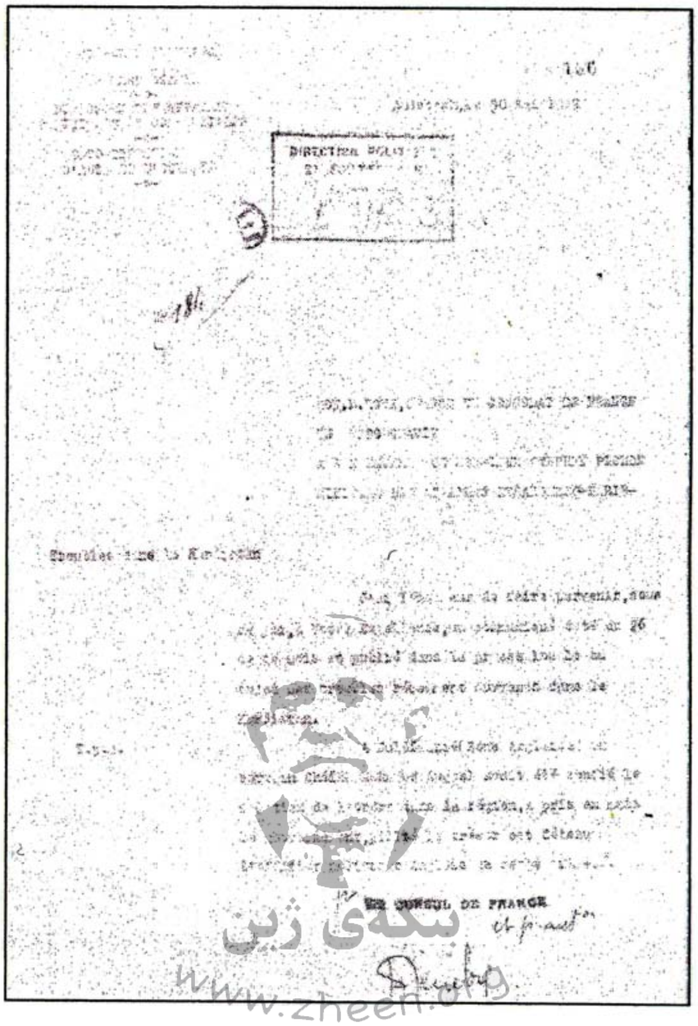

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 4

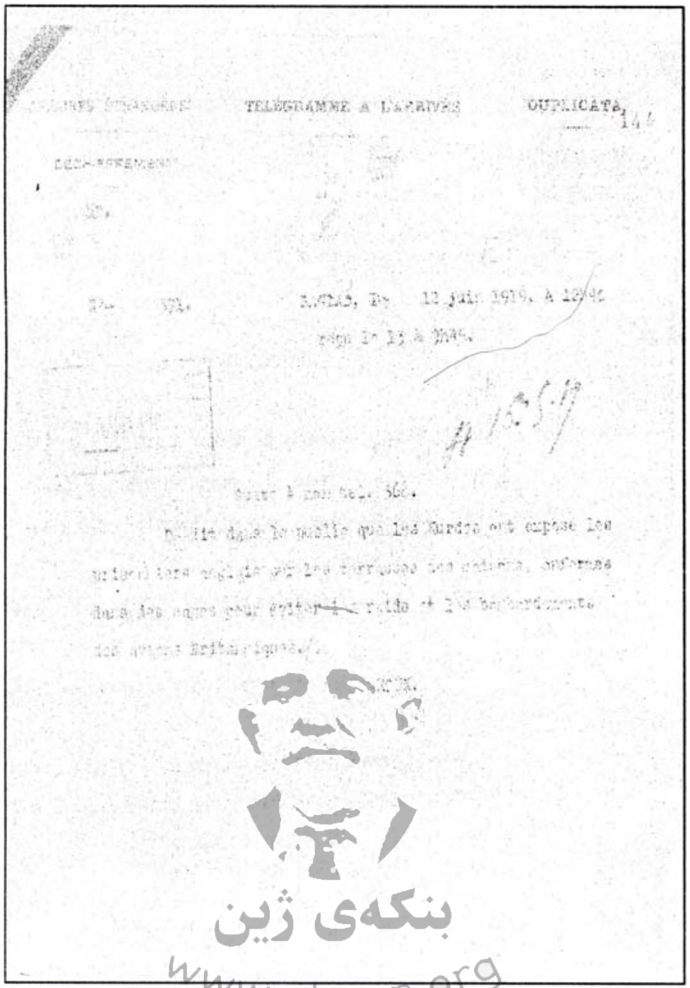

[illegible] TELEGRAMME A L'ARRIVEE DUPLICATA 14[illegible]

DECHIFFREMENT

[illegible] 371. [illegible], le 12 juin 1919, à 12h[illegible]

reçu le 13 à [illegible]

Suite à mon tél. 366.

[illegible] dans le public que les Kurdes ont exposé les prisonniers anglais sur les terrasses des maisons, enfermés dans des cages pour éviter [illegible] raids et les bombardements des avions Britanniques./.

[illegible]

بنکەی ژین
www.zheen.org

كۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:6

AFFAIRES ÉTRANGÈRES. TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE DUPLICATA bis

DÉCHIFFREMENT

N° 382

5806

BAGDAD - 20 juin 1919 - 15.30

reçu 24 à 22 heures.

Suite à mon télégramme N° 380.

Le 18 juin à 4 heures, les Britanniques ont avancé et (capturé) la passe Bazyan sans difficultés. Les pertes totales de l'ennemi ne sont pas encore comptées, mais parmi les prisonniers se (trouvent) les cheikhs Gharib et Mohamed Amin.

Les prises anglaises comprennent beaucoup de fusils des chevaux et des mitrailleuses.

La cavalerie a continué à avancer et elle est entrée à Suleimanie dans la nuit. Tous les Britanniques qui étaient dans la ville sont sains et (saufs) ./.

ROUX =

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 8 a

[illegible]

[illegible]

[illegible] POLITIQUES

[illegible]

[illegible]

no 396

Monsieur le Ministre,

Revendications des populations du Kurdistan,

Deux délégués du Kurdistan, Saïd Ahmed Effendi, membre de la famille du Cheikh Mahmoud, candidat au Gouvernement du Kurdistan, et Réchid Teki, délégué de [illegible] pour le Kurdistan Sud, se sont présentés récem-

Son Excellence

Monsieur [illegible]

Ministre des Affaires Etrangères

[illegible]

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 8 b

ment à Beyrouth après un long voyage par Bagdad et Alep, en me demandant de faciliter leur embarquement pour la France.

Des ordres formels du Commandant en Chef concernant ces personnages sont venus arrêter toute possibilité dans cet ordre de choses et démontrer également l'intérêt que nos Alliés attachent à ce que les voix des populations du Kurdistan ne se fassent pas entendre jusqu'en Europe.

Ces délégués m'ont alors adressé une lettre que je fais parvenir, sous ce pli, à Votre Excellence avec sa traduction et qui contient des revendications d'ordre général et particulier qu'ils désirent voir soumises au Gouvernement de la République.

Un exemplaire de ces documents a été également remis aux délégués américains précédemment de passage à Beyrouth, qui ont entendu Réchid Zéki. Mais ce geste est insuffisant

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 8 c

112

et il est à regretter que les régions de Mossoul et d'Irak n'aient pas été visitées par ces commissaires; comme je l'ai signalé à Votre Excellence dans mon télégramme n° 939, il est vraisemblable que là aussi la consultation n'eût pas été absolument favorable aux occupants./.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de mon très respectueux dévouement.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:9 (ئۆریژینالی عوسمانلی)

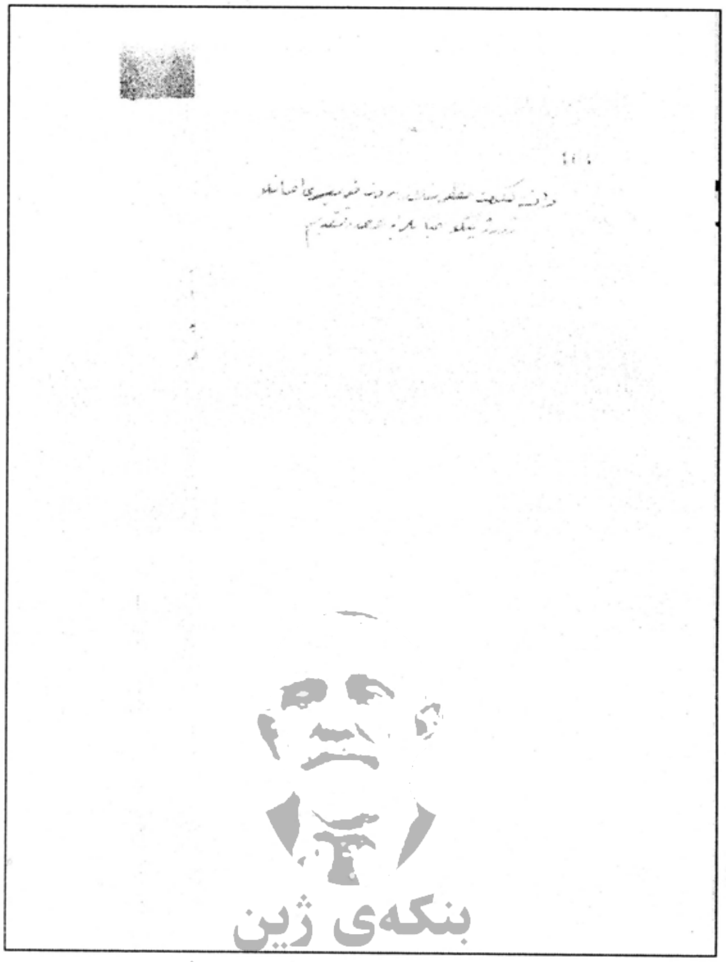

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 9 b

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: c 9

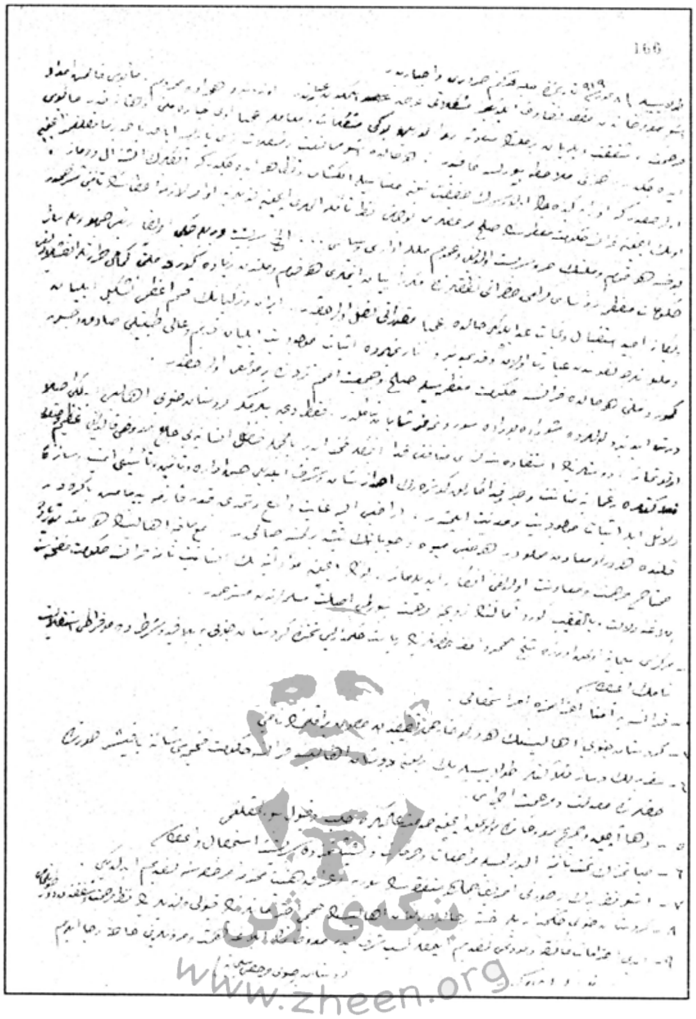

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:9 a

CONFIDENTIELLE.   167

Beyrouth, (Hôtel d'Amérique)
le 6 Juillet 1919.

A MONSIEUR LE HAUT COMMISSAIRE DU GLORIEUX
GOUVERNEMENT FRANCAIS A BEYROUTH.

Je soussigné délégué du Kurdistan du Sud, déclare ce qui suit: Le Gouvernement Kurde formé à Souleimanieh comprend; de Mardine à Sena inclusivement au Nord, et d'Ournia à Bach-Kala Au moment de la chute de Kerkouk avant l'armistice tous les habitants de Kerkouk à l'unanimité ont choisi Cheikh Mahmoud membre de la sainte famille des Cheikhs Barzindji pour leur souverain; de son coté, Cheikh Mahmoud accepta, à la grande satisfaction de toute la population. En raison du manque des fils télégraphiques on n'a pu aviser les Alliés. A la suite de l'armistice, nous nous empressâmes d'aviser le Gouverneur Général Militaire de l'Irak notre voisin. Comme suite de cette correspondance, ce haut fonctionnaire, délégua trois Officiers de Bagdad que notre monarque a bien voulu recevoir et garder chez lui comme fonctionnaires. Peu de temps après, le Gouverneur de l'Irak M. Wilson arriva en personne à Souleimanieh, déclara que sous peu notre indépendance sera connue Officiellement, il a été d'accord de choisir et d'envoyer à Paris des déléguées pour défendre les intérêts de la nation. Nous sommes deux délégués, mon Collègue Said Ahmed [illegible], membre de la famille de notre futur monarque est parti pour Damas pour voir le Général Allenby et pour lui faire connaître notre qualité Officielle et avoir les passeports nécessaires pour notre voyage. Le 20 Mars dernier

بنکەی ژین
www.zheen.org

nous avons déjà quitté Souleimanieh, 6 jours après nous étions à Bagdad, mais le voyage par mer Via Bombay étant difficilement long, d'accord avec le gérant du Gouverneur de l'Irak, M. Hawel, nous prîmes le chemin de terre, au bout de 10 jours nous gagnâmes Alep. Le passeport qui nous a été donné à Bagdad fixait notre voyage que jusqu'à Alep, pour pouvoir continuer le chemin, il nous a fallu recourir au Major Brayen, celui-ci a tenu tout d'abord à s'informer de Bagdad, pour avoir la réponse il a fallu attendre plusieurs jours ainsi qui nous l'a déclaré quelques temps après le Major lui-même, la réponse de Bagdad était favorable, mais qu'il fallait soumettre l'affaire au Commandant de l'Egypte et de Damas, plusieurs jours après on m'a fait savoir, qu'en réponse à la demande faite concernant notre voyage, le Général Allenby venait d'être avisé que les délégués destinés à représenter la nation Kurde ont été autorisés par Londres et sont déja partis, il n'y a plus besoin de faire partir d'autres. Pourquoi nous a-t-on fait attendre si longtemps pour nous dire ceci? En causant un jour avec l'Etat Major Folly, concernant la question kurde, il a mis sur le tapis la question du Chef, pour connaître ce que je pensais à ce sujet. Je n'ai pas manqué de montrer mon point de vue. Les 3 conditions pour la royauté Kurde sont: Le Souverain actuel à Souleimanieh, Cheikh Mahmoud,. le 2ème: Mahmoud Ben fils de Rahim Pacha, ancien Commandant des Hamidie, qui réside dans une banlieu de Diarbékir et le 3ème Abdul Razzak, membre de la famille de Bederkhan Bey. Ayant fait l'éloge en particulier du Cheikh Mahmoud, de sa fammille et la considération qu'il compte parmi la population, qui a les qualités voulues, il de préférence et plus distingué, et que les Kurdes ne veulent que de lui; mon interlocuteur prenait note de tout ce que je disais. Mais il semble que les affaires

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 9 c

vont d'une autre façon; si une pareille chose existe, ce sera contre le désir de la nation et on s'attendre d'ici à quatre mois à rappeler ceux qui sont envoyés pour les remplacer par d'autres.

Après une attente inutile de 40 jours à Alep, sans pouvoir obtenir des résultats, je suis venu ici, à peine on s'aperçoit de ma présence à Beyrouth, on me somme de rentrer à Alep, et on télégraphie pour aviser et me signaler partout. Ayant interessé de ma situation le haut fonctionnaire politique résidant à Beyrouth, M. MARGAR qui m'avait promis tout d'abord de me faciliter mon voyage, mais il ne tarda pas de me confirmer le télégramme adressé à M. le Général Allemby, il était tout à fait superflu l'envoi de Réchid Zaki, et Said Ahmed pour les raisons indiquées ci-dessus, et me donne l'ordre de partir pour Alep, sous prétexte que le climat de Beyrouth est humide. De son côté mon compatriote et collégue Said Ahmed qui se trouve à Damas a reçu les ordres de rentrer directement à Alep, depuis plusieurs jours. je n'ai reçu de lui aucune nouvelle. Sur une demande que j'ai faite pour prolonger mon séjour ici, pour affaires tout à fait particulières, une permission d'une semaine m'a été accordée avec ordre de partir le 3 Juillet.

Le but de cette requête, c'est de vous mettre au courant de mon affaire et de mon désespoir et pour vous demander votre appui, quel sera le désespoir de la nation en apprenant la façon dont a été traité son délégué ces entraves et difficultés ont pour but de m'empêcher à partir pour Paris, ils savent qu' une fois à Paris je mettrais les points sur lui, c'est ce qui ne convient pas aux Anglais. C'est pourquoi j'attire l'attention du Haut Commissaire de France pour faire parvenir à la conférence ces détails afin de vouloir provoquer des ordres concernant ma liberté, conformémentaux termes du discours du Président Wilson

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 9 d

qui a été applaudit par le monde entier. Il faut prendre en considération que la nation Kurde est assez considérable dont une partie se trouve en Perse et l'autre partie en Turquie composée de plusieurs millions, nation très ancienne dans l'histoire énergique, franche et loyale et mérite à avoir sa place à la Conférence de la paix a coté des membres français.

Depuis 4 mois comme déporté errant ici et là, te je peux vous certifier que les Kurdes habitant du Sud, n'oublient pas le bien qu'on leur fait, ils se sacrifient devant les intérêts des amis et se glorifiant de faire le bien, de plus sont très sensibles au bien qu'on leur fait et sont re connaissants, ils ne reculent devant les difficultés et montrent de l'énergie et de la résistance. Le territoire est très vaste et vierge, renferme plusieurs mines, tout éspèce de fruits et d'animaux, cependant on ne paut nier que ses habitants ont besoin plus d'aide que d'autres nations. Je vous serais reconnaissant au nom de l'humanité de bien vouloir faire parvenir à la connaissance du Gouvernement Français les revendications suivantes qui représentent les voeux de tous les kurdes.

1o- Qu'une indépendance complète, sans condition aucune sera donnée au Gouvernement Kurde du Sud, sous la souveraineté de Cheikh Mahmoud dont la résidence sera à Souleimanieh.

2o- Me faire obtenir l'ordre de voyages en sécurité pour la France.

3o- De faire cesser toute espèce d'opression provenant de denom contre les kurdes habitant le Sud.

4o- Je recours à la généreuse bienveillance du Gouvernement français de bien vouloir venir en aide aux habitants de Souleimanieh qui traversent une période très difficile dans la mesure qu'il juge nécessaire.

5o- Ayant d'autres déclamations plus importantes et plus catégoriques a faire si vous voulez bien m'a ocorder une audience.

6o- Faire obtenir la sécurité et la liberté pour me paropre

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:9 e

personne pour pouvoir correspondre.

7o- Un exemplaire de cette lettre a été donné à la Commission Américaine.

8o- Ne perdez pas de vue, le Souverain du Kuridstan du Sud et ses sujets qui vous envoient leur sympathie sincère et demandent votre appui.

9o- Je présente mes propres respects à mon tour et vous prie de bien vouloir faire parvenir mes réclamations à qui de droit./.

Le délégué du Souleimanieh du Kur-
distan du Sud.

Rachid Zéki.

بنكەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 10

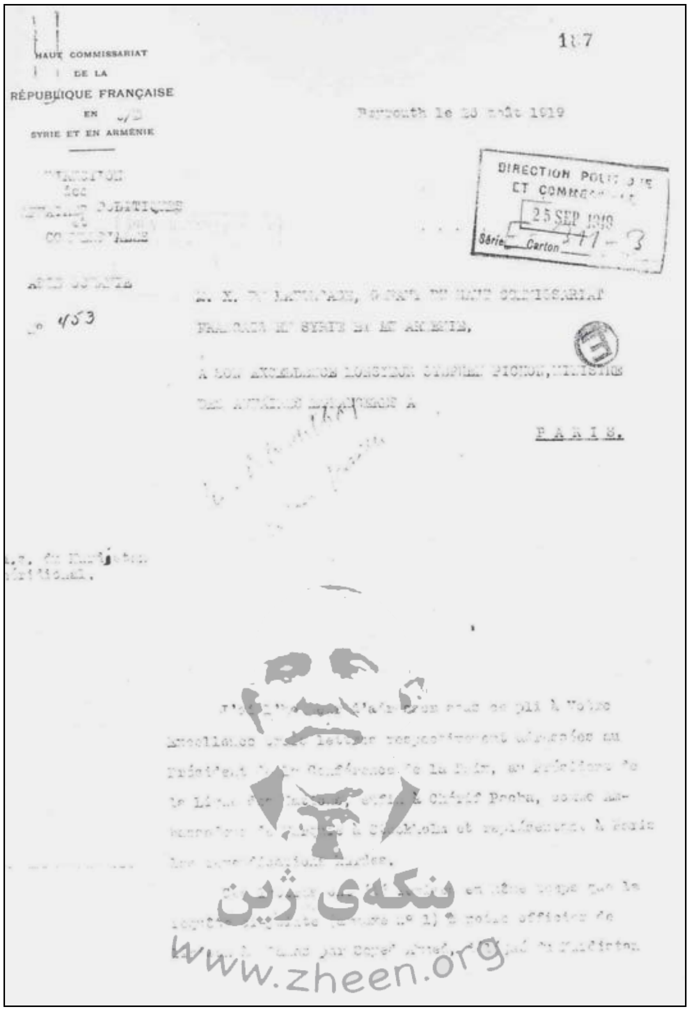

HAUT COMMISSARIAT
DE LA
RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
EN
SYRIE ET EN ARMÉNIE

[illegible] POLITIQUES [illegible]

N° 453

1[illegible]7

Beyrouth le 28 [illegible] 1919

DIRECTION POLITIQUE
ET COMMERCIALE
25 SEP 1919
Série Carton 311 - 3

M. [illegible] HAUT COMMISSARIAT
FRANÇAIS EN SYRIE ET EN ARMÉNIE,

A SON EXCELLENCE MONSIEUR STEPHEN PICHON, MINISTRE
DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES A

PARIS.

[illegible] Votre
Excellence [illegible] lettres respectivement adressées au
Président de la Conférence de la Paix, au Président de
la Ligue [illegible] Chérif Pacha, comme [illegible]
[illegible] et représentant à Paris
[illegible]

[illegible] en même temps que la
[illegible] (annexe n° 1) [illegible]
[illegible] par Seyed [illegible]

بنکەی ژین
www.zheen.org

كۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:12

5/123

n° 2

Civil Commissioner’s Office

Bagdad

27 march 1919

The bearer of this letter is Syed Ahmad, a relative of Sheikh Mahmed the leading man in Southern Kurdistan and the present head of that portion of the Kurdish Nation. Seyed Ahmad is proceeding with the permission of the civil Commissioner in Mesopotamia via Mosul, Nisibin and Aleppo to Paris in connection with the affaires of the Kurdish nation now before the peace Conference.

A sum of L.T 550 has been deposited by sheikh Mahmoud on behalf of the expenses which Seyed Ahmad is likely to incur on his journey. It is requested that Seyed Ahmad may be given facilities to draw against this sum on demand. All sums drawn by him should be entered on the bach of this letter and telegraphic intimation sent to this office. Seyed Ahmad is accompanied by Rashid Effendi and it is anticipated that an interpreter will be added to the party at Aleppo.

Lt-Co

Offic. Civil Commissioner

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:13

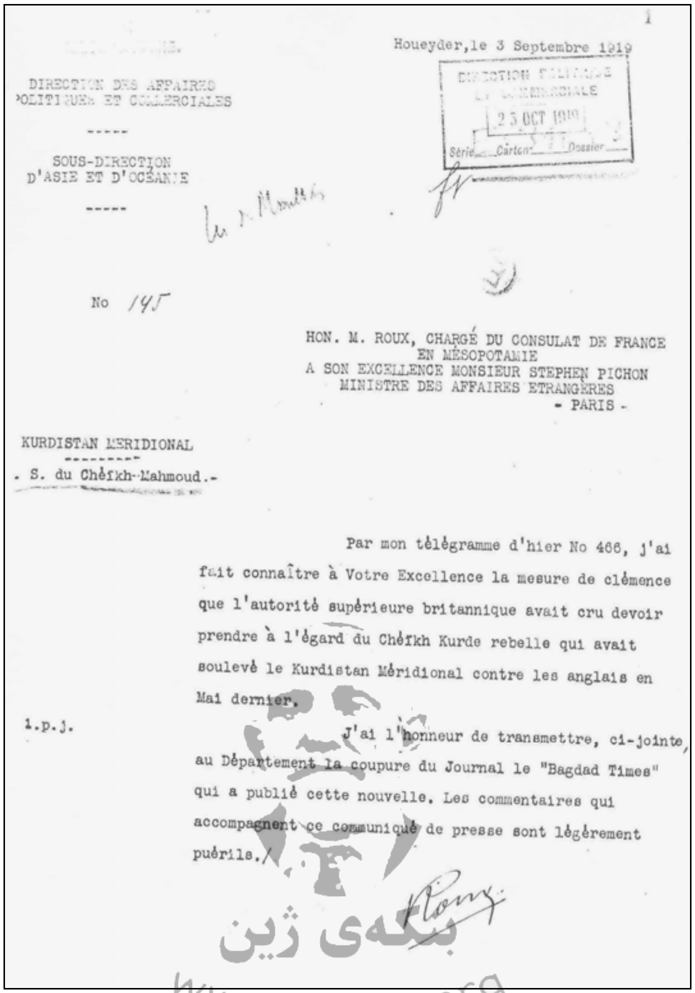

Houeyder, le 3 Septembre 1919

DIRECTION DES AFFAIRES POLITIQUES ET COMMERCIALES

SOUS-DIRECTION D'ASIE ET D'OCÉANIE

No 145

HON. M. ROUX, CHARGÉ DU CONSULAT DE FRANCE EN MÉSOPOTAMIE
A SON EXCELLENCE MONSIEUR STEPHEN PICHON
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGÈRES
- PARIS -

KURDISTAN MÉRIDIONAL

. S. du Chéikh-Mahmoud.-

Par mon télégramme d'hier No 466, j'ai fait connaître à Votre Excellence la mesure de clémence que l'autorité supérieure britannique avait cru devoir prendre à l'égard du Chéikh Kurde rebelle qui avait soulevé le Kurdistan Méridional contre les anglais en Mai dernier.

1.p.j.

J'ai l'honneur de transmettre, ci-jointe, au Département la coupure du Journal le "Bagdad Times" qui a publié cette nouvelle. Les commentaires qui accompagnent ce communiqué de presse sont légèrement puérils./

Roux

بنكەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:14

politique
145 3 Septb. 19..

The Sulaimaniyah Trouble.

DEATH SENTENCE ON SHAIKH MAHMUD COMMUTED.

We have already mentioned in our columns that the outbreak of trouble at Sulaimaniyah instigated by Shaikh Mahmud was followed shortly afterwards by his complete defeat and capture, after which the restoration of order was only a matter of a few days.

By Military law the penalty for armed rebellion against Military Forces occupying the country is death, and the Court who recently tried Shaikh Mahmud, after hearing many witnesses from Sulaimaniyah, had no option but to pass sentence accordingly.

The G.O.C.-in-Chief, however, bearing in mind the fact that Shaikh Mahmud behaved with consideration to those Officers and men whom he had seized has been pleased to commute the sentence of death to one of deportation for 10 years without hard labour. Another member of the family, Shaikh Gharib of the Sitak, has been sentenced to five years' imprisonment together with a fine of Rs 10,000. This sentence has been confirmed by the G.O.C. in-Chief.

It is well that people should understand that Shaikh Mahmud's object in raising a rebellion was to seek his personal benefit. The people of Kurdistan know this and are glad to know he is no longer able to do them harm.

It is only by the removal of such men and substitution of orderly Government that Sulaimaniyah can progress like other portions of the Occupied Territories.

Bagdad Times
2 Septemb.
1919

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:15 a

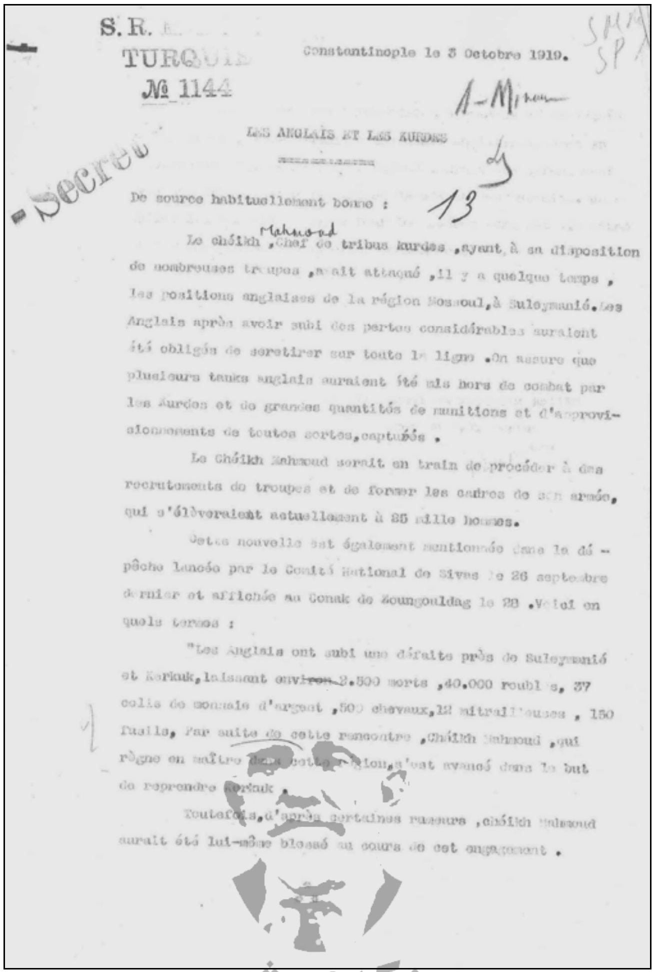

S.R.
TURQUIE
№ 1144

Secret

Constantinople le 3 Octobre 1919.

1-Minon

LES ANGLAIS ET LES KURDES

De source habituellement bonne : 13

Le chéikh Mahmoud, Chef de tribus kurdes, ayant à sa disposition de nombreuses troupes, avait attaqué, il y a quelque temps, les positions anglaises de la région Mossoul, à Suleymanié. Les Anglais après avoir subi des pertes considérables auraient été obligés de se retirer sur toute la ligne. On assure que plusieurs tanks anglais auraient été mis hors de combat par les Kurdes et de grandes quantités de munitions et d'approvisionnements de toutes sortes, capturés.

Le Chéikh Mahmoud serait en train de procéder à des recrutements de troupes et de former les cadres de son armée, qui s'élèveraient actuellement à 25 mille hommes.

Cette nouvelle est également mentionnée dans la dépêche lancée par le Comité National de Sivas le 26 septembre dernier et affichée au Conak de Zoungouldag le 28. Voici en quels termes :

"Les Anglais ont subi une défaite près de Suleymanié et Kerkuk, laissant environ 2.500 morts, 40.000 roubles, 37 colis de monnaie d'argent, 500 chevaux, 12 mitrailleuses, 150 fusils. Par suite de cette rencontre, Chéikh Mahmoud, qui règne en maître dans cette région, s'est avancé dans le but de reprendre Kerkuk.

Toutefois, d'après certaines rumeurs, chéikh Mahmoud aurait été lui-même blessé au cours de cet engagement.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:15 b

- 2 -

Constantinople le 3 Octobre 1919.

D'après certaines informations parvenues du Ministère de la Guerre, le Commandant d'une unité anglaise opérant en Mésopotamie dans la région de Bagdad, aurait été cerné aussi avec ses troupes, par des tribus arabes et des Bedouins. Jusqu'ici les efforts déployés pour le libérer auraient été vains et les engagements à cet effet continueraient.

Le Lieutenant de Vaisseau Rollin

Chef du S.R. Marine

Rollin

بنكەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 16 a

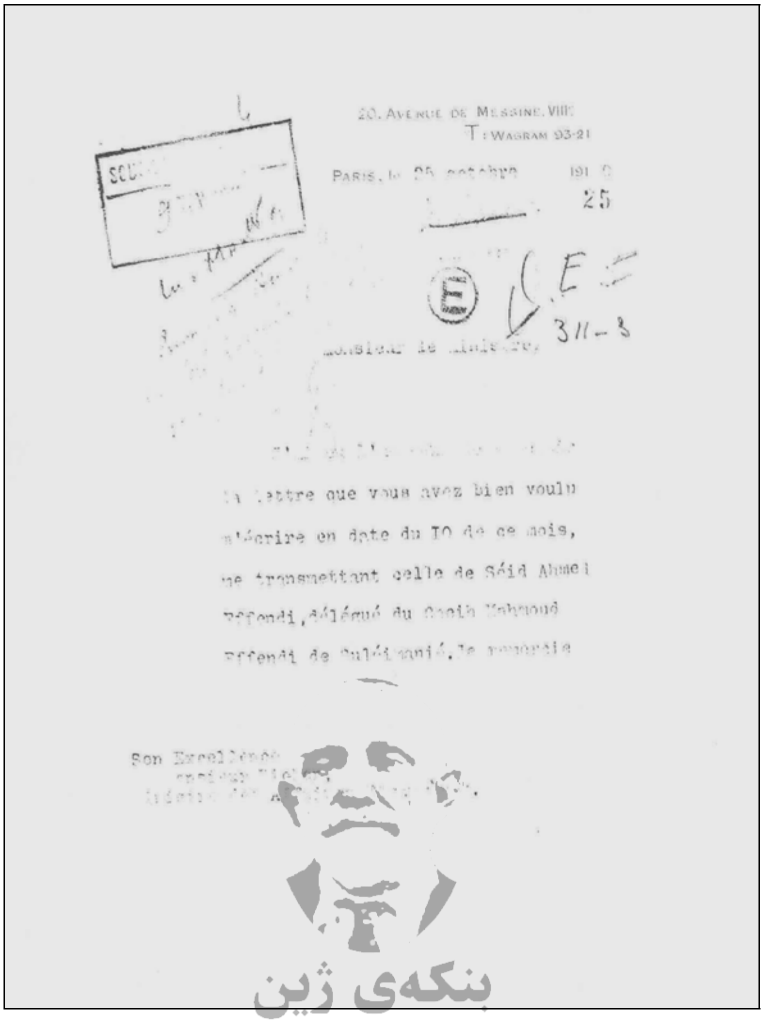

20, Avenue de Messine, VIIIe
T: Wagram 93-21

Paris, le 25 octobre 191
25

Monsieur le Ministre,

la lettre que vous avez bien voulu m'écrire en date du 10 de ce mois, me transmettant celle de Séid Ahmed Effendi, délégué du Cheik Mahmoud Effendi de Suléimanié, je remercie

Son Excellence

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 16 b

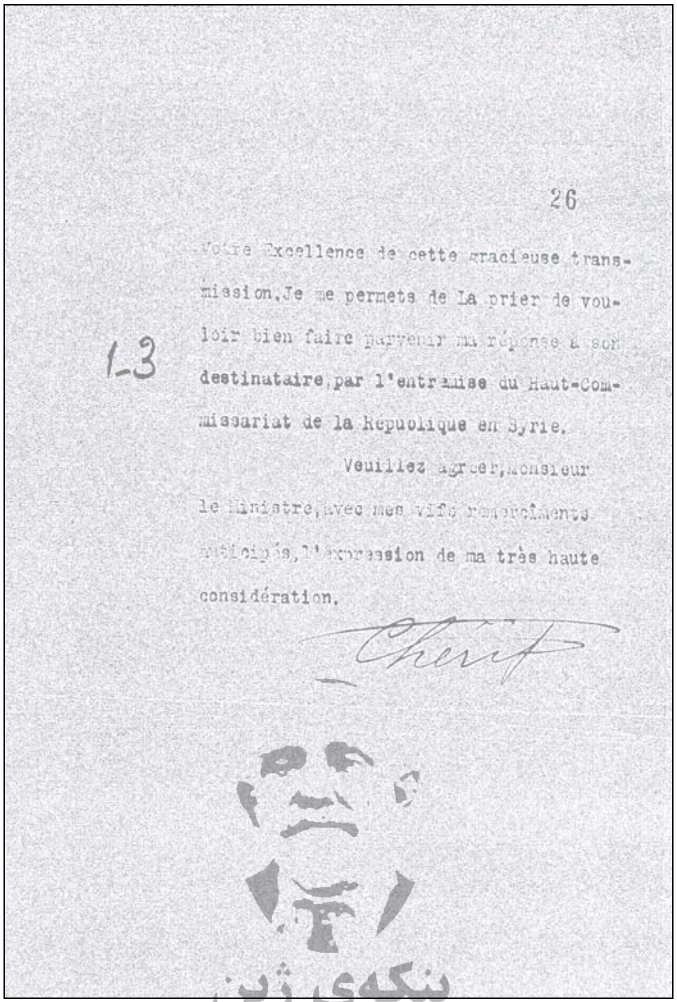

26

Votre Excellence de cette gracieuse trans-
mission, Je me permets de La prier de vou-
loir bien faire parvenir ma réponse à son
1-3 destinataire, par l'entremise du Haut-Com-
missariat de la République en Syrie.

Veuillez agréer, Monsieur
le Ministre, avec mes vifs remerciments
anticipés, l'expression de ma très haute
considération.

Chérif

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 17

28

E 311-3

Ministère des Affaires étrangères

Direction des Affaires politiques et commerciales

ASIE-OCÉANIE

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

Paris, le 191

N° 555

LE MINISTRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

AU HAUT-COMMISSAIRE DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

EN SYRIE

J'ai l'honneur de vous communiquer ci-joint, une lettre qui vient de m'être remise par le Chérif Pacha représentant des intérêts kurdes à Paris et adressée à Seid Ahmed Effendi, délégué du Kurdistan à Damas.

Je vous serai obligé, de vouloir bien assurer la remise de cette lettre à son destinataire, si toutefois vous n'y voyez pas d'inconvénients d'ordre personnel ou politique./.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 18

ECHIFFREMENT

C.T/C

N° 1607

E-311-3

BEYROUTH, le 17 Août 1920 - 10 h.30

Reçu le 18 Août 1920 à 3h.

Bagdad, le 14 Août 1920.

pour Paris N° 298

SECRET.

Une note signée J.N.

Clayton informe le commissaire (civil) que

Saïd Ahmed (l'un des délégués Kurdes de Cheikh Mahmoud revenant de Beyrouth est venu voir le signataire qu'il avait rencontré à Damas à l'aller et au retour.

Il a insisté pour le (rétablissement) contrôle Kurde sur Suleimanie sous la direction cheik (1 gr. faux) Il dit que les tribus sont bien disposées pour les anglais mais (n) 'aiment pas le système actuel (.) Ils demandent une amnistie pour les chefs fugitifs.

Le signataire pense qu'il a naturellement (mot passé) griefs contre les anglais mais qu'on peut pout être l'utiliser pour empêcher les Kurdes (de se) mêler aux troubles actuels.

Commissaire civil a communiqué cette note à l'officier (1 gr. faux) de la ville en question, pour information, en montrant une certaine (méfiance).

CHAUVET

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 19

FFAIRES ÉTRANGÈRES — TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE — DUPLICATA

DÉCHIFFREMENT

D

BEYROUTH, le 5 Septembre 1922 à 16 h

N° 708

reçu le 5 " à 19 h 55

DIRECTION POLITIQUE ET COMMERCIALE

6 SEP 1922

BAGDAD, le 3 Septembre N° 89.

Je me réfère à mes télégrammes N° 83 et 8[illegible]

Sous la pression (turco-)kurde, Rania et Darbend viennent d'être évacuées par les Anglais qui se sont repliés sur Koi-Sandjak, mais dont les avions bombardent la région jusqu'à Ravan(douz). Devant cette situation le Haut-Commissaire fait revenir d'urgence de Koweit Cheikh Mahmoud pour tenter d'en faire son instrument en Kurdistan. Les (Anglais) ne peuvent plus, en effet, (compter) sur Seyid-Taha qui sombre avec Simko dont la (défaite) paraît maintenant hors de doute, puisque les troupes (persanes) occupent Diliman, Ourmiah et Saudj-Boulaq.

Simko et Seyid-Taha (sont) à Kalat-Ziva ./.

MAIGRET .

GOURAUD

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 20

AFFAIRES ÉTRANGÈRES — TÉLÉGRAMME A L'ARRIVÉE — 49 DUPLICATA

DÉCHIFFREMENT

H

N° 722

DIRECTION POLITIQUE
ET COMMERCIALE
18 SEP. 1922
Série 5 Carton 34 Dossier 7

F

BEYROUTH, le 16 Septembre 1922 - 19 h.10
reçu le 17 à 18 h.40

BAGDAD N° 92

Je me réfère à mon télégramme N° 90.

Une partie de l'aviation envoyée sur les confins du Kurdistan a servi a évacuer personnel britannique de Souleimanie. Cette évacuation a été si précipitée que 4 lakh 1/2 de roupies ont dû être laissés dans cette ville à la (garde) d'un Gouvernement local présidé (provisoirement) par un frère de Cheikh Mahmoud. Ce dernier vient d'arriver à Bagdad et va repartir en avion pour Souleimanie.

(7)50 hommes du 50ème Rifles de Bassorah sont en route pour Kerkouk. Les autorités anglaises ont (décidé) de réoccuper Koi-Sandjak.

Le croiseur "Southampton" est (attendu) (à) Bassorah. MAIGRET./.

GOURAUD

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:21

Cple　　Page: 15.　　Exemplaire N° 4

Fascicule N° 6

Le 24 Août 1923.

Kurdes

A. angl. a
mod.
Foch

Réaparition de Semko dans le Khanat de HAKOU.-

N° 134 du 14/6 de la "ZARIA VOSTOKA" de TIFLIS.-

Des nouvelles sensationnelles, arrivant de TAVRIS, annoncent la réapparition de SEMKO (ISMAIL AGHA) dans le Khanat de HAKOU; SEMKO serait venu de la ville de BACHKALOU, située à la frontière turque et aurait déja formé un détachement de 500 Kurdes armés, recrutés parmi la tribu ABDOI, dont il est lui-même originaire; actuellement il serait occupé à grouper autour de lui les chefs Kurdes de HAKOU, appartenant à la tribu DJELAL.-

Le Commendant Persan, évidemment impressionné par la nouvelle, concentre des troupes dans la région menacée.- (2).

A la frontière Kurde.

N° du 15 Juillet 1923 du journal "Tnikass" de TEHERAN.

Selon des nouvelles parvenues à TEHERAN, le Cheik MAHMOUD se prépare au KURDISTAN.- Il a déja envoyé des cavaliers Turcs à la frontière persane.-

SEID TAYA (1) s'est joint au Cheikh MAHMOUD avec 200 cavaliers.-

Protestation du KURDISTAN Persan contre la politique Anglaise.-

Télégramme du Kurdistan du 10 Juin 1923 reçu le 15/6, publié par la presse soviétique du CAUCASE.

"Au premier Ministre de la PERSE, copies aux "Missions Américaine, Turque, Italienne, Russe et "Française.-

Depuis la guerre mondiale, nous, les habitants du KURDISTAN Méridional, réclamons tout le temps

---

(1) Personnage Kurde important; a provoqué l'insuccès de la dernière tentative de SEMKO en 1922 en l'abandonnant pour passer complétement aux ordres des Turcs.-

(2) La reprise d'activité de SEMKO avait été signalée de source persane aux S.R. CPLE 86 et 89 fascicule PERSE.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 22

des Anglais le respect de nos droits nationaux.- Les troupes et les avions anglais dévastent le pays et tuent les gens.- Les Anglais ne nous permettent pas d'élever la voix pour protester et nous plaindre.- Depuis 1922 les autorités anglaises, à l'aide de leurs forces militaires, tentent tous les efforts pour annexer par la force le KURDISTAN Méridional à l'ARABISTAN (.......indéchiffrable)

"Au nom de l'humanité nous demandons l'envoi d'une délégation impartiale pour qu'elle puisse constater par elle-même le joug anglais et la ruine.- Réponse payée.- Ont signé : le souverain du KURDISTAN Méridional, MAHMOUD, maire de SOULEIMANIE, SEID KERIM pour BEK-ZADE BABAN - BEKBACH RIZA, chef de la tribu KHECHOUNE -ABDOUL-KERIM, chef des seydes de KARADACH; les chefs de la tribu de PEHDER,HADJI - RASSOUL, ALI AGHA ZADE, MAKHMOUD AGHA, RASSOUL AGHA ZADE, AHMED-EMIN-BEK-ZADE, AHMED MOKHARRASSI du KURDISTAN du Sud; AHMED-POUST MECHIN IDALAI, délégué de REVANDOUZ - KHESAN -ED-DINE, AHMED-MEDKHED; les aristocrates et nobles de SOULEIMANIE AHMED PACHA ZADE, ABDOUL RAKH-MANT MOUFTI ZADE, MOKHAMMED RAPSSES SADAT BEZRANDJE, SEID HOUSSEIN, RASSOUL ZADE, etc. etc......"

Le CHEIKH MAHMOUD, passé aux Turcs.

No 60 du 17.3.23. de la " ZARIA VOSTOKA " de TIFLIS.

TEHERAN le 13.3.23....

Il est officiellement confirmé que le CHEIKH MAHMOUD, dernièrement proclamé par les ANGLAIS, roi du KURDISTAN est passé du côté des Turcs, au cours d'un combat livré contre les Anglais du côté de SOULEMANIE.

- IV -

Commerçant Allemand.

M. KAZVINI, sujet Allemand, de passage à CONSTANTINOPLE au début de Mai 1923 se rend en PERSE avec l'intention de s'installer à TAVRIS.-

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 24

64

Cabinet du Ministre
20 JUIN 1922
CHEF DU CABINET

15 Juin

706/A.

LE GÉNÉRAL DE LA PANOUSE,
ATTACHÉ MILITAIRE À L'AMBASSADE DE FRANCE.

Monsieur le MINISTRE de la GUERRE,
Etat-Major de l'Armée,
2° Bureau,
Paris.

Situation en KURDISTAN.

E 911 - 3

Ainsi que je laissais pressentir dans ma lettre N° 659 du 5 Juin, SAYID TAHA a été établi comme Officier de District à ROWANDUZ. Depuis lors on ne signale pas d'incidents.

A SULEIMANIA, depuis la fuite de MAHMOUD en PERSE, l'administration est exercée par les membres du Conseil qui avait été institué lorsque MAHMOUD revint de BAGDAD. Ce Conseil est composé de quelques notables du pays, et ceux-ci viennent de demander au Haut Commissaire Britannique d'envoyer un "Conseiller" pour les aider dans l'administration de la région. Il est probable que satisfaction leur sera donnée./.

[signature]

ژنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 25

10 Juillet 3

68

820/A.

...AMBASSADE DE FR...

onsieur le MINISTRE de la GUERRE,
Etat-Major de l'Armée,
2° Bureau,
Paris.

Situation en KURDISTAN du Sud.

Depuis la fuite en PERSE du Sheik MAHMOUD, l'administration du Kurdistan du Sud a été confiée au Sheik QUADIR, parent de MAHMOUD qui réside à SULEIMANIA et qui dispose comme troupe de police d'une cinquantaine d'homme de Levées.

Il ne reste plus de troupes régulières à SULEIMANIA, et tous les détachements qui ont parcouru le pays en poursuivant MAHMOUD sont maintenant rentrés à KIRKUK.

On ne signale pas de troubles pour le moment, et l'autorité britannique attend pour tâcher d'établir une administration plus solide et plus durable que le Traité de paix ait été accepté par la TURQUIE./.

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:26

29 Août .

985/A.

LE GENERAL DE LA PANOUSE .

ATTACHE MILITAIRE A L'AMBASSADE DE FRANCE

a Monsieur le MINISTRE de la Guerre .
Etat-Major de l'Armée .
2° Bureau.
P.A.R.I.S .

Situation en KURDISTAN.

Dans le Kurdistan du Sud ,le Sheik MAHMOUD est revenu à SULEIMANIA;il a lancé une proclamation invitant ses amis à ne pas créer de difficultés au Gouvernement de FEISAL et aux autorités Britanniques,ce qui tendrait a montrer qu'il est désireux de rentrer en grace auprés de BAGDAD.

Dans le Kurdistan du Nord,Sir H.DOBBS se déclar très satisfait des services rendus par SEYID TAHA,qui maintient la paix dans la région de ROWANDUZ.

Les renseignements recuillis par le Service de l'Intelligence Britannique à Bagdad,dépeignent l'Etat des troupes turques stationnées entre VAN et la frontiere du KURDISTAN,comme déplorable,les soldats sont mal équipés,mal payés et de nombreuses désertions se produisent.Il n'y aurai guére plus de 300 hommes dans la région de NERI et VAN ,dont 100 seulement a NERI./.

(signé) DE LA PANOUSE ./.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 27

73

CONSULAT DE FRANCE
EN
MÉSOPOTAMIE

DIRECTION
DES
AFFAIRES POLITIQUES
ET COMMERCIALES.

Asie-Oceanie.

No 64.

BAGDAD, LE 23 Avril 1924

Copie à Beyrouth

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES
Cabinet du Ministre
-7 MAI 1924
CHEF DU CABINET

9 MAI 1924

E 911 . 3

LE CONSUL DE FRANCE EN MESOPOTAMIE,
A SON EXCELLENCE
MONSIEUR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

a.s Situation de Cheikh Mahmoud.

J'ai l'honneur de faire parvenir ci joint à Votre Excellence copie d'une lettre de M Aziz, Gérant de notre Consulat à Mossoul d'après laquelle Cheikh Mahmoud aurait perdu beaucoup de son influence en Kurdistan.

Suivant des nouvelles plus récente sa situation serait d'ailleurs raffermie./.

R. Saigut

بنكەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 28 a

- MOSSOUL.　　　　　　　　Mossoul, le 8 Avril 1924. 14

COPIE

No 28

LE GERANT DU CONSULAT DE FRANCE A MOSSOUL
A MONSIEUR MAIGRET"
CONSUL DE FRANCE EN MESOPOTAMIE.

J'ai l'honneur de porter a votre connaissance que pour briser l'influence de Sheikh Mahmoud, ex-roi du Kurdistan, residant a Souleimaniye, les autorites de l'Iraq ont gagne petit a petit les chefs des tribus Kurdes et notamment celles de Djaf, qui sont lestribus les plus fortes et les plus importantes de la regions. Pour arriver xax a leur but, les Autorites ont eu recours a Khatoune, femme de Osman Pacha, dame tres influentes chez les susdites tribus, qui s'etendent de Kul-Amber jusqu'a la frontiere persane; ainsi qu'au fils de Mahmoud Pasha, Key-Khousro dont les tribus s'etendent de Selahieh a Khanekin et enfin a Sheikh Ali Houssam ed Dine, de Auraman. Au dire d'une personne digne de foi, rentree il y a peu de jours de Khanekin, ces chefs kurdes ont tenu, il y a quelque temps une reunion, a l'issue de laquelle ils ont envoye un delegue aupres de Sheikh Mahmoud de Souleimanieh pour le

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 28 b

il n'ose se livrer aux anglais. Cheikh Mahmoud s'appuie tantot sur les turcs et tantot il s'adresse a Bagdad, il promet de rester comme simple particulier a Souleimanieh, mais le Gouvernement n'a plus confiance dans ses promesses, et le somme d'aller habiter Bagdad.

D'autre part, les Autorites militiares de Mossoul ont donne, il y a une dizaine de jours, des ordres au 3eme bataillon de Levies, en residence a Batasse (a 6 heures de Rawandouze) de se rendre dans cette derniere localite. Elles invite en meme temps les 300 soldats Levies, qui se trouvent a Aqra a rejoindre leur bataillons a Rawandouze. Un certain nombre de soldats, relavant du meme bataillon qui se trouvaient en conge a Mossoul, ont quitte la semaine passee pour Rawandouze. Ce deplacement a donne lieu a des interpretations differentes. Les gens de Mossoul disent qu'il a pour cause l'avance de troupes turques sur la frontiere de Rawandouze. De leur cote , les anglais soutiennent que c'est le climat de Batasse, malsain en cette saison qui les oblige a ce deplacement./.

Signe : AZIZ.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 29 a

CONSULAT DE FRANCE EN MESOPOTAMIE 77
ANNEXE A LA DEPECHE
DE BAGDAD No 118 DU 25/6/924

…T DE FRANCE
A
…SOUL
=+=+=+=

Mossoul, le 14 Juin 1924.

LE GERANT DU CONSULAT DE FRANCE A MOSSOUL
A MONSIEUR M A I G R E T,
CONSUL DE FRANCE EN M E S O P O T A M I…

J'ai eu l'honneur de porter à votre connaissance par ma lettre N° 28 en date du 8 Avril dernier les agissements de Cheikh Mahmoud ex-roi du Kurdistan et les sommations réitérés faites par les Autorités de Bagdad pour l'obliger à se rendre à la capitale de l'Irak. En plaine connaissance de la gravité de ses actes, Cheikh Mahmoud n'a jamais voulu écouter ces avertissements. Les fréquents bombardements de Souleimanieh dont Cheikh Mahmoud est le seul reponsable ont mis tout le monde, même ses frères contre lui; mais personne n'osait l'obliger à se livrer aux Autorités.

Fort de l'appui des Turcs, Cheikh Mahmoud n'a cessé de gouverner Souleimanieh en maitre absolu; il a toujours à sa disposition quelques gendarmes et Agents de police pour mettre ses ordres à exécu-

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 29 b

tion.L'ex-roi du Kurdistan n'a ét ces derniers temps qu'un instrument entre les mains des Turcs pour leur fournir toutes les nouvelles qui les interessent et pour faire courir les bruits en leur faveur.

On a beaucoup parlé ces derniers jours à Mossoul d'un bonbardement très sérieux à Souleimanieh, mais sans détails.Un commerçant chrétien échappé au bombardement et rentré,il y a trois jours de Souleimanieh raconte ce qui suit:"Le 15 Mai dernier 4 avions sont venus lancés des papiers sur Souleimanieh,une parti de ces papiers étaient destinés à Cheikh Mahmoud et l'invitaient à aller prendre un auto blindé qui l'attendait à une distance de Souleimanieh sur la route de Djemdjamal pour le conduire à Bagdad,et l'avertissait qu'un refus d'obéir l'exposerait à voir la destruction complète de son pays.Les autres papiers étaient destinés aux habitants les sommant de quitter la ville dans un délai de 12 jours.A la lecture de ces papiers les notables de la ville,ainsi que les frères du Cheikh Mahmoud ont tenu une réunion,et sont tous tombés d'accord pour envoyer demander au dit Cheikh de mettre fin àces malheurs et lui conseiller de se livrer aux ordres des Autorités.faute de quoi les conséquences seront très néfastes pour lui,ainsi que pour tous les habitants ensemble.Devant les envoyés des habitants,Cheikh Mahmoud s'est montré très désolé,il a regret sa triste situation qui devient de plus en plus inte-

ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 29 C

nable,mais n'étant pas sûr de son pardon,il refusa de se livrer aux Autorités de Bagdad,et préféra aller habiter la Perse. Dès le lendemain on a vu [des gens] commencé à prendre la route des villages,les tribus voisines en profitèrent pour entrer à Souleimanieh et piller les bazards & les maisons. À l~~heur~~ [jour] indiqué par les papiers 54 aéroplanes sont venus tourner autour de Souleimanieh,et ont jeté leurs bombes d'une manière impitoyable,le lendemain 28 Mai et le surlendemain sont allés achever les quelques maisons qui tenaient encor debout.Cette ville fut réduite en ruine sous les yeux des malheureux habitants,qui a quelque kilomètres,assistaient au bombardement de leurs immeubles.

Pour se venger des Autorités de Bagdad,Chéikh Mahmoud a donné l'ordre d'arréter,en otages tout les sujets de l'Irak qui habitent Souleimanieh;mais ayant perdu tout son prestige aux yeux des habitants le dit Cheikh est maudit et détesté de tout le monde,et personne n'a fait cas de cet ordre.Au contraire les habitants sont tous pour les Autorités de Bagdad même les Hamawands.Comme concéquence de cette sévérité un calme et un ordre absolus règnent aujourd'hui à Kerkouk"/.

بنکەی ژین
www.zheen.org

BY. C.R. N° 5I PAGE 20 EXEMPLAIRE N° 5
LE I4 FEVRIER I925

II2. Région de Souleimanieh .

(Source sûre)

On annonce une nouvelle offensive de Cheikh Mahmoud contre le gouvernement pour le printemps . Son quartier général est à Khanesura .

Il fait actuellement une propagande active dans la région de Kirkouk et de Kifri. Il recrute des deux côtés de la frontière . Il vient d'acheter deux canons de montagne des autorités persanes de Bandh.

Cheikh Mahmoud reçoit des autorités persanes en Kurdistan persan des encouragements et des armes .

La région d'Halabja est aussi l'objet d'une active propagande .

II3. Situation de la région e Jaf .

(Id-)

Les tribus Roghzadeh, de la région de Jaf, ont été à plusieurs reprises et avec efficacité bombardées dans la région de Jaf .

Le Calife Yunis Lieuten.nt de Cheikh Mahmoud aurait l'intention de faire sa soumission au Gouvernement . Il l'a déjà faite en oût dernier et il est+ensuite rejoindre Cheikh Mahmoud .

+allé

II4. Propagande Wahabite

(Source sûre)

Ibn Seoud a envoyé des lettres à plusieurs chefs de tribus Anezeh pour les engager à faire de la propagande Wahabite .

II5. Mouvement des tribus bédouines .

(Source sûre)

ohammed Ibn Abdul Rahman Bey, chef sûprème des Tai, avec sa tribu est venu camper le I4 Janvier au N. du Djebel Sindjar près de la frontière irakienne. Il a quitté le territoire de la Djezireh par suite du manque d'herbages et parce qu'il craint que le Français ne fassent contre lui une expédition de châtiment.

+/seulement La moitié +des tribus e la Djezireh sont passées dans le désert de Syrie. Les incursions des Akhouans les en ont détournées cette année, bien que les pâturages soient particulièrement maigres et le froid intense . Les pertes subies sont énormes .

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 35 a

SITUATION EN PROVINCE.

AZERBEIDJAN.
Attitude de Simko.

Bon agent
Teheran 14 Juillet

Le Sardar Sepah a vu Simko, pendant son séjour en Azerbeidjan. Celui-ci est arrivé escorté d'une garde à cheval de 200 hommes, parfaitement armés, et a fait au Président du Conseil un accueil si froid que celui-ci s'en est plaint amérement.

Simko s'est installé aux environs de Salmas et a repris entiérement la Direction des Chakak.

Bon informateur, arrivant de Salmas et Tauris.
Teheran 20 Juillet

Simko a repris son ancienne autorité sur ses tribus et agit, à nouveau, en maitre.

Pour augmenter son prestige, il a demandé au Gouvernement persan d'arrêter et d'emprisonner son Oncle maternel, Omar Agha, qui avait dirigé la tribu Chakak pendant son séjour en Turquie. Simko aurait montré à l'Amir Lashgar de Tauris des lettres écrites par Omar Agha en 1920, l'incitant à la révolte. Le Gouvernement persan a décidé de déférer à ce désir, mais parait plutot vouloir conserver Omar Agha en réserve à Tauris comme menace éventuelle contre Simko.

Ce dernier a rétabli de lui-même les rapports cordiaux qui existaient autrefois entre lui et la Mission Lazariste d'Salmas.

KURDISTAN.
Agitation de Salar-ed-Dowlet.

Attaché Militaire Soviets
Teheran 6 Juillet

Salar-ed-Dowlet continue son agitation anti-dynastique au Kurdistan. Il se serait mis en rapports avec Shaikh Mahmoud et avec Mahmoud Khan Mariwani (Disli ?). Ses moyens financiers seraient maigres, mais il agit sur promesses. En particulier, il se serait engagé, en cas de succés du soulévement à abandonner aux Kurdes les recettes de douane de Kirmanchah (???).

Un Régiment de la Division de Tauris a été envoyé vers Sakiz.

Alliance entre Sheikh Mahmoud, Salar ed Dowlet et Mahmoud Khan Disli.

Source anglaise
Teheran 17 Juillet

Il semble que les 3 chefs en question ont récemment conclu alliance, sur la base de 2 groupements: Sheikh Mahmoud et Mahmoud Khan Disli; Salar ed Dowlet et Mahmoud Khan Avromani, sur la base d'une entraide mutuelle.

Les fonds dont ils disposent proviendraient surtout, du pillage. Il ne semble pas ressortir trés nettement qu'il y ait intrigues de la part des turcs.

Sheikh Mahmoud, trés pressé par les "Levies" dans la région de Suleimanieh; vient de placer sa famille à Disli sous la garde de Mahmoud Khan Disli et est reparti rejoindre ses

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 35 b

partisans.

De son coté Salar-ed-Dowlet ne parait avoir remporté que des succès d'alliance de peu d'importance dans la région d'Avroman.

Le Gouvernement s'apprête à effectuer dans la région interessée des opérations actives, dans 3 semaines. Les Rgts de la Division de Tauris se trouvant à Kirmanchah, après avoir été remplacés par des Rgts venant de Bouroudjird (Division de teheran), remonteraient vers Sakiz en suivant la frontière. Le Rgt de Senneh s'orienterait vers Banneh en combinaison avec I Rgt I/B partant de Saoudj-Boulak.

Chef de l'Etat-Major Général
Teheran I8 Juillet.

Salar-ed-Dowlet parait avoir trouvé l'appui d'un clan Avromani dirigé par Djaffar Khan (200 à 250 familles). L'Etat-Major anglais de Bagdad, qui surveille le mieux cette région, signale avec insistance l'alliance contractée entre Sheikh Mahmoud et Salar ed Dowlet.

Des mesures militaires vont être prises pour tenter la réduction de ce foyer d'agitation.

N.B. L'agitation de Sheikh Mahmoud rend le Q.G. de Bagdad extrêmement nerveux. Je ne crois que difficilement, pour ma part, à une alliance sérieuse entre les deux grands rebelles. J'ai quelques raisons de penser qu'elle est dépeinte comme très intime pour inciter le Gouvernement Persan à joindre ses efforts à ceux des troupes irakiennes pour agir vigoureusement et sans retard en vue de supprimer cette menace sur le flanc des troupes britanniques et irakiennes concentrées face au Nord, dans le Hakkiari.

Présence de Sardar Rechid à Teheran.

Bon informateur
Teheran I5 Juillet

Le chef kurde, Sardar Rechid, appelé à Teheran par Reza Khan, a répondu à cet appel et se trouve depuis peu dans la Capitale.

N.B. Voir Note 39/T en date du 8 Mars I925

LOURISTAN.

Continuation du désarmement des Loures.

Sources diverses
Teheran 27 Juillet

Le désarmement s'est relativement bien effectué dans la région de Boudjnourd.

Le Général Mohamad Khan, avec les Rgts d'Infanterie Bahader et Nadéri et le Rgt. de Cavalerie Fateh Nosrat (tous 3 de la Division de Teheran) est arrivé à Khoremabad. Il va effectuer quelques désarmements dans la région, mais ne conservera que 2 Rgts, le 3eme étant envoyé à Hamadan.

Un avion russe a été envoyé à Khoremabad.

La région du Pusht-i-Kuh est calme.

ARAB ISTAN.

Attaque arabe sur Mohamerrah.

Bon informateur
Teheran 27 Juillet

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:36

2e BUREAU

Anglais
Etude

SECRET

25 MARS 1931

(Source Sûreté Générale)

MOUVEMENT KURDE EN IRAK.-

A / - Le 4 Mars 1931 un certain nombre d'ouvriers des Travaux Publics sous la conduite d'un ingénieur ou conducteur anglais du nom de Herford se sont rendus en automobiles à Karmal en vue de la construction d'un karacol, trois autos armées chacune d'une mitrailleuse accompagnaient le convoi. Arrivés à 30 kms . environ de Sleymanié le convoi fut attaqué par des partisans assez nombreux de Cheikh Mahmoud postés sur des hauteurs derrière des rochers. Devant cette situation, le convoi fit machine en arrière, mais l'une des voitures tombant en panne provoqua un embouteillage. Militaires et civils durent abandonner les autos pour se porter dans les rochers. Le chef du détachement militaire fut tué et les hommes cernés par les Kurdes, pendant que les autos étaient mises hors d'usage, le combat se serait prolongé dans la nuit jusqu'à 21 heures environ. A la première heure, le lendemain, des avions en reconnaissance arrivaient à temps pour protéger la retraite des ouvriers et militaires jusqu'au poste de Mawan.

Cheikh Mahmoud se serait rendu sur les lieux peu après

B / - Le 14 Mars 1931, une bande Kurde aurait attaqué Sleymanié et tué environ 25 soldats Irakiens puis les Kurdes se seraient retirés après avoir pillé la caisse des finances qui contenait, dit-on, une somme de deux ou trois millions./.

www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:37

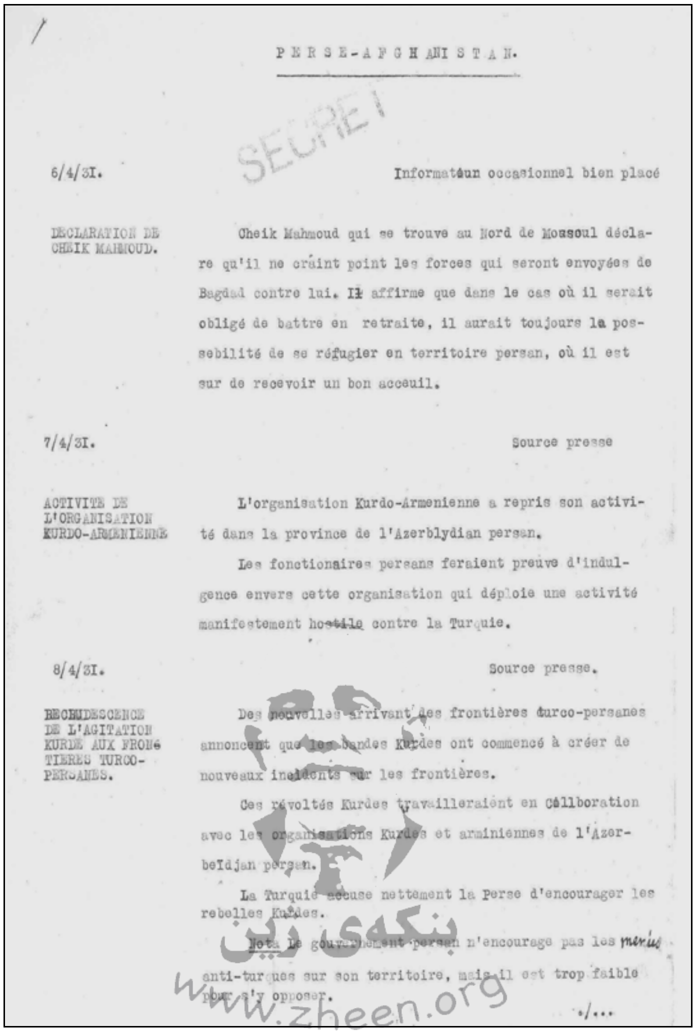

P E R S E - A F G H A N I S T A N.

SECRET

6/4/3I. Informatéun occasionnel bien placé

DECLARATION DE CHEIK MAHMOUD.

Cheik Mahmoud qui se trouve au Nord de Moussoul déclare qu'il ne craint point les forces qui seront envoyées de Bagdad contre lui. Il affirme que dans le cas où il serait obligé de battre en retraite, il aurait toujours la possebilité de se réfugier en territoire persan, où il est sur de recevoir un bon acceuil.

7/4/3I. Source presse

ACTIVITE DE L'ORGANISATION KURDO-ARMENIENNE

L'organisation Kurdo-Armenienne a repris son activité dans la province de l'Azerblydian persan.

Les fonctionaires persans feraient preuve d'indulgence envers cette organisation qui déploie une activité manifestement hostile contre la Turquie.

8/4/3I. Source presse.

RECRUDESCENCE DE L'AGITATION KURDE AUX FRONTIERES TURCO-PERSANES.

Des nouvelles arrivant des frontières turco-persanes annoncent que les bandes Kurdes ont commencé à créer de nouveaux incidents sur les frontières.

Ces révoltés Kurdes travailleraient en Cdllboration avec les organisations Kurdes et arminiennes de l'Azerbeidjan persan.

La Turquie accuse nettement la Perse d'encourager les rebelles Kurdes.

Nota Le gouvernement persan n'encourage pas les menées anti-turques sur son territoire, mais il est trop faible pour s'y opposer.

./...

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:38

SECRET

MOUVEMENT KURDE EN IRAK.

Source généralement bonne.

6 avril 1931

I - Un crédit supplémentaire d'un million de roupies vient d'être accordé au Ministère de la guerre Irakien pour faire face aux dépenses nécessitées par les opérations de répression engagées contre Cheikh Mahmoud.

II - De nombreuses troupes sont actuellement concentrées à Souleymanieh et une opération de large envergure contre les bandes du chef rebelle serait déclanchée incessamment.

III- Cheikh Mahmoud se borne à l'heure actuelle à la conduite d'une véritable guérilla (coups de mains sur des villages , convois et isolés) qui lui permet à la fois d'assurer le ravitaillement en munitions et vivres de ses gens et de rallier à lui les habitants des villages où il opère.

IV- Depuis plus d'une douzaine de jours aucun avion britannique n'a survolé la zône d'opérations .

A Mossoul et Kerkouk , cette inactivité de la Royal Air Force prête à de nombreux commentaires .

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 39

brulé le poste.

Un détachement de 20 Soldats persans a été envoyé par le poste voision de Bezirghan. Il a éte repoussé par les rebelles.

20/4/31

ACTIVITE DU CHEIK MAHMOUD

Informateur occasionnel.

Le cheikh kurde Mahmoud poursuit ses attaques véhémentes contre l'armée irakienne.

Au cours du mois dernier, les hommes du cheik se se sontemparés, dans la région de Henekine d'un troupeau appartenant au roi Fayçal et comprenant 2000 têtes de bétai

Descombats acharnés ont eu lieu dans le région de Suleymaniè.le mouvement de rebellion en Irak a repris de plus belle.

Les Kurdes ont saccagé les dépôts d'armes du gouvernement situés dans la région du nord ou ils sont déjà maîtres de la situation. Ils ont de même abattu quelques avions et volé plusieurs troupeaux de moutons appartenant au roi Fayçal.

La situation est for inquiètante. Au cas ou le gouvernement ne prendrait pas, dès à présent, des mesures décisives, il ne serait plus possible d'empêcher que les évenements prennent de graves proportions.

Le pilote de l'un des avions que les rebelles sont parvenus à abattre, ainsi qu'un officier anglais qui l'occupait ont été tués par les Kurdes de Suleymaniè.

Les funérailles des victimes ont eu lieu avec grande pompe au commencement de la semaine.

On signale en outre une agitation des tribus Kurdes dans les régions du Tergmave et du Buradost.

Elle se présente surtout sous la forme d'actes de banditisme.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:40

SECRET

LA REVOLTE KURDE EN IRAK.

Bonne source
27 avril 1931

Au cours de la dernière semaine de mars, des forces de police prélevées à Bagdad et dans l'intérieur ont été poussées vers le nord pour assurer la garde des communications de l'armée irakienne opérant contre les Kurdes.

Dans le district de Souleimanieh se trouvent actuellement 5 bataillons et demi (sur 7 que compte l'armée irakienne) 2 régiments de cavalerie (totalité de la cavalerie) une batterie et demie; de plus les forces de police dans le district se montent à 1,500 hommes. Une formation de muletiers irréguliers a été constituée sous le commandement du Lt. Colonel Hadji Ramadan.

Du coté des Kurdes , les tribus suivantes se sont jointes au mouvement de Cheikh Mahmoud:

Othman Bey, Chef des Charaf Bayani (du caza de Khanayin)
Karim Fatha Bey, de la tribu Jaf (de Kerkouk)
La tribu Dandah , du Liwa de Kerkouk

On s'attend à ce que la révolte gagne incessamment la région d'Arbil.

Cheikh Mahmoud lève l'impôt du Koda (taxe sur les moutons) pour son propre compte dans la zône révoltée , à raison de 4 anas par tête au lieu du taux normal de 8 anas.

بنکەی ژین
www.zheen.org

o o
o

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:41

LA SITUATION AU KURDISTAN IRAKIEN.

Très bonne source.

28 avril 1931

La situation au Kurdistan Irakien s'est sérieusement aggravée : Cheikh Mahmoud a infligé plusieurs défaites aux forces irakiennes qu'appuie l'aviation britannique. Celle-ci a perdu d'ailleurs , en deux mois , sept appareils et deux officiers.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 42

-9- (bis)

I/5/3I

RENCONTRES ENTRE LES BANDES KURDES ET LES TROUPES IRAKIENNES

Sources occasionnelles

Suivant des nouvelles reçues de Kerkouk et de MOSSOUL il y aurait de nombreuses rencontres sanglantes entres les bandes KURDES du CHEIK MAHMOUD et les forces militaires de l'IRAK.

Ce soulevement de CHEIK MAHMOUD serait plus sérieu qu'on ne l'avait pensé tout d'abord. Il ne faudrait tout de même pas lui donner autant d'importance que la presse turque voudrait lui en attribuer

Les milieux anglais de Turquie n'accordent pas une grande créance à ces nouvelles qu'ils jugent êtres tendancieuses, les Turcs ayant un intéret de politique intérieure à montrer que grâce aux mesures prises le calme règne chez eux, alors que l'agitation Kurde continue en PERSE et en IRAK.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 43

SECRET

AU KURDISTAN IRAKIEN .

-0-0-0-0-0-0-0-0-

(II MAI I93I)

(Source Sûreté Générale)

(Sous réserve)

CHEIKH MAHMOUD continue ses opératıons contre les forces chérifiennes; à SOULEIMANIE une attaque a eu lieu vers le 15 Avril entre les hommes de CHEIKH MAHMOUD et les forces Chérifiennes; de nombreux blessés sont évacués sur Bagdad.

CHEIKH BAZAN poussé par les Anglais pour attaquer les forces chérifinnes a reçu des munitions; au cours d'un convoi d'armes 4 officiers anglais ont été tués. Des avions ont été envoyés pour prêter appui. Les forces chérifiennes s'enfuirent en laissant I0 tués et I6 blessés .

0 0

0

بنکەی ژین
www.zheen.org

كۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 44

EN IRAK

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

SECRET

(18 Mai 1931)

(Source Sûreté Générale)

Anglaise
Kurdes

Dernièrement, à la suite d'opérations, les rebelles Kurdes sous le Commandement de CHEIKH MAHMOUD, auraient essuyé une assez grave défaite à la suite de laquelle ils auraient été refoulés aux frontières persanes. A la suite de cet échec CHEIKH MAHMOUD aurait fait des offres de soumission avec les conditions suivantes : Il s'engagerait à ne plus prendre les armes si lui et ses partisans sont assurés de ne pas être inquiétés et si les biens de chacun sont restitués.

Les vacances laissées par certains députés démissionnaires auraient été pourvues le 6 Mai. Parmi les nouveaux élus serait MOUZAHEM BEY PATCHATCHI, Ministre de l'Intérieur qui appartiendrait depuis peu au parti gouvernemental " El Ahd ".

La presse gouvernementale irakienne assure que l'ex-Capitaine COOP Matthew a été expulsé d'Irak à la suite d'escroqueries et d'émission de chèques sans provision ./.

G. C.

بنكەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 45

SECRET

LE MOUVEMENT KURDE

EN IRAK.

-o-o-o-

(20 MAI 1931)

(Source Sûreté Générale)

Le 5 Mai courant, 3 camions chargés d'armes et de munitions auraient été saisis par une patrouille irakienne entre SLEIMANIE et KARA - DAGH. Suivant les renseignements recueillis, ces armes et munitions, envoyées par les anglais, étaient destinées à CHEIKH MAHMOUD ./.

o o
o

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 46

SECRET

S. Anglaise
A. Etude

LE MOUVEMENT KURDE EN IRAK.

(28 MAI 1931)

(<u>Source Sûreté Générale</u>)

Le 10 Mai 1931 une fraction Kurde de CHEIKH MAHMOUD aurait attaqué un village près de Khanekine, propriété personnelle, paraît-il, du roi FAYCAL, où elle aurait razzié un millier de moutons.

Le Gouvernement Irakien ayant appris, dit-on, qu'un accord eu lieu entre CHEIKH MAHMOUD et CHEIKH BARZANE, aurait envoyé, le 15 Mai, deux Bataillons d'Infanterie dans la région de Akra, occupée par ce dernier.

Le Commandant de cette troupe aurait demandé une entrevue à Cheikh Barzane, qui en réponse, lui aurait fait dire qu'il ne traiterait qu'avec le Gouvernement Anglais./.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 47

SECRET

REVOLTE KURDE.

(I° JUIN I93I)

S. Anglaise
S. Etudes

(Source : S.S. HASSETCHE)

La révolte Kurde se poursuit dans la Région de Souleimanieh. Vers le I9 Mai I93I, Cheikh Mahmoud avec ses partisans serait arrivé jusqu'à Khanikin où est situé une propriété du Roi Fayçal et y aurait enlevé 6000 moutons et des effets appartenant au Roi.

A la suite de cette agression, 3 B.I. et un Escadron de cavalerie se seraient dirigés sur les bandes de Cheikh Mahmoud. 2 B.I. ont été mis en route le même jour sur Cheikh Barzan avec mission de l'empêcher de rejoindre avec ses partisans les bandes de Cheikh Mahmoud.

Cheikh Mahmoud se serait sur convocation rendu à Bagdad en avion le I7 Mai I93I ./.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 48

SECRET

LE CHEIKH MAHMOUD A BAGDAD.

(4 JUIN 1931)

(Source : Sûreté Générale)

S. Anglaise
N. Etude

Il se confirme que Cheikh Mahmoud se serait bien rendu à Bagdad le 15 Mai dernier, en compagnie de deux Officiers anglais. Il se trouverait encore à Bagdad où les délibérations engagées avec le gouvernement irakien n'auraient pas encore abouti à un résultat, en raison de sa ténacité à soutenir, dit-on, les intérêts de toutes les Minorités .

Le roi Fayçal insisterait pour que Cheikh Mahmoud ne s'en tienne qu'aux revendications des Kurdes : " Les Kurdes et nous, sommes musulmans, aurait-il déclaré, nous pourrons par conséquent, nous entendre facilement."

Le gouvernement irakien désire, parait-il, arriver à une solution avant le 20 Juin 1931 date de l'arrivée éventuelle d'une commission chargée, par la S.D.N. d'étudier les affaires d'Irak ./.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 49

ETAT-MAJOR DE L'ARMEE
2e BUREAU
SECTION DE RENSEIGNEMENTS

SECRET

LA REVOLTE KURDE EN IRAK.

(29 JUIN 1931)

(Source : Sûreté Générale)

Un informateur sérieux venant de Mossoul a fait connaître que dans certains milieux Irakiens on commente de la façon suivante " l'arrivée de CHEIKH MAHMOUD en Irak ".

" Le Gouvernement d'Irak ayant reproché aux Anglais d'être les instigateurs de l'insurrection Kurde, qu'ils subventionnaient et soutenaient en armes et munitions et en incitant Cheikh Mahmoud à persévérer dans son attitude contre ce Gouvernement, les autorités britanniques auraient mandé ce Chef en Irak dans le but de donner le change, qu'elles ne sont pourrien dans l'insurrection, en faisant ressortir, que, malgré l'absence de Cheikh Mahmoud, les rebelles n'en continuent pas moins les hostilités sous les ordres de Cheikh BARZANE ./.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 50

SITUATION DES KURDES D'IRAK.

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

(8 JUILLET 1931)

(Source: Sûreté Générale)

SECRET

Une informateur venant d'Irak à fait connaître ce qui suit :

1° - Cheikh Mahmoud est toujours à Nasserieh où il attend une Décision du Gouvernement Irakien. Quelques uns disent qu'il sera nommé Gouverneur du Kurdistan sous la tutelle de l'Irak.

2° - Cheikh Mahmoud aurait demandé à Cheikh Barzane de cesser les hostilités jusqu'à la fin de ses négociations avec le Gouvernement Irakien.

Cheikh Barzane aurait acquiescé mais se tiendrait prêt à toute éventualité.

3° - De nombreuses troupes irakiennes réunies à Mossoul, à Kerkouk et à Sleimanié, seraient prêtes à marcher contre les Kurdes de Cheikh Barzane.

4° - Lors de sa dernière visite à Sleimanié, le Roi Fayçal aurait nommé à de hautes fonctions quelques uns des principaux partisans de Cheikh Mahmoud ./.

o o

o

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە:51

SECRET

Inspection Etudes

LES KURDES ET LA COMMISSION
DES MINORITES.

(20 JUILLET 1931)

(Source Sûreté Générale)

Les Kurdes de la région de Djézireh attendent avec impatience l'arrivée prochaine en Irak de la Commission composée de quatre membres, désignés par la S.D.N. pour examiner la question des Minorités. Ils laissent entendre que cette commission appuiera les revendications de <u>Cheikh Mahmoud</u> et que les Kurdes de l'Agri Dagh obtiendront l'autonomie.

Il suivent cette affaire de très près et avec intérêt. Une liaison étroite serait entretenue avec les Kurdes d'Irak par de nombreux émissaires envoyés de part et d'autre.

Par ailleurs il est rapporté de diverses sources sérieuses que dans le cas où les Kurdes d'Irak obtiendront l'autonomie, leurs frères de Syrie auraient également l'intention de demander leur ~~autonomie~~ indépendance et l'annexion de la Djézireh au nouvel état Kurde créé. Un informateur ajoute : " Ces derniers aspirent de toutes leurs forces à voir ces projets se réaliser et espèrent, dès ores et déjà, pouvoir arriver à ce but avec l'aide des arméniens qui se joindront à eux, même, disent-ils, si un mouvement quelconque est nécessaire."

On dit même que le Gouvernement Turc pour en finir avec l'insurrection en Turquie appuiera ce projet d'annexion de la Djézireh pour former avec l'Agri Dagh un Etat Arméno-Kurde. (Sous réserve)./

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 52

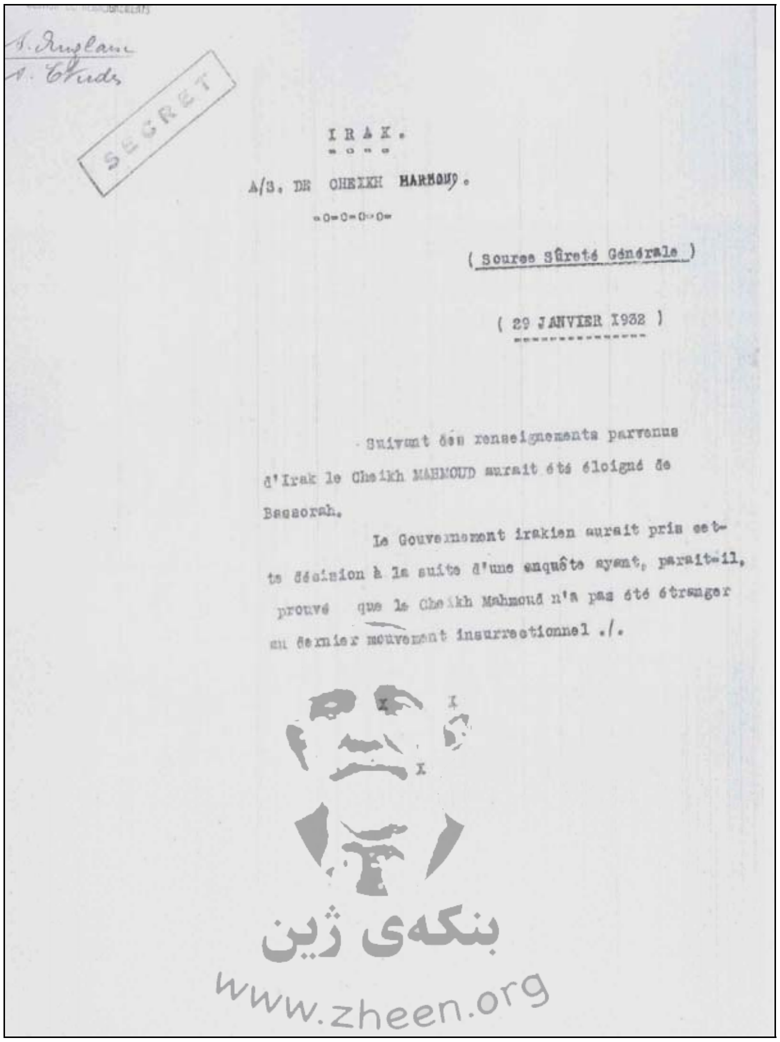

SECRET

IRAK.

A/S. DU CHEIKH MAHMOUD.

(Source Sûreté Générale)

(29 JANVIER 1932)

Suivant des renseignements parvenus d'Irak le Cheikh MAHMOUD aurait été éloigné de Bassorah.

Le Gouvernement irakien aurait pris cette décision à la suite d'une enquête ayant, parait-il, prouvé que le Cheikh Mahmoud n'a pas été étranger au dernier mouvement insurrectionnel ./.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 53

ÉTAT-MAJOR DE L'ARMÉE
2me BUREAU
SECTION DE RENSEIGNEMENTS

23/9/33

SECRET

(Source : Sûreté Générale)
(15 Septembre 1933)

LA QUESTION KURDE EN IRAK.

Cheikh Mahmoud, Chef kurde de Suleimanieh qui avait été mis en résidence obligatoire à Nasrieh (Irak), durant les trois dernières années, aurait été libéré le 25 Août dernier et désigné comme chef des tribus kurdes " Djaff " et " Pitchar ", dans la région de Suleimanieh, aux émoluments mensuels de 800 roupies.

x x
x

Le Cheikh Barzan, ex-revolutionnaire, qui est revenu en Irak en Juillet dernier, aurait été nommé depuis une quinzaine de jours, Caimakam du Caza de Ravandouz.

Dans le but d'assurer la sécurité dans cette région, le Gouvernement Irakien l'aurait autorisé à engager comme gendarmes 200 de ses partisans à raison de 50 roupies par mois, chacun ./.

-:-:-:-:-:-:-:-

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 54

ETAT-MAJOR DE L'ARMÉE
2me BUREAU

SECRET

(Bonne source)

(13 Octobre 1933)

LE MOUVEMENT KURDE EN IRAK

Vers le 10 Octobre 1933 est arrivé à Beyrouth le nommé Emin Zeki Bey, kurde, venant de Bagdad, porteur d'un pli pour Djélalet Béderkhan.

Ce document annonçait que Cheikh BARZAN, au cours de son séjour à Bagdad pendant l'affaire des Assyriens, avait pris contact avec Cheikh Mahmoud, et que les deux chefs avaient décidé d'un commun accord de fomenter une révolte kurde en Irak pour le printemps prochain. Cheikh Barzan, qui a plus de liberté d'action actuellement se chargerait de recruter les participants.

L'avis de Djélalet était sollicité. Il aurait répondu par émissaire quittant Damas pour Bagdad le 13 Octobre, qu'il lui fallait réfléchir à la question et l'étudier.

Les conversations entre Cheikh Mahmoud et Cheikh Barzan avaient déjà été annoncées à Djélalet par un fils de Cheikh Mahmoud, de passage à Beyrouth vers le 7 Octobre pour aller en Amérique poursuivre ses études. Ce jeune homme n'avait donné aucune indication sur le sujet de ces conversations et paraissait considérer Cheikh Barzan comme un homme mal équilibré.

Le message reçu par Djélalet a ajouté, comme autres nouvelles d'Irak, qu'on s'attendait là-bas à des difficultés entre les partis de Yassin el Hachémi et de Noury Pacha el Saïd ./.

بنکەی ژین
www.zheen.org

کۆپی بەڵگەنامەی ژمارە: 55

2me BUREAU

SECTION DE RENSEIGNEMENTS

10/3/34

(Source occasionnelle bien placée)

(2 Mars 1934)

a/s. de CHEIKH MAHMOUD

-:-:-:-:-

Cheikh Mahmoud réside actuellement à Bagdad. Il ne serait pas exact que le roi Ghazi lui ait offert une maison. Les propriétés de Cheikh Mahmoud sont séquestrées par le Gouvernement qui lui verse, en compensation, une indemnité mensuelle de 90 Livres anglaises.

Cheikh Mahmoud, bien qu'astreint à ne pas quitter Bagdad, est en relations personnelles correctes avec le roi Ghazi, comme il n'a, parait-il, pas cessé de l'être avec le roi ~~Ghazi~~ Fayçal.

Il a participé en Décembre à un congrès des nationalistes irakiens. Au cours de cette réunion, il aurait protesté contre les paroles d'un orateur qui déclarait que " le Phophète était arabe ", et il aurait ajouté : " s'il en est ainsi, je ne suis pas musulman ".

Il afficherait une vive rancune à l'égard de la Grande Bretagne, mais serait en relations personnelles fréquentes et étroites avec le Major Edmonds (conseiller aux Ministère Irakiens de l'Intérieur et des Affaires Etrangères) et le Capitaine Holt (secrétaire oriental de l'Ambassade) tous deux spécialistes des choses Kurdes et parlant cette langue.

Il garderait, au fond du coeur, le désir de réaliser l'autonomie kurde, mais n'estimerait pas que l'occasion de réaliser un tel projet soit prochaine ./.

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

سێیەم بەش

بیۆگرافیا

و

ئیندێکسی ناو و شوێنەکان

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

بیۆگرافیا

• شەریف پاشا (کۆنستانتینۆپل 1865- ناپۆلی 22-12-1951).
دیپلۆمات و پیاوی سیاسیی کوردە و لە بنەماڵەیەکی نەجیبزادەی کورد لە دایك بووە. ساڵەکانی 1871-1875 لە سلێمانی دەچێتە بەر خوێندن و ساڵەکانی 1876-1884 لە کۆنستانتینۆپل و دواتر لە 1885 تا 1894 لە پاریس لە قوتابخانەی سەربازی Saint-Cyre درێژە بە خوێندن دەدا. لە ساڵی 1894 تا 1908 دەبێتە باڵوێزی حکومەتی عوسمانی لە ستۆکهۆڵم. دوای کۆدەتای ساڵی 1908 ی تورکە لاوەکان دەگەڕێتەوە کۆنستانتینۆپل و لەگەڵ ئەمین عالی بەدرخان و سەید عەبدولقادر جەمعیەتی تەعالی و تەرەقی کوردستان دادەمەزرێنن، بەڵام شەریف هەر لە هەمان ساڵ دەگەڕێتەوە پاریس و سەرەتا لە پاریس و دواتر لە مۆناکۆ نیشتەجێ دەبێ و ساڵی 1919 دەبێتە سەرۆکی وەفدی کوردستان بۆ کۆنفرەنسی ئاشتی و لە 24 ی نیسانی 1920 بە هۆی دەردە کورد وازدەهێنێ.

• شێخ مەحموود حەفید زادە (سلێمانی 1881-بەغدا 9-10-1956). ڕێبەری ئایینی و پیاوی سیاسیی کوردە. لە بنەماڵەیەکی ئایینی و کوردپەروەری گەورە بووە و کوڕی شێخ سەعیدی بەرزنجییە. خوێندنی ئایینی لە سلێمانی تەواو کردووە. لە ساڵەکانی جەنگی

www.zheen.org

یەکەمی جیهانی بەتەک عوسمانییەکان جەنگاوە. ساڵی 1918 بە ناوی ئینگلیزەوە حوکمڕانی ناوچەی سلێمانی کردووە و بەڵام هەر زوو ساڵی 1919 دژی ئینگلیز وەستاوەتەوە. دوای بە دیلگرتنی ساڵی 1919، لە کۆتایی ساڵی 1922 گەڕایەوە سلێمانی و بوو بە سەرۆکی حکومەتی کوردستانی جنووبی تا ساڵی 1924. دوای بەستنەوەی یەکجارەکی ویلایەتی موسل بە عێراقی تازە دەستکرد پەنای بردۆتە بەر ئێران و تا ساڵی 1931 هەر لەشەڕی حکومەتی عێراق و بریتانیا بووە و دواتر دوورخراوەتەوە بۆ بەغدا، ناسریە و بەسرە تا دواجار لە دوورە وڵاتی دا و لە بەغدا دوا هەناسەی ژیانی دا.

• جۆرج پیکۆ فرانسوا (1870-1951) کونسلی گشتی فرانسا لە بەیرووت (ژانڤیەی 1914) و دواتر وەکو لە بالوێزخانەی فرانسا لە لەندەن، پێترۆگراد کاری کردووە و لە ساڵی 1917 تا کۆتایی ساڵی 1919 کۆمیسێری بەرزی حکومەتی فرانسا بووە لە شام و شوباتی 1920 بووەتە وەزیر موختاری فرەنسا لە سۆفیا.

• مەلیک فەیسەل (تەیف 1883- سویسرە 1933). کوڕی شەریف حوسێنە. تا کۆدەتای 1908 ی تورک- لاوەکان لە کۆنستانتینۆپل دەستبەسەر بووە. ساڵی 1908 لەگەڵ باوکی گەڕاوەتەوە مەککە و بووەتە ئەندامی پەرلەمانی عوسمانی. لە ساڵەکانی جەنگی یەکەمی جیهانی سەرکردایەتی هێزە شۆڕشگێڕەکانی عەرەبی کردووە دژ بە عوسمانییەکان. ساڵەکانی 1918 تا 1920 سەرکردایەتی دەسەڵاتی عەرەبیی کردووە لە شام و دواتر ساڵی 1921 دوای ئەوەی لە

بنکەی ژین www.zheen.org

دیمەشق ڕەدوویان ناوە لە سایەی دەسەڵاتکارانی ئینگلیز کراوە بە پاشای عێراق (1921–1933).

• ڕەشید زەکی کابان (سلێمانی 1878– 13 ی ئابی 1940). کوڕی مەعروف کابان عەزیز مێرگەیە. لە بنەماڵەیەکی ئاینی لەدایکبووە. ساڵی 1900 دەبێتە مولازمی یەکەم و ساڵی 1909 گەیشتۆتە پلەی یۆزباشی لە سوپای عوسمانیدا. گەلێك پۆستی لە دەوڵەتی عوسمانی پێسپێردراوە. لە دوای دامەزراندنی یەکەم حکومەتی شێخ مەحموود ئاداری 1919 لەگەڵ سەید ئەحمەد وەك وەفدی کوردستانی جنوبی بۆ پاریس بەڕێ دەکەون بەڵام دواتر ئینگلیز دەیانگرن و دوایی ڕێگەی دەدەن بگەڕێتەوە سلێمانی. لەو ساوە تا نیوەی ساڵانی سییەکان لە بواری پەروەردەدا لە شارەکانی هەولێر و سلێمانی خزمەتی زۆری کردووە.

•عەبدولرەزاق بەدرخان بەگ (1864–1918) کوڕی نەجیب پاشای کوڕی بەدرخان بەگی میری گەورەی بۆتانە. دوای ئەوەی زمانە ڕۆژهەڵاتییەکان دەخوێنێ و زمانی فرانسی دەخوێنێ و دیپلۆمی باڵا لە پەروەردە وەردەگرێ. سێ چوار ساڵێك لە وەزارەتی دەرەوە وەکو فەرمانبەر کاردەکات و دواتر دەبێتە سکرتێری سێیەمی بالوێزخانەی ئیمپراتۆریای عوسمانی لە پیتەر بورگ. بە مەبەستی دوورخستنەوەی لە کاری سیاسی و خستنە ژێر چاوەدێری خۆیەوە سولتان دەیکات بە سەرۆکی دیوان لە کۆنستانتینۆپل. دواتر ڕادەکات و گەلێك ئازار و زیندان و ئەشکەنجە و دوورە وڵاتی دەچێژێ. یەکێکە بووە لە سەرکردە مەنەوەرەکانی کورد و پرۆ ڕووس

www.zheen.org

بوو. دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر بێ ئەوا دەمێنێتەوە و دواتر ساڵی 1918 دەکەوێتە بەردەست تورکەکان و بێسەر و شوێنی دەکەن.

• تۆماس ودرۆ ویلسن (ڤیرجینیا 28-12-1856- واشنگتۆن 3-02-1924). خوێندنی یاسا تەوا دەکات و لە چەندین دامەزراودا وەکو مامۆستای زانستە سیاسییەکان کاری کردووە. بۆ ماوەی 1912 تا 1921 سەر کۆماری ئەمریکا بوو. ساڵی 1917 ئەمریکا هاتە ناو جەنگەوە و ساڵی 1918 لە کۆتایی جەنگدا رۆلێکی گەورەی بینی لە جەنگ و دواتر بەشداری لە کۆنگرەی ئاشتی (ڤێرسای) دا کرد و پێشنیاری دروستکردنی کۆمەڵەی گەلانی کرد.

• مەحموود خانی دزلی (دزلی 1870- بەهاری 1946). لە بنەماڵەیەکی دەست ڕۆیشتووی هەورامان و سەرۆکی هۆزی دلزی بووە. یەکێك بووە لە سەرۆکهۆزە نیشتمانپەروەرکانی ڕۆژهەلاتی کوردستان لە ڕێگەی نیشتماندا زۆری دەربەدەری و زیندان چەشتووە. یەکێك بووە لە هاوکار و پشتیوانە یەکەمینەکانی شێخ مەحموود و ڕۆڵی گەورەی لە بزووتنەوەی شێخ مەحموود دا بینیووە. لە جەنگی دووەمی جیهانی کاتێك لە سلێمانی دەستبەسەر دەبێ خۆی دەگەیەنێتەوە زێدی لە دایکبوونی و بەهاری 1946 بە فرت و فێل بە دەست سیخورەکانی ڕەزا شا ژەهر خواردوو دەکرێ.

• ئاغا پیترۆس: سەرۆکی دونیایی ئاسوورییەکان بوو و لە ساڵانی یەکەمی جیهانی وەك سەرکردەیەکی ئاسوورییەکان ناوی دەرکرد. پیاوێکی هەڵەشە و سەرەڕۆ و فێلباز بوو و لەیەك کاتدا پیاوی ئینگلیز و پیاوی فرانساش بوو. سۆنگەی زۆر شەڕی خوێناوی نێوان و کورد و ئاسووری بوو.

www.zneen.org

• جەلادەت بەدرخان (1893سووریا-1951). کوڕی ئەمین عالی، کوڕی گەورەی میر بەدرخان بەگە. دیپلۆمی لیسانسی یاسا لە کۆنستانتینۆپل وەردەگرێ و دواتر خوێندن لە ئەڵمانیا تەواو دەکات و ساڵی1927 بە سەرۆکی کۆمەڵەی خۆیبوون هەڵدەبژێرێ. یەك لە پیاوە دیپلۆمات و ئەکتیڤەکانی دوای جەنگی یەکەمی جیهانی بوو. دوای شکستی بزووتنەوەی کورد لە کوردستانی باکوور پەڕیوەی شام دەبێ و خۆی زیاتر بۆ کاری کلتووری تەرخان دەکات.

• سەید ئەحمەد بەرزەنجی (بەرزنجە 1888- سلێمانی 9 ی ئەیلوولی 1960). پیاوی پەروەردە بووە و زمانەکانی فارسی، تورکی و عەرەبیشی زانیوە. لە بنەماڵەی شێخ مەحموود بووە و لە یەکەم حکومەتی شێخ مەحموودا، کاتبی تایبەتی شێخ مەحموود بووە. دوای دەستگیرکردنیان لە بەیروت لە لایەن دەسەڵاتکارانی ئینگلیزەوە لە سێپتامبەری 1919، و دوورخستنەوەی بۆ هینستان پاییزی ساڵی 1922 دەگەڕێتەوە سلێمانی و تا ساڵی 1945 چ لە دەورانی حکومەتەکانی شێخ مەحموود و چ لە دەورانی پاشایەتیدا گەلێك پۆست و پایەی حکومی وەرگرتووە.

• ستیڤێن پیشۆن (1857-18 ی سێپتامبەری 1933). ڕۆژنامەنووس و پیاوی دیپلۆماتی فرەنسییە. سەرەتا ساڵی 1878 وەکو نووسەر لە ڕۆژنامەی La Commune affranchie و دواتر ساڵی 1800 لە ڕۆژنامەی La Justice. ساڵی 1889 وەکو نایبی گەرەکی چواردەهەمی پاریس هەڵدەبژێردرێ و لە ریزی چەپە توندڕەوەکان دەچێتە ناو پەرلەمانی فرانسا. دواتر دەبێتە بالوێزی فرانسا لە هایتی، برازیل و چین. ساڵی 1906 لە دەورانی جۆرج

کلیمۆنسۆ دەکرێ بە وەزیری هەندەران و دواتر لە ساڵەکانی 1914-1918 دەکرێتەوە بە وەزیری دەرەوەی فرانسا و ساڵی 1024 خۆی لە ژیانی سیاسیی دەکێشێتەوە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

ئیندێکسی ناو و شوێنەکان*

I

ئیندێکسی ناو

ئا

ئارنۆلد ویلسن: 7، 15، 24، 31،
ئاغا پەترۆس: 13، 174
ئەللینبی (ژێنرال): 25، 27
ئەمین عالی بەدرخان: 171، 175
ئیتحادییەکان: 33
ئەحمەد خواجە: 65
ئەمین زەکی بەگ: 101
ئیدمۆندز (ماژۆر): 104
ئیمپراتۆریای عوسمانی: 6
ئەلعەهد (پارتی): 87
ئۆکتۆبەر (شۆڕشی): 6، 174
ئەرمەن: 8

بنکەی ژین
www.zheen.org

* لەم ئیندێکسەدا هەموو ناوە زۆر دووبارەبووەکانی وەك: شێخ مەحمود (مەلیك)، کورد، کوردەکان، کوردستان، کوردستانی جنووبی، سلێمانی، ئینگلیز (ئینگلیزەکان)، لەبەر زۆر دووبارەبوونەوەیان نەخراونەتە ناو ئەم ئیندێکسەوە.

ب

براێن (ماژۆر): 25

بۆلشەویك: 33

بەغدا تایمس (ڕۆژنامە): 37، 39

بۆلان (مولازیم): 45

پ

پشدەر (سەرۆکهۆز): 100

ت

تنکیاس (ڕۆژنامە): 54

تۆرۆس (فیرقە): 74

ج

جاف (هۆز): 83

جاف (سەرۆکهۆز): 61

جۆرج پیکۆ: 16

جۆرج کلیمنسۆ: 175-176

جەلادەت بەدرخان: 101-102، 175

جەمعیەتی تەعالی و تەرەقی کوردستان: 171

ح

حاجی ڕەمەزان (سەرهەنگی دووەم): 82

بنکەی ژین
www.zheen.org

خ

خاتوونه(عادیله خانم): 61
خەلیفه یونس: 70
خۆیبوون (کۆمەڵه): 175

د

دو له فۆرساد: 30-31
داندا (هۆز): 83
دو له پانووز (ژێنرال): 53، 57-58

ر

ڕەفیق ساڵح: 10
ڕەشید زەکی: 22-23، 27، 29، 36، 173
ڕۆغزاده (هۆز) : 70

ز

زاریا ڤۆستکا (ڕۆژنامه): 52

س

سالار ئەلدەوله: 72، 74
سەید تەها: 48، 49، 54، 58
سمکۆ: 48-49

بنکەی ژین
www.zheen.org

ستیفێن پیشۆن: 16، 22، 30، 37، 43، 175
سەید ئەحمەد ئەفەندی: 22، 25، 34، 35، 36، 43، 44، 46، 47، 173، 175
سابیر: 72
سەمەد: 72
سێر هی. دۆبس: 58
سدیق سالح: 10

ش

شێخ عەلی حسام ئەلددینی هەورامان: 61
شێخ (سەید) عەبدولقادری نەهری: 13 ، 171
شارل ڕۆ: 14، 15، 16، 18-21، 37، 38
شەریف پاشا: 30، 43، 44 ، 171
شێخ غەریب: 20، 40
شۆقیێ: 47
شێخ قادر: 57
شەریف (مەلیکی عێراق): 86
شێخی بارزان: 86، 90، 91، 94-95، 100-102

ع

عەبدولرەزاق بەدرخان: 26، 173
عەزیز (سەرکاری کونسلخانەی فرانسا لە موسل): 60، 63، 67
عوسمان بەگ: 83

بنکەی ژین
www.zheen.org

ف

فازیل کەریم ئەحمەد: 10

فاولی: 26

فاتیمە ئەحمەد موراد: 10

ق

قاجاری: 6

ک

کەیخوسرەو (کوڕی مەحموود پاشا): 61

کووس (کۆلۆنێل): 32

کلایتۆن: 46

کۆنفرەنسی ئاشتی: 9، 13، 30، 32، 171، 174

کۆمەڵەی گەلان: 30، 93، 97

کەریم فەتاح بەگ: 83

کودە (باجی مەڕانە): 83

کوپ ماتیۆ (کاپیتان): 88

گ

گۆرۆ: 49

ل

لاک: 50

م

بنکەی ژین
www.zheen.org

مۆدرۆس (ئاگربەس): 7

مەحموود بەهیم پاشا: 19

مارگار: 20

میگریٚ: 61، 64، 69

ماجید ئەفەندی: 71

مەحموود خانی دزلی: 73 ، 174

مەحموود خانی هەورامانی: 73

مەلیك فەیسەل: 80، 90، 91، 93، 96، ، 172103

موزاحیم بەگ پاچەچی: 87

مەلیك غازی: 103

ن

نووری سەعید پاشا: 102

و

ویلسن (سەرۆك):15، 28، 174

ه

هۆلت (کاپیتان): 104

هاول: 25

هەمەوەند: 67

هێرفۆرد: 75

ی

یاسین ئەلهاشمی: 102

بنکەی ژین
www.zheen.org

II

ئیندێکسی شوێن

ئا

ئاکرێ: 62

ئاگری داغ: 97-98

ئەستەموولێ: 8

ئەرمینیا: 15، 30

ئەمریکا (هۆتێلی): 24

ئێران: 15، 32، 48، 55، 66، 68، 69، 85، 172

ب

بریتانیا (بریتانی، بریتانیای فەخیمە): 5، 14، 78، 84، 104

بەغدا: 6، 7، 13، 18-25، 32، 34، 48، 50، 53، 58، 60، 62، 64، 66، 66، 67، 79، 82، 86، 92-93، 101، 103، 172

بەیرووت: 22، 24، 27، 46، 48، 50، 101-102، 172-175

باش قەڵا: 24

بۆمبای: 25

بەسرە: 16، 51، 99، 172

باتاس: 62، 63

بانە: 69، 71، 74

برجورد: 74

برادۆست: 81

برازیل: 175

بنکەی ژین
www.zheen.org

پ

پاریس:25، 27، 30، 43، 46، 57، 58 ، 171، 175
پێنجوین: 72
پیترۆگراد: 172
پیتەربورگ: 173

ت

تورکیا: 7، 8، 15، 44 ، 57، 85، 98
تاران: 52، 54، 73
تفلیس: 52
تەنگەرە: 72
تەرگەوەر: 81

ج

جەزیرە: 92، 98

چ

چەمچەماڵ: 19، 66
چەمەڕەق: 72
چین: 175

بنکەی ژین
www.zheen.org

ح

حەلەب: 22، 25–27، 36
حوەیدەر: 37
حەسێتشە: 91

خ

خانەسوورە: 69، 71
خانەقی: 61–62، 80، 83، 90–91
خورماڵ: 75

د

دیلمان: 48
دیمەشق: 25، 30، 32، 44، 46، 102، 173
دیاربەکر: 26
دەربەندی بازیان: 19–20
دەربەند: 48

ر

ڕەواندوز: 6، 15، 48، 53، 62، 100
ڕانیە: 42

ژ

ژۆنگۆلداغ: 42

س

بنکەی ژین
www.zheen.org

سیوەکۆلی: 68
سابلاغ: 49، 74
سووریا (شام): 15، 30، 43 ، 172، 175
سنە: 24، 74
ستۆکهۆلم: 26 ، 171
سیواس: 41
سەرچنار: 72
سەقز: 74

ص

صلاحییە: 61

ع

عێراق: 5، 23-25، 27، 64، 67 ، 68، 71، 77، 80، 82، 84، 85-90، 93-95، 97-101 ، 172

ف

فرانسا: 16، 17، 24، 28، 30، 34، 37، 53، 57، 58، 60، 61، 64، 73

بنکەی ژین
www.zheen.org

ڤ

ڤيرجينيا: 174

ق

قەلات-زێوە: 49
قەرەداغ: 89

ک

کرماشان: 74
کۆنستانتینۆپل: 13، 41، 171-173، 175
کەرکووک: 19، 45، 51، 57، 67، 69 ، 78، 83، 85، 95
کۆیسنجەق: 48، 51
کوێت: 48
کفری: 69

گ

گوڵعەنبەر: 61

ل

لەندەن: 26، 172

م

مووسڵ: 23، 41، 60-62، 64، 65 ، 78، 79، 85، 95-95 ،
172
ماردین: 24

بنکەی ژین
www.zheen.org

میسر: 25

میزۆپۆتامیا: 16، 37، 60-61، 64

مۆناکۆ: 171

مەککە: 172

ن

نەسیبین: 35

نەهری: 59

ناسریە: 95، 100 ، 172

ناپۆلی: 171

و

ورمێ: 8، 24، 48

وان: 59

واشینتۆن: 172

ه

هەڵەبجە: 69

هەورامان: 74

هەولێر: 83

هیندوستان: 175

هایتی: 175

بنکەی ژین
www.zheen.org

سەرچاوەکانی بیۆگرافیا

1- عومەر مەعروف بەرزنجی، *مەحموود خانی دزلی شۆڕشگێڕی ڕۆژهەڵاتی کوردستان*، چاپی دووەم، سلێمانی، 2000.

2- سدیق ساڵح، "ڕەشید کابان نوێنەرێکی کوردستانی باشوور (ساڵی 1919)"، گۆواری (*پەیڤین*)، ژمارە 4، دیسامبەری 1998.

3- نەجاتی عەبدوڵلا، *بازیل نیکیتین و کوردناسی*، بەرگی یەکەم، سلێمانی، 2004.

4- میر بصري، *اعلام الكرد*، منشورات رياض الريس للكتب و النشر، لندن، 1991

5- ئەحمەد خواجە، چیم *دی*، بەرگی دووەم،بەغدا، 1968

6- Vaché Tachjian, *La France en Cilicie et en haute-Mésopotamie: Aux confins de la Turquie, de la Syrie et de l'Irak (1919-1933)*, Ed. Kharthala, Paris, 2004.

7- Ignacio Ramonet, "Stephen Pichon", In *Le Monde diplomatique*, février 2003.

8-Najat Abdulla-Ali, *Empire, frontière et tribu: le Kurdistan et le conflit de frontière turco-persan (1843-1932)*, thèse de doctorat, sous la directiob de Francis Démier, Université de nanterre, 2006:

بنکەی ژین
www.zheen.org